YENİ HİKÂYELER

1956

YENİ HİKAYELER 1956

YENİ HİKÂYELER
1956

Ahmet Hamdi Tanpınar, Ziya Osman Saba, İlhan Tarus, Faik Baysal, Sabahattin Kudret Aksal, Mahmut Özay, Vüs'at O. Bener, M. Sunullah Arısoy, Tahsin Yücel, Meral Çelen, Ayhan Sarısmailoğlu, Erdal Öz, Naci Girginsoy, Kâmuran Şipal, Türkân Berksoy, Kemal Hasekioğlu, Turan Bakır, Cemalettin Akın, Recep Bulut.

VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul

67

BU SERİDEN ÇIKANLAR

1. Yeni Türk Hikâyeleri (1948)
2. Yeni Hikâyeler 1949
3. Yeni Hikâyeler 1950
4. Yeni Hikâyeler 1951
5. Yeni Hikâyeler 1952
6. Yeni Hikâyeler 1953
7. Yeni Hikâyeler 1954
8. Yeni Hikâyeler 1955

Bu seride yalnız hiçbir yerde çıkmamış hikâyeler yayınlanır.

Varlık Yayınları, Sayı 393
İstanbulda Ekin Bahımevi'nde basılmıştır.
Kasım, 1955

AHMET HAMDİ TANPINAR

BU HER AKŞAM BÖYLEDİR

Ev daha ziyade beyaz ve kirli mukavvadan yapılmışa benziyordu, ve şüphesiz böyle olduğu için sicim gibi yağmuru bir damlasını kaybetmeden yutuyordu; hattâ pencerelerdeki kalabalığı da bu yağmur damlaları gibi, çok evvelden, günün birinde yutmuş olmalıydı; meğer ki onlar bu evle beraber bu pencerelerde tâ ezelden mevcut olmasınlar.. çünkü bütün bu insanlar için bu ev, bir ev gibi görünmüyordu. Onun dışında ve içinde, bu pencerede ve kapının önündeki üst üste yığılışlarından başka vaziyetlerde yaşamaları, gezmeleri, herhangi bir iş görmeleri, meselâ ceplerinde bir anahtar bulunması, onunla kapılarını açmaları, bir taşlıktan geçmeleri, merdivenlerden çıkmaları, kadınların mutfakta türkü mırıldanarak iş görmesi imkânsız gibiydi. Bu dört katın pencerelerinde ve kapının önünde sefil yığılışlariyle daha ziyade eski bir saatin oyuncak insanlarına benziyorlardı; ve yüzlerindeki vahşi dikkat, o merak, heyecan olmasa, küçük visal çığlıklariyle sokakta geçen her şeyi seyretmeseler, tıpkı bu oyuncaklar gibi bütün davranışlariyle dışardan, bir çırpıda hazırlanmış, tamamlanmış zannedilebilirlerdi. Bununla beraber ne bu merak ve heyecan, ne bu kayıtsızlığiyle zalim dikkat, ne bu küçük visal çığlıklarına benziyen çığlıklar, bu yüzlerin ve vücutların asıl ıztırabını, sefaletin insan yüzünü ve vücudunu benimsediği zaman ona geçirdiği o acayip, imkânsız ifadeyi gideremiyordu. Bu hal o kadar onların malıydı ki onu duya duya bu hale gelmişten ziyade onunla beraber doğmuşa, onda uyanmışa benziyorlardı; ve şüphesiz bu yüzdendir ki yaşları yoktu. İhtiyarlar yalnız ve hep aynı şekilde ihtiyar, gençler yalnız ve daima aynı şekilde genç ve çocuklar yalnız çocuktular. Bununla beraber içlerinde her yaşta olanı vardı. Çok genç ve yarı çıplak iki kadın koltuk değneklerine dayanan ihtiyar bir erkeği ortalarına almış kapının tam önünde duruyorlardı; garip duruşlarında o kadar

alışılmamış bir ciddîlik vardı ki kendiliklerinden bütün bu salkım salkım kalabalığın etrafında toplandığı bir merkez figüre benziyorlardı. Arkalarında bütün taşlığın gerisine doğru hepsi en berrak şekilde görülen bir yığın insan daha vardı; bir aydınlık, başlarının üzerinde sallanıyordu; ve bu aydınlık da hemen bu insanlar kadar yalnız kendisiydi. Katların pencereleri aynı şekilde hazırlanmıştı. İkinci katın sağ dibindeki pencerede genç bir kız penbe entarisi içinden bir eli çerçeveye dayanmış gülüyordu. Kolu ile belinin arasındaki boşlukta bin yaşında kadar bir çocuk kurbağa gözleriyle sessiz bakıyordu. Kızın öbür yanında, sırtında trikodan bir atlet, genç ve güzel bir erkek durmadan fıstık yiyor, kabuklarını aşağıya atıyordu.

Sokakta olup biteni, penceredekilerin gülüşlerinden ve kapı önlerindekilerin birbirlerine parmaklariyle işaret yapıp konuşmalarından fark ettiler. İlk önce pek bir şey anlamadılar. Sokakta hiçbir şey görünmüyordu. Sonra biraz dikkat edince tek bir adamın karşı kaldırımda âdeta çırpınır gibi oynadığını gördüler. Şüphesiz bu bir deli olacaktı; acayip hırıltılarla hem tek başına oynuyor, hem üstbaşını, zaten liyme liyme olmuş elbiselerini yırtıyordu. İkide bir iki eliyle boğazını sımsıkı tutuyor, boğacakmış gibi sıkıyor, sonra vazgeçiyor "Haydi bakalım!" diye bir nâra atıyor, bir türlü muvazenesini bulamadığı hareketlerle zıplıyor, polka ile zeybek arasında dönüşler, sıçrayışlar yapıyordu. Oyuna hiç benzemiyen, herhangi bir tekrarı dahi bulunmıyan bu garip hareketleri nasıl anlatmalı? Niçin ve hangi ilhamla ikide bir boğazını sıkıyor, o büyücü kabile reisi raksını yaparken bir eliyle üstünü başını yırtmanın imkânını nasıl buluyordu? Arasıra muvazenesi bozuluyor, kaldırıma ve oradan sokağın ortasına kadar yuvarlanıyor, fakat bu düşüşler ne kadar felâketli olursa olsun, hiç fark gözetmeden acayip raksına olduğu yerde devam ediyordu, ve o düşüp kalktıkça, pencerelerde, üst katın balkonunda, kapının önünde duran mankenler el çırpıyorlar, "Yaşa!" diye bağırıyorlardı.

Bu birkaç dakika böyle sürdü. Sonra kaldırıma bir kere daha düştü ve aynı sarsıntılarla orada bir hayli kıvrandı. Evin içinde herkes "Yaşa!" diye bağırıyordu. Fakat bu alkışlar deminki gibi onun üzerinde azdırıcı tesir yapmadı. O zaman, bu mukavvadan Babil kulesinde, biraz evvelki heyecan

ve dikkatın hattâ hayranlığın yerine garip bir hiddet başladı. "Haydi!" diye sabırsızlızlaştılar. Fakat adam ölmüştü. İlk önce bunu anlamadılar. Onu harekete getirmek için bağırdılar, çağırdılar, sonra üstüne ufak tefek birtakım şeyler attılar. Bunlar kâr etmeyince daha büyüklerini attılar. Hattâ kadınlardan biri pencereden kundurasının tekini tam başının üstüne fırlattı; yine kımıldamayınca birdenbire, sustular; hep birden, hemen beraberce pencereden çekildiler. Bir an içinde, mukavva ev sadece kendisi oldu.

Kadın merakla etrafına bakındı. Sormak, öğrenmek, bir şeyler yapmak istediği belliydi. Fakat erkek; "Aldırma!" dedi, "İstersen yarın akşam yine gelir görürüz." Bunun her akşam böyle olacağını biliyordu.

ZİYA OSMAN SABA

YAZ GEZİNTİLERİ

O zamanlar kadınla erkek, karı koca olsalar bile, birlikte sokağa çıkmaktan çekindiklerinden mi, yoksa annem o kadar erken öldüğünden mi, çocukluğumun İstanbulunun uzak, yakın, türlü semtlerine ilk gezintilerimi yanımda hep babamla hatırlıyor, hep öyle düşünüyor, öyle görüyorum. Yalnız bir defasında, işte annem de çarşaflanıp aramıza katılmış, peçesi açık, başı, o eski resmindeki gibi, biraz yana eğik, biraz da utangaç, belki, ayaklarımızın altında serili Boğaza, belki, göz göze geldikçe, askerlikten izinli gelmiş kocasına, belki, yaramazlık etmediğim için bana gülümsüyor. Bulunduğumuz seddin aşağılarından, bir bostan dolabının gıcırtısına; ne kadar da muntazam fâsılalarla, sanki maşrapa maşrapa boşaltılan bir suyun şırıltısı; gözleri bağlı, başı göğsünde bir atın basa basa un ufak ettiği topraktaki ayak nesi karışıyor. Boğaz sırtlarının birinde, o zamanlar bir Rum bahçıvanın işlettiği, şimdi yerindeki beton köşklerde aileler yaşıyan bir bostana gitmişiz. Gene o zamanlar, Müslüman kadınıyla, erkeği, karı koca olsalar bile, birlikte umumî bir yerde, bir gazinoda oturamadıklarından olacak...

Daha sonraları, annem ölmüş, Eyüp sırtlarına götürülmüş, zaten iç güveyi olan babam, evimizden ayrılmış ki; o yaz gezintileri artık, evden görülmemek için, ön kapıya gelmek istemiyen babamın, artık o kapının zilini çalmak değil de, yan bahçemize açılan yan kapının tokmağını vurmasiyle başlıyor. İlki, hafif, ikincisi daha sert, o hemen tanıdığım, sevinçle koşup kapıyı açmamla bana artık sivil elbiseli, başı fesli, eli bastonlu, yeni bitmiş harbin biricik yadigârı henüz Vilhelmkârî bıyıklarının örtmeye çalıştığı kalın dudaklarıyle gülümsiyen bir babayı, bir tiyatro perdesi aralanmışçasına gösteren bir çift tokmak sesini ben de, üzerimde, şimdi çocukluğumun bir üniforması gibi hatırladığım, hep de bahriyeli - ama alınırken, hanımların Beyoğlu mağazala-

rındaki satıcılara, sanki, orada konuşulan dili de bildiklerini göstermek istercesine, Fransızca bir kelime kullanarak "marin", meselâ, "çocuğa göre marin elbise istiyoruz" dedikleri - elbisem, bahçeye bir cumbayla çıkan küçük odanın açık penceresi önünde bekliyorum. Belki bir, belki iki saattir, böyle giyinmiş, böyle haphazır, sevinçle karışık bir heyecan içindeyim. Bütün tanıdık kuş sesleri, beni, ağaçlarının dallarında oynaştıkları, oradan oraya uçuştukları bahçeye ağız birliğiyle çağırırcasına odaya doluyor. Ama ben onları dinliyecek, işitecek durumda değilim. Benim kulaklarım, bütün o cıvıltılar arasından nerdeyse duyulacak, İstanbulun bugün de, kim bilir hangi, misafirlikler dolayısiyle gittiklerimizden daha uzak, daha başka bir yanını benim edecek o tokmak sesinde...

Birden, merdivenleri hızla iniyorum, bahçe yolunu bir koşuda geçiyorum, kapının iyice yağlanmış kilit demirine ayaklarımın ucunda yükselip parmağımın uciyle dokunmamla: babam!

Şimdi, kapı komşumuz. Hamit beyin, sonra Hikmet beyin, Rıza beylerin yalılarının kâh kapalı kafesleri, kâh yarı açık pancurları önünden, bir başka zamanın güya tozpembe aydınlığında, yürüyerek değil, sevinçten âdeta uçarak geçtiğimi sanıyorum... Ama, yanımda, siyah çizgili pantolonlu, yarısı rugan, yarısı podösüed, yandan düğmeli fotinli, başımı kaldıracak olsam, kolalı gömlekli, bu, şarkıdaki kâtip kılıklı babayla nereye gidiyoruz?.. Üsküdara mı?.. Şimdi, hemen şuracıktaki Beşiktaş vapur iskelesinden 47 numaralı "Tarzınevin"e mi bineceğiz, yoksa 48 'Dilnişin"e mi?.. Yolda, bizi de mi bir yağmur alacak?.. Yok, hayır!.. Doktor Cemâl beyin evini de geçtikten sonra, tramvay caddesine çıkmak üzere, sola sapıyoruz. Anlaşılan, gene tramvayla Bebek'e gideceğiz. O zamanlarki, şimdi Kadıköy tarafında işliyenlere benzer; üstü, vapurların güverteleri gibi tenteli, açık bir tramvay arabasına bineceğiz... Çırağan sarayının köprüsü altından gene geçeceğiz elbette. Ortaköy'de durduğumuz zaman, bir küçük kilise, gene bugünkü gibi, daha çok bir çıngırak sesiyle çan çalmaya koyulacak. Daha sonra, cadde, bugün genişlediği yerden, gittikçe daralmaya başlıyacak. Bir müddet, eski, büyük yalıların bahçe duvarları arasında, kendimize zorlukla yol açar gibi ilerliyeceğiz.. Kuruçeşme koru-

sunun eteklerinde tramvay hattı da tekleşiverince, artık çaresiz, durup karşılık bekliyeceğiz. O kadarcık zaman ne geçmez olacak! Dört gözle beklenilen tramvayın önce gürültüsünü işitir gibi olacağız, arkasından onu, birden kırmızı kırmızı, karşımızda bulacağız. Vatmanlar, çanlariyle biribirlerini selâmlıyacaklar. Bize bırakılan, artık serbest hatta gönül rahatlığıyle sapıp yeniden yola koyulacağız. Her an çırpıntılı denizi, sert rüzgâriyle Akıntı Burnu, o günkü Boğazın müjdesini verecek. Hidivin yalısını, arka sırtlardaki koruya bağlıyan -biri kafesli- köprülerin de altından geçtikten sonra, Bebek bahçesinin etrafını, raylarda, her defasında da aynı gıcırtıyı çıkararak dolanacağız. Bebek bizi bu sesle karşılıyacak, biz Bebek'e ancak bu sesi duyduktan sonra kavuşabileceğiz.

O zamanki Bebek'e, ya bahçesinde oturmaya, ya denizine girmeye giderdik. Gene o zamanların Ayastefanos'undan sonra, bir Kâğıthane safasına çıkılır gibi uzun uzadıya arabayla varılan Florya, geniş kumsaliyle -plâj kelimesini bilmezdik henüz- elbette ki vardı ama oraya, ilk görüşümde, çocuk gözlerime bir çöl tesiri bırakmış kızgın kumlara uzanarak güneşte yanmaya değil, bilâkis, tren yolunun beri tarafındaki yüksek ağaçların gölgesinde oturup serinlemeye, "kuş dinlemeye" gidilir, adı da, o kuşun adiyle "Fülurya" telâffuz edilirdi. O zamanaların, Arap harfleriyle Fulurya'sının berisinde uzanan, bugünün, Lâtin harfleriyle Florya'sı ise, "başınıza güneş geçer" tehdidiyle gitmemiz, ilerlememiz menedilen, merak veya cesaret edip birkaç adım atacak olsak, süslü iskarpinlerimizin içine, kabahatimizi ne de çabuk meydana çıkaracak, bizi hemen de elevereck müzevir kum tanelerinin doluverdiği, zaten bir iki adımdan sonra ilerliyemez olduğumuz, gözlerimiz kamaşmış, tabanlarımız kızışmış, kendimizi hemen çayırların "sahil-i selâmet"ine attığımız, yasak, yalnız yasak mı, yasak olduğu kadar da korkunç bir bölgeydi.

Evet, o yılların İstanbulluları için, plâjlar yoktu, deniz hamamları vardı ve biz, sanki denize girmeye değil, o yazların yazlık hamamlarında yıkanmaya giderdik. Bebek deniz hamamı, camiyi, küçük çarşıyı geçtikten sonra, şimdiki bodur apartmanların, yalıların beton perdesi ardında kalan küçük koydaydı. Deniz hamamına varmak için geçtiğimiz

kısa iskeleyi, şimdi, japon vazolarının üzerlerindekine benzer, zarif bir tahta köprü halinde düşünüyor, o tahta köprünün öbür ucunda bizi karşılayıp verdiğimiz parayı teşekkürle alarak içeriye buyur eden adamı -deniz hamamının sahibi miydi? Herhalde sahibiydi ki o kadar memnun olurdu- hep o, misafir kabul eden ev sahibi telâşı içinde hatırlıyor, sonra içerde, deniz hamamının, koynuna aldığı suyu, kucağında hafif hafif sallıyarak uyutup uyuşturup âdeta uslandırdığı deniz parçasını duru bir zümrüt yeşilinde görüyorum. Sonra, elbette diyorum, o su elbette o kadar yeşil olacaktı, çünkü, deniz hamamının birkaç basamaklı bir merdivenle indiğimiz, dörtköşe bir havuz şeklindeki kısmının altı, yemyeşil yosun tutmuş tahtalarla örtülüydü. O tahtalara basarken, sağa sola yatan yosunları da yumuşak, kaygan; deniz içinde hafiflemiş bulduğumuz vücudumuzla artık parmaklarımızın ucunda yürüyeerk, âdeta ezmekten, incitmekten çekindiğimiz canlı bir okşayış halinde duymaz mıydık!.. Babam, her yaz, "bu yaz, sana yüzmeyi öğreteceğim" derdi. Bense, ayaklarımın yerden kesildiğini hisseder etmez, onun beyaz, geniş, ıslak gösğüne atılır, boynuna sımsıkı sarılırdım. Babam, çaresiz, bıyıklarından sular damlatarak güler, havuzun kenarında, kimi oturmuş, kimi ayakta durmuş bizi seyreden, babamınki kadar beyaz vücutlu, belleri peştemallı, ayakları takunyeli başka yüzücüler gülerdi.

Deniz banyosundan sonra, uzun yaz günleri, kalan vaktimizi, Bebek bahçesinde, denizin verdiği gevşeklik içinde geçirdiğimiz olurdu. O zamanki Bebek bahçesinin önünde şimdiki eğlenceli vapur iskelesi yoktu ama, bahçenin kendine mahsus başka bir eğlence yeri, bir patinaj sahası vardı. O gazinoda çiftler, bugünkü gibi dans etmezler, dans etmeyi bilmezlerdi ama, belki daha büyük bir marifet göstererek, patinaj yaparlardı. Elinize eski modellerin, oraya buraya sıkışıp gizlenerek bugüne kadar gelebilmiş model dergilerinin geçtiği oluyor mu bilmem?.. İşte, o çimento üstünde, uzun, geniş otekleri, ince, belleri, şişkin göğüsleri, büyük ve tüllü şapkalarıyle oradan oraya kayan, kâh tek, kâh kavalyeleriyle uçan, uçuşan madam veya matmazellerin hepsi bugün artık yalnız o model dergilerindedir. Arkamdan, paten tekerlekçiklerinin vızıltısı işitilir, önümden denizin şıpırtılı sesi gelirdi.

Yanık yüzlü, ak saçlı, ağarmış bıyıklı, muhakkak iyi kalbli sandalcılar, tenteli, tentesiz sandalları içinde hafif hafif sallanarak müşteri beklerlerdi. Garson, mermer masanın üstüne bir şişe bira ve francalasiyle birlikte iki ayrı tabakta, iki dilim kaşar peyniri bırakırdı. O zamanki Bomonti -yalnız Bomonti mi ya? Yanında bir de Nektar kelimesi yok muydu?- biralarının ağzı, şimdiki biralarda olduğu gibi kapsülle kapatılmadığından, kendinden kapaklı şişeyi mutlaka garsonun açmasına hacet kalmazdı. O biralar başka, kaşar peynirleri bile başkaydı. Denizden, başka vapurlar geçer, kimi Karadenize çıkar, kimi limana ulaşırdı. Türk, yabancı, babam bütün o vapurları tanır, adlarını bilir, bana da bildirirdi.

Boğazın, Bebek'ten ötesi için, artık doğrudan doğruya vapura, Köprüden kalktığından beri yolda sanki kızmış, kızışmış; uğradığı, daha doğrusu, zorla uğratıldığı, işte, kaçmaması için de halatlarla sımsıkı bağlı tutulduğu şu Beşiktaş iskelesinden bizi bir an evvel alıp tekrar yoluna, koşuşuna devam etmek istiyen bir Şirket vapuruna binerdik. Bacasındaki numarayı, dönüşte, evdekilere -onlar bu numaranın şu veya bu olmasına pek önem vermez, sözüme pek kulak asmaz görünseler de- ısrarla söylemek, sonra da artık o vapurun yalımızın önünden her geçişinde "işte, bindiğim vapur" diye kendi kendime övünmek üzere, aklımda tutardım. "Bindiğim vapur"!.. Boğazın ta sonuna kadar gideceği için muhakkak en büyüklerinden, en yollularından biri olan o vapura âdeta bir çeşit saygı ve korkuyla girerdim. Daha ilk adımımı atar atmaz, kazan, makine dairelerinden gelen kızgın hava, yüzüme çarpar, koca vapur, gene mi hiddetinden, durduğu yerde bile zangır zangır titrer, merdivenleri çıkıp hemen oracıkta, baca yakınlarında boş bulduğumuz sıraya tam oturmuşken beni yerimden sıçratarak, birden, o sert, azarlayıcı sesiyle ötüverir, bütün korktuğum başıma gelirdi.

Çırağan sarayı, o zamanlar da; gene o zamanlar, adının evveline getirilmesi ihmal edilmiyen bir kelimeyle hep "muhterik", hep yanıktı ama, Ortaköy camisi de, Rumelihisarı, karşısındaki Anadolu Hisarı da, evde kaç kere devrettiğim İstanbul albümündeki gibiydi. Görünmiyen Göksu'da, o albümdeki, kalıpsız fesli, bol gömlekli sandalcı, herhalde gene kürek çekiyordu. Kimi iskelenin gönlünü alıyor, hatrını hoş ediyor, kimi iskeleyi arkamızda mahzun, artık başka

vapuru gözler bırakarak ilerliyorduk. Rüzgâr artıyor, gittikçe sertleşiyor; babam, cebinden çıkardığı bir gazeteyi -kim bilir, hangi günün, hangi havadisleri veren hangi gazetesi?.. Belki de bir Fransızca "Stamboul"- elbisemin altından, göğsüme yerleştiriyordu. O canım Boğaz rüzgârına böylece zırhlanmış, daha doğrusu kâğıtlanmış olarak göğüs gerebiliyordum. Bir yandan da, ikide bir, Boğaz'ı bitti sanıyordum. Hele Beykoz'a doğru, bu kadar da gittikten sonra, artık yüzde yüz bitiyor, çıkılacak, vapurumuzun ilerliyebileceği bir geçit görünmediğine göre, kapanıyordu. Sonradan, birçok arkadaşımın, çocukluklarında bu hisse kapıldıklarını, Servi burnunun, arkasından Sütlüce'nin Büyükdere koyuna doğru uzanmasiyle göremedikleri deniz yüzünden Boğaz'ı da bitti sandıklarını kendilerinden öğrendim. Bu zanlariyle bilmem onlar da babalarını güldürmüşler miydi? Benimki, ısrarım, hattâ inadım -artık gözlerime de inanmıyacak mıydım- karşısında kahkahayı basıyordu. Ama, o zamanlar, hep babaların dediği çıkıyor, vapurun bir dönüşiyle, sanki üçüncü bir Boğaz da, üstümüzdeki kalın yelken bezinden tenteyi, tahtasına, birden, şiddetle çarptıran, daha da sertleşmiş rüzgârı, hırçınlaşmış deniziyle meydana çıkıyordu. Karaya, nihayet Yenimahalle iskelesinde ayak basıyorduk. Ama, benim ayaklarım birbirine karışıyordu. Bıraktığımız vapurun bütün seyrettirdikleriyle sersemlemiş, belki sarhoş olmuş, ancak, babama, bana doğru uzattığı eline tutunarak adım atabiliyordum. Şimdi, Yenimahalleden Fırıldak bahçesine doğru yürürken, Beşiktaş'taki yalının, üstlerine kapıyı vurup çıktığım kuşlarla dolu yan bahçesi, onların sesleri ne kadar uzakta, uzaklarda kalıyordu. Fırıldak bahçesiyse, bizi bir fırıldak sesiyle karşılıyordu. O fırıldaklar, bir kısmı, oldukları gibi, bir kısmı, tahtadan oyuncak tayyarelerin pervaneleri halinde, ağaçlara, direklerin tepesine çivilenmiş, Boğaz'ın dinmiyen rüzgârına karşı, durmadan dönerler, fırıldarlardı. Bahçede oturacağımız kadar oturduktan sonra, fırıldak seslerini de gerimizde, peşimizde bırakarak Rumelikavağına doğru yürürdük. Bir yanı yamaç halinde tepelere çıkan, bir yanı yar halinde denize inen, o, Büyükada tur yoluna benzer yolda babam keyiflenir, aşka gelir, nihayet bir şarkı, yaşadığı şehirde, tek başına veya o günkü gibi, yanıbaşında oğliyle yaptığı bütün gezintilerden sonra zaten edindiği ve bu son ge-

zintimizle içinde daha kuvvetlenmiş bulup bana da bir an önce bildirmek istediği kanaati ilk kelimelerinde hülâsa ediveren bir şarkı, dudaklarından dökülürdü:

Var başka hayat...

Bu satır, galiba, "toprağında, taşında" gibi bir açıklamayla tamamlanır, fakat mırıldanış arasında ben bu sonuncu kelimeleri bir türlü iyice duyamamıştım ki, şimdi yazabileyim.

Göğüslerimize yaşama sevinçleri doldurarak esen rüzgârı, önümüzde göz alabildiğine uzanan açık deniziyle şimdi bir ucunu böyle bir "başka hayat" içinde bulduğumuz Boğaz'ın, o su yolunun, bu sefer Köprü'den, ilerlemek bilmez, gayretsiz, isteksiz bir vapura binerek vardığımız öteki ucunun, artık sahiden, sonunun, toprağı da, taşı da, çoktan ölüyle dolmuştu!.. Rüzgârın bile sanki rüzgârlaşamadığı iki kıyı arasındaki kül rengi su üzerinde, o bambaşka vapurlarla yavaş yavaş, üzüle üzüle eriştiğimiz Eyüp'e bir kere de babamla gittiğimizi hatırlıyorum ama oraya asıl, anneannemle kaç kere gitmiştik!.. Babam, annemin ölümünden sonra evlendiğine göre, oraya gidişi de bir çeşit "formalite" nin yerine getirilişi değil miydi?.. Oysa ki anneannem, unutmadığı kocasına, kızına, geniş bir evde sereserpe ömür sürüp şimdi şurada o evin ne kadar da küçülmüşü ve basiti dört parmaklık arasında, üzerlerinde birtakım yazılı taşlarla gene bir araya gelmişlere; bir gün katılacağını bildiği, Eyüp'teki bu ikinci ailemize içinden kopan bir istekle sık sık gidiyor, yanına da beni alıyordu. Uzak misafirliklere gidişlerimizdeki gibi giyiniyor, bir eline şemsiyesini alıyor, öteki eliyle, uzak yollara çıkışlarımızdaki gibi, o yolların bin türlü kaza ve belâsına karşı beni gûya daha emniyette bulundurmak, bir tramvayın altına kaçırmamak, bir otomobile kaptırmamak için elimden daha sıkı sıkı tutuyordu. Bu ziyaretler de ölülere -onlar iade edemiyecek olsalar bile- bir misafirlik değil miydi? Ondan, bu misafirlikleri -hem de anneannemle birlikte gidildikten sonra- öbür misafirlikler arasında, şimdiye kadar anmış bulunmam lâzım gelmez miydi?. Yazık ki, ölüleri ne kadar unutmak istemesek gene de az ve geç hatırlıyoruz!.. Kulaklarımda, anneannemin galiba taftadan çarşafının hışırtısı, gözlerim, o çarşafın uzun eteği altından, kâh sağ kâh sol bir an görünüp kaybolan siyah iskarpin uçlarına ikide bir takılarak, Eyüp çarşısından, camisinin avlu-

sundan geçer, Kırkmerdivenler'i tırmanırdık. Orada yalnız bizim yakınlarımız mı vardı? İstanbul uğrunda şehit düşmüş Eyüp Sultan'dan başlayıp bir zamanlar, berrak mavi gözleri, süt beyaz sakaliyle, ama biz görmeden, yanıbaşımızda, sarayında yaşamışken, demin iskeleye çıkar çıkmaz türbesi de karşımıza çıkıvermiş Sultan Reşat'a varıncıya kadar, erkek, kadın, büyük, küçük, zengin, fakir, oraya ne çok insan, ölüp getirilip gömülüp bırakılmıştı! Orada onlarla da, şimdi renkleri solmuş veya büsbütün uçmuş olsa bile kalıpları hiç bozulmamış fesli, türlü kavuklu erkekler; süslü, çiçek oymalı mezar taşlariyle sanki yaşmaklı, feraceli hanımlar; minik fesli küçük taşları sanki ben yaşta, benim gibi çocuk olmuşlar; benden önce, kuşak kuşak, böyle çeşitli kıyafetlere bürünüp yaşamışlarla da tanışıyordum. Onlar bize yol veriyorlar ve biz aralarından geçiyorduk. Ben, şaşkın, adımlarımı, kaza ile bir yerlerine basmaktan korka korka, ancak atabiliyordum. Anneannemin, Sultan Reşat'ın türbesinden beri, dudakları kıpırdıyor, belli, Eyüp Sultan'ınkinde en uzun süren dualarını ediyordu. Onu, bildiğim kadariyle ben de taklide uğraşıyordum. Evet, burada, Boğaz'ın bir "başka hayat" la dolu ilerlerindeki gibi türküler mırıldanılamıyor, insanın boğazına bir şey tıkanıyordu.

Aile mezarlığımızın parmaklık kapısından girip bu kadar insan arasında nihayet bizimkileri bulunca, hemen orada, sağdan birinci mezar, ölümünden sonra dünyaya gelmemle adı da bana verilen, annemin amcasınındı. Annneannem, onun, doktorlar, hastalığını anlıyamadan -bundan, o zamanın bütün doktorları hesabına bir anlayışsızlık payı da çıkararak- genç yaşta ölümünü bana kaç kere anlatmıştı. Uzun, üstüvanî, mermer taşı da, fotoğraflarındaki, gene eski kadınların 'sülün gibi" diyecekleri boyunu düşündürüyordu. Onun yanında; başucunda büyük babamın, ayakucunda annemin taşı olmak üzere, baba, kız, daha küçük, gösterişsiz taşlarla, koyun koyunaydılar. Anneannem, kızının mezar taşının başına usulca elini koymakla, onun, daha küçücük bir kızken, boyu ancak şu mezar taşı kadar var yokken kaç kere yaptığı gibi, gene saçlarını mı okşamak istiyordu? Oracığa, bir kenara ilişiyorduk. Daha doğrusu, ben kendi hesabıma, bir köşeye büzülüyordum. Annneannem, yol boyunca çarşafının pelerininin altında tuttuğu, öyle ki, o ana kadar, taşı-

dığının bile farkında olmadığım küçük bir paketten bir şeftali çıkararak bana uzatıyordu. Bahçemizdeki şeftali ağacının, yolda susayınca, sucuların bardaklarıyle su içilemiyeceğinden, bizimle birlikte ta buralara gelmiş iri yemişini hem tanıyor, hem, böyle bir yerde, yadırgıyordum. Artık, bir şey yemek, dilim damağıma yapışsa da, topraktaki bunca insan arasında susuzluğumu gidermek mümkün müydü? Ne yapacağımı şaşırmış, çevremdeki mezar taşlarına bakıyordum. Neden sonra, misafirlikte, ikram edileni geri çevirmenin ayıp olacağı endişesiyle elim, ister istemez, şeftaliye uzanıyordu. Sahiden de, o şeftali, herhalde içlerinden birinin dikip yetiştirdiği ağacın bu kim bilir kaç yıl sonraki yemişi gene onların bir ikramı olmuyor muydu?..

İstanbul çocukluğumun bir başka türlü korkunç yeri de Askerî Müzesiydi. Oraya varmak için, bir hafta önceki gibi, gene Gülhane parkının yanındaki yokuşu çıkardık. Ama bu sefer sola sapmaz, Eski Eserler Müzesinin önünde, bana, "büyüklerine karşı gelirsen, sonra taş olursun!" tehdidini düşündüren heykelleri gene oldukları yerde, oldukları gibi, hiç olmazsa o devrin çocuklarına ibret olmak üzere hep taş halinde bırakarak, yolumuza devam ederdik. O zamanın "Müze-i Askerî"si, yokuş bittikten sonra, bugünkü ve asıl adiyle Aya İrini kilisesindeydi. Bugün o kilise bomboş olsa da, o zamanlarki içini ben gene bir rüya, kâbuslu bir çocukluk rüyası gibi görebiliyorum. Daha kapıdan, başları miğferli, göğüsleri, kolları, bacakları, her yerleri zırhlı, elleri palalı iki asker, sanki savaştan yeni dönmüş, bütün öldürdüklerinden sonra, "daha da var mı?" diyen bir bakışla bizi karşılarlardı. Evet, onlar, bir hafta önce gezdiğimiz "Âsâr-i Atika" müzesinin heykelleri gibi kör değildiler. Siyah pala bıyıklarını iyice burmuş, pembe yüzlerindeki bir çift iri gözü bir noktaya dikmiş, hattâ biraz gülümsiyerek, belki benimle alay ederek bakıyorlardı. "Sen de erkek misin?" demeye getiriyorlardı. Yanlarından, kapıdan girinceki meylin de arttırdığı, deniz tutmalarındakine benzer, bir iç çekilmesi duyarak geçiyor, geçmek mi?.. Büyük bir dalga üstündeki sandal gibi öteye kayıyordum. Duvarlar boyunca sıra sıra dizili çeşit çeşit tüfek, süngü, kılıç, mızrak... öldürmüş, yaralamış, kan akıtmış, can yakmış, saldırmış, namus korumuş, şimdi hepsi buraya toplanmış şeylerdi. Hepsinden, etrafa bir koku,

kapıdan girer girmez, ciğerlerime işlemiş, rutubetle karışık bir pas kokusu yayılıyordu. Askerlerin hepsi zırhlanmamış, kimi, sadece elbise giymişti. Elbiseliler arasında, güzel, âdeta mahzun yüzlüler, ter bıyıklılar, sanki, askerliğe o gün başlamış, ucu süngülü tüfeğini kucaklamış, ilk nöbetlerini tutanlar vardı. Köydeki yavuklusunu düşünür gibi duranlar vardı. Balmumundan heykellere değil de birkaç parça tahtadan yapılma mankenlere giydirilmiş elbiseler, baş yerlerindeki, yüzü örtmüş gibi duran çarpık bir kalpakla sanki asılmış adamlardı. Mahmut Şevket Paşanın, içinde şehit edildiği otomobili babam bana gösteriyordu. Kaç yüzyıl ayakta kalmış kilisenin yüksek pencerelerinin birinden giren güneş ışığı, bir başka şehidin vücudundan alınarak şimdi şu camekân içine yatırılmış üniformanın üstüne düşüyor, göğsündeki kurşun deliğini aydınlatıyordu. Saatlerdir göregeldiğim bunca kılıçtaki, süngüdeki, kasaturadaki pas lekeleri artık kan lekelerine dönüyor, zeminden kubbesine kadar bütün bina artık, küf değil, kan kokuyordu. Eyüp'ten sonra şimdi de burada, bir kere aralarına katıldığım insanların, er geç öldükleri gibi, yaşadıkları müddetçe de boğuştuklarını, boğuşa gelmiş, boğuşa gidecekleri haberini almış oluyordum.

Oh!.. Dışarda dünya, mavi gökyüzü altında masmavi uzanan deniziyle sanki maviden bir dünya vardı. Denizde bir vapur -kim bilir hangi? Belki bir yandan çarklı- arkasında beyaz, uzun bir iz bırakarak, Kadıköy'önlerinden Adalara açılıyordu. Adalara, ben de ilk defa hangi vapurla, nasıl gittiğimi hatırlıyamıyorum. Yalnız, Boğaziçi'nden apayrı bir iklimdeki bu "dört tarafı suyla çevrili kara parçaları"nın birer yanına bir bir yanaşmayı bitirip nihayet en büyüğüne yaklaşırken, o sahillerden, "Ada sahillerinde bekliyorum" diyen hüzünlü bir ses, çocukluğumda da pek meşhurken, sonra uzun müddet unutulup, son zamanlarda eski şöhretine yeniden kavuşan bir şarkı -sakın bugünkü gibi oparlörlü radyolardan sanmayın!- sanki kendiliğinden yükseliyordu. Bu şarkıyı, o zamanlar yalnız kadınlardan dinlediğim için olacak, gene bir kadın ağzından duyar gibi oluyor, o kadını, iskeleye çıkar çıkmaz, etekleri rüzgârla uçuşan çarşafının içinde, zayıf, genç, ince, nemli bakışlarıyle yolları gözler, hep bekler bulacağını sanıyordum. Beklediği, bizim vapurdan da çıkmıyacak, o zaten zayıf taze, bekleye bekleye verem illetine uğ-

rıyacak, meskeni topraklar oluncıya kadar, o sahillerde, gelmiyen sevgiliyi bekliyecekti. Büyükada, çocukluğum için henüz uzaktan farkeder gibi olduğum, sisleri tamamiyle dağılmamış bir âlem, bu âlemdeki, nefsimde denemediğimden mânalarım da iyice kavrıyamadığım, ancak böyle şarkılarla söylenilen, aşk, hicran, sevmek, sevilmemek gibi hisler, benden büyüklerin duyduğu, tattığı, kâh tatlı, kâh acı bulduğu lezzetlerdi. Büyükada'ya, gece de kalmak üzere, götürüldüğüm bu zamanlar, gençlik çağına ermeme, o adanın benim adam da olmasına daha ne kadar zaman vardı!.. Ada, o zamanlarki ben için, daha bir çocukluk sâflığı ve hayranlığı; Nizam caddesindeki, Şam işi oda takımlarının azmanı, sanki o takımlardan yapılma, fakat bana, "dünyanın en güzel köşkü" diye takdim olunan köşk; kaldığımız otelde ilk defa ne kadar hayretle seyrettiğim, erkeğin, kadını kolları arasına almak suretiyle edilen dans; hanımların yan bindikleri küçük eşekler; peşlerindeki, işte Boğazın sandalları yerine burada eşeklere bindiren, o sandalcılar gibi iyi yüzlü ama onlar gibi susmayıp ikide bir "hopes! hopes!.." diye bağrışan heyecanlı eşekçiler; geçtiğimiz yolları bir kastanyet şıkırtısı içinde bırakan nal sesleri; Yorgoli'de, duyulan aşklar gibi yakılan ateşler; yerlere dökülüp kurumuş iğneleri ayaklarımın altında kayarak beni hem şaşırtır, hem ilerlemekten alıkorken, gençlik çağiyle beraber bir büyük sırra da ermişlerin koşup uçup altlarında sırroluverdikleri bambaşka kokulu çamlardı!..

Çocukluğumun gezintileri, yalnız arabalarla uzun uzun çıkılabilen Çamlıca, Feneryolu istasyonundan, bugün de eski yerindeki tek hatta sapıp vagon pencerelerinden taşan umumi sevince katılmak istiyen "lokomotifçi"mizin hemen hemen arasız öttürdüğü düdüklerle, düdük öttüre öttüre sevine sevine varılan Fenerbahçe "mesire"leriydi.

O gezintiler, nihayet ulaştığımız Çamlıca tepesinde, arabacımız, atlarının terini, onları bir yandan da okşar gibi kurularken; bizlerin, arabadan inmiş, kır çiçekleri arasındaki kısa bir koşuşma sonunda, bu uzun yolculuğun, daha doğrusu, (eski bir kelime kullanmama izin verilirse) urûcun mükâfatı olarak hepimize birden ayân oluveren manzara; uzaktan, meğer nasıl, altın tozundan bir sis içinde uzanıp giden İstanbul, bir altın şehir, başımızı sağa döndürünce hep mavi bir nehir, üzerinde oyuncak bir şilep, kıyılarının birinde

bir hisar minyatürü, küçülmüşlüğüne bakmadan, karşıdan karşıya, bir karınca sabriyle, gene de geçmeye uğraşan minik bir Şirket vapuruydu.

O gezintiler, tek hattın, şimdiki Fenerbahçe plâjına bakan sedde sona ermesiyle ne de çabuk bitiveren o sevinçli, çığlıklı tren yolculuğundan sonra, vagonların yüksekte kalan basamaklarından pat pat atlıyarak ayak bastığımız, arkamızdan; elleri, kolları sepet, seccade, şu bu dolu kadınların hareket kabiliyetsizliği içinde ancak savurabildikleri "koşmayın, düşersiniz!" tehditlerine, diz kapaklarımızı bulan otların aralarına gizlenmiş, bacaklarımızı iğneliyen dikenlerin bütün karşı koymalarına rağmen kısa zamanda, günümüzden bir örnek istenirse, meselâ çıkartma yapan bir komandos birliği halinde, süratle istilâya muvaffak olduğumuz Fenerbahçe yarımadası, o "bahçe"nin ucundaki, kartpostallarını, tablolarını o kadar gördükten sonra nihayet kendini seyretmek nasibolan "fener"di.

Bu fenerin bir eşi, şükür artık karşımızdakinin o kadar benzeri, aynı boy, aynı endamda, belki de ikiz kardeşi, Yeşilköy'de, daha da küçükken, orada kaldığımız zamanlar, "haydi, fenere kadar yürüyelim" teşvikiyle hemen her akşam üstü gittiğimiz yeşil yalıyar kenarında değil miydi?

Yeşil Çamlıca'da da, bütün bir mevsim, o zamanlar oraların bütün o yeşillikleri arasında aşı boyalı -bir gelincik gibi-, bembeyaz, yeni boyalı -bir zambak gibi- yahut hiç boyanmamış veya sonradan boyası dökülmüş, doğrudan doğruya tahta köşklerin birinde kalmıştık. Bizim oturduğumuz, bu üçüncü çeşittendi ve bu tahta rengiyle, gûya, eski ağaç halinden de bir şey saklamıştı. Bazı ağaçlardan, çocukken o kadar tuhafıma giden, küçük parmaklarımla kaç kere yokladığım zamklar sızdığı gibi, bu evin de, boyasız kaplamalarında yer yer zamklar beliriyordu. Hele öğle güneşiyle kiremitler mi, tahtalar mı kızışıyor, o zamklar mı eriyor, etrafa bir koku, en kısacası ve doğrusu, evin öz, ağaç kokusu yayılıyordu. Zaten, bütün günü, ağaçların ya altında, ya içlerinden birinin dalında geçirdikten sonra, gece, o ev bizleri artık yatırmak üzere odalarına taksim edip kendisi gün doğuncaya kadar çıtır çıtır o tahta çıtırtısıyla çıtırdamıyor muydu? Ağaçlarla mı konuşuyordu? Bütün gün güneşten

yanmış, şimdi ay ışığında serinliyor, bir rahat nefes mi alıyordu? O gizliden gizliye çıtırtılar, mahrem fısıltılar, geveze ve sabırsız kuşların birden, erken erken, hep bir ağızdan, bütün gece susmalarının acısını çıkarmak, birbirlerine haber yetiştirmek istercesine ötüşmeye, biri susmadan ötekinin konuşmaya başlaması, derken, bir başkasının da lâfa karışmasiyle kendiliğinden sona eriyor, bu şamata içinde elbette ki duyulmaz oluyordu. İçinde, bahardan da günler alarak bütün bir yaz geçirmem kısmet olmuş ev, geniş, bol ağaçlı bir bahçe içinde olduğu yetmiyormuş gibi, uzun bir bahçeye daha, o zamanki dilimizle "Çamlıca Belediye bahçesine nâzır" dı. Biz, o bahçeyi de bizim sayar, çamlarının gölgesinde, yollarında, havuzunun kenarında, çoğu zaman yalnız bizler olur, biz bize oturur, koşuşurduk. Mehtaplı gecelerse, o bahçe daha başka bir anlam ve önem kazanır, bir de bakardım ki, evde, genç hizmetçiler, birden, garip bir arzu göstererek ve biz küçükleri de yanlarına almak teklifini ekliyerek, büyüklerden "Belediye bahçesinin bülbüllerini dinlemek" izni isterler, esasen kendi aralarında, birbirlerine dert anlatmak veya birbirlerinin gizli dertlerini anlamak için o kadar sık kullandıklarına göre, pek iyi bildikleri "kuş dili" nin muhakkak üstadlarından sayılan, öyle ki, ötmek değil de şakıyan bülbüllerden gene de dil dersi mi almaya, yoksa aşk mı meşk etmeye giderlerdi!.. O yılların Çamlıca belediye bahçesi, "kuş dili" kadar cahili olduğum bir dille anlaşıp sevişen bülbüllerin yurduydu.

Başka belediye bahçelerinde ise, meselâ, ufak bir giriş ücreti ödenerek girilen o zamanki Taksim bahçesinde, benim gibi, ben yaşta çocuklar; başlarında başlık, ellerinde çember, terbiyeli kızlar; bir kenarından uzun kurdelesi sarkan hasır şapkalı, elbette biraz haşarı oğlanlar; dadılarının mı, mürebbiyelerinin mi, nezaret ve himayesinde oynamaya koşuşmaya çalışırlardı. Hemen hep Fransızca konuşulan, hemen her şeyin, herkesin yabancı bir adı da bulunduğunu duymakla şaşırıp yadırgadığım ve ne olur ne olmaz, hiç olmazsa daha terbiyeli görünmek lüzumunu hissettiğim bu bahçeye, Dolmabahçe'den sonra, -şimdi genişletilmiş, etrafı açılmışdar ve dik merdivenli yokuştan çıkarak Gümüşsuyu yoliyle varırdık. Elbette, benim gibi hatırlıyanlar veya eski fotoğraflarında görmüş olanlar vardır; o zamanlar, eski bir me-

zarlığa bakan Alman sefaret binasının damının dört köşesinden, boyunlarını tehditle uzatmış, kanatlarını olanca genişliğiyle açılmış dört kartal; her geçişimizde de aynı vaziyette, yalnız kendilerinin gördüğü avı yakalamak, veya düşmanın bir an önce hakkından gelmek için; sanki, o koskoca binada oturanların bir işaretini bekliyerek, hep uyanık, heykel bu, hep havalanmaya, pençelerini o dam kenarından kurtarmaya beyhude uğraşırlardı. Sonra, Mütareke yılarında, o kartallara, artık kendilerinden hiçbir vazife beklenmediği anlatılmak istenilircesine, kılıf geçirildi, ama, onlar lâf anlarlar mı, o yelken bezlerini gagalariyle mi, kanatlariyle mi, kısa zamanda yırttılar, paramparça uçuşan bezler arasından boyunlarını gene uzattılar. Nihayet, görüldü ki, olacak gibi değil, yerlerinden büsbütün kaldırıldılar ve ancak ben yaştakilerin belki bir çocukluk hâtırası olarak kaldılar. Eski Gümüşsuyu mezarlığı taşlarının yerini ne de çabuk alıveren apartmanlarda henüz ölmemişler, belki yerin yedi kat dibindeki cedlerinin üstünde kat kat ömür sürmeye koyuldu. Alman sefarethanesinden sonra, Tevfik Paşa konağının, o zamanlar sımsıkı kapalıyken, Park Otel oluvermesiyle ardına kadar açılan bahçe kapısından, -aman, önünden geçerken artık dikkatli davranın!- otomobillerin biri girer biri çıkar oldu.

Taksim bahçesinden dönüşte, bu geldiğimiz yoldan değil de, bahçenin hemen yanıbaşındaki yokuştan, Gazhanenin önünden, sonra eski Istabl-i Âmire'nin duvarları dibinden, bir gün gelip yıkılmalariyle ardlarından binlerce kişilik, çığlık çığlığa bir stadın çıkıvereceğinden öylesine habersiz yürüyerek, Dolmabahçe caddesine inerdik.

Taksim bahçesinin sanki kardeşi o zamanki Tepebaşı bahçesi ise, bugünkü gibi her yanı açık olmak şöyle dursun, üstelik sarmaşıkların sarıldığı yüksek parmaklıklarla kapalı ve kapılı bir gazinoydu. Şimdi çocukların oynaştığı kum havuzunun yerinde ve etrafında, sık ve sıkışık masalarda oturulup Bebek bahçesinin aksine, burada koca dublelerle köpük köpük, sanki o köpüklerin büsbütün artmasından, biranın taşıp gitmesinden korkularak, yerdeki çakılları daha sık ve daha çok seslendiren telâşlı adımlarla, acele acele, başlar üzerinden ulaştırılan biraların hafif bir Viyana valsinin nağmeleri arasında içildiği o zamanki Tepebaşı bahçesi için ben ne yazayım?.. Halit Ziya'nın Mavi ve Siyah'ı bugün çocuk-

ların olmuş o bahçede başlamaz mı?.. Babam da, bakardım, orada; ağzına dikerken bıyıklarını da ıslatmış biradan mı? Ahengine ayak uydurmuşçasına başını da döndürmüş vals havasından mı? Yoksa - o gazinoda oturabilmiş olmamızın da alâmeti- cüzdanının her zamankinden dolu oluşundan mı? En doğrusu hepsinden birden, gözleri hemen mahmur, kendi de hayatından daha memnun görünürdü.

O yazların gezintileri, kim bilir böyle kaç yaz, annemin ölümünden sonra olanlarla artık evimizin ancak yan kapısını çalabilen babamın çekingen tokmak vuruşiyle başlamış, İstanbulun çeşitli semtlerine doğru uzamış, uzanmış, fakat, daha o zamandan dikkat etmiştim, Boğaz'ın Anadolu yakasına geçmemişti. Babam, ders verdiği ve geceleri de kaldığını söylediği Kuleli Askerî Lisesini bana gezdirmeyi vadetmiş, fakat fırsat mı, vapur mu ne ise onu bulup mektebini bir türlü gazdirememişti. O, bana söylediğine ve benim de kabul etmem gerektiğine göre, Kuleli Lisesinde bir nevi daimi nöbetçi olarak kalıyordu ama, evde, uzaktan gelmiş bir misafirle, uzakça bir ahbapla konuşma sırasında içeri girmemle kesilen, sonra da birbirine eklediğim sözlerden, babamın, Anadolu kıyısının Beykoz adlı, hiç ayak atmadığım bir yerinde, artık benim annem olmıyan "yeni bir haremi" ile ve herhalde doğrudan doğruya ön kapısını çalabildiği bir evde oturduğu, yeteri kadar anlaşılıyordu. Sonra, kimi misafirin "başka çocuğu?" tarzında suallerini de işitiyor, fakat verilen cevap, benim kapıyı açmamla bir kaş göz işareti oluveriyor, sonra o misafir bana sanki biraz da acıyarak bakıyor, babamın yeni evi, barındırdıklarını, duvarları arasındaki, babamın benden gizli tutulan bensiz hayatını daha da muammalaştırarak, karşı yakada, varılmaz kıyılarda, adı bilinmez sokakların kim bilir hangi numarasında, sislere gömülüyordu.

Babamı yalancı çıkarmamak, bildiklerimi bilmez görünmek için ona, Çengelköyü'nde kaldığı mektep, yattığı oda hakkında sualler sormaya devam ediyor, ondan da, bu zannımı kuvvetlendirmek istercesine, "bir gün gideceğiz, hepsini göreceksin" tarzında cevaplar alıyordum. Bu "Beykoz" kelimesi, babamın, benden ayrı olmasına rağmen, vaktiyle benimle ve annemle geçirdiği hayatın benzeri bir hayat yaşıyabildiği korkunç yerin adı, ilk hecesinin noksaniyle, fa-

kat içimde gene de cız ederek, evde, iskambil oyunlarında ne de sık geçiyor; babamın cüzdanı her zaman Bebek veya Tepebaşı bahçelerinde bira içmeye elverecek kadar dolu olmadığı için, ekseri ay sonları ancak gidebildiğimiz Beşiktaş iskelesinin üstündeki gazinoya çıkmadan önce, o, aşağıda asılı tarifeye bakarken, gözlerim, Çengelköyü kelimesinden çok Beykoz kelimesinde bulanarak duruyor; gazinoda otururken, iskelemize yanaşan vapurların uğrıyacakları başka iskeleleri sayan memurun -o kelimeyi ağzına almamasını Allahtan dilediğim halde- en son daha da yükselen sesi, sanki babamın, biraz sonra beni bırakıp gideceğini, başka bir kapıyı çalıp başkalarını bulacağını, onlara belki de kavuşacağını, bütün bu gerçekleri, birden kafama vurmak istercesine, bir "yangın var!" kadar acı bir "Beykoz!" haykırışiyle bitiyordu.

Gazinonun, oturduğumuz balkonundan, evimiz, önünde küçük ön bahçesi, yanında ayrı kapılı yan bahçesi; babam, annem ve ben, üçümüzü, bir zamanlar bir aile halinde bir araya getirip barındırdığını unutmamış gibi duran yan yana iki üçgen şeklindeki çatısiyle ne güzel, ne güleryüzlü görünüyordu. Yan bahçenin, etraf az daha sessiz olsa, ötüşmelerini duyabileceğim kuşları, benim, vapurlara binip uzaklara gidemediğimi, hemen yanıbaşlarmda, Boğaz'ın daha ilk iskelesinde kalakaldığımı biliyorlar mıydı?.. Bu iskele gazinosunda, babama köpüklenen bir duble bira yerine, bir fincan, köpüklü kahve getiriyorlar; benim önüme de, herhalde fincanı kırılmış küçük bir tabak içinde kürdan batırılmış bir lokum, ama öyle evde yediklerim gibi, bol pudra şekerli, bembeyaz, tombul cinsinden değil, cılız, küçük, üzerindeki toz şekeri döküle döküle pembe derisi yer yer meydana çıkmış, cılk bir lokum tanesi bırakıyorlardı. O zavallı lokumu ağzıma atmamla, bir baba oğulun, bir gezinti günü en yakın iskele gazinosundan öteye gitmesine izin vermiyen parasızlığı da tadıyor, bir ay başiyle ay sonunun farkını anlıyor, maaş denilen; kim veya kimler veriyorsa, verildiği halde yetmiyen, işte bitiveren nesneyi; insanı ölmiyecek kadar yaşatıp fazlasına müsaade etmeden, yalnız o maaşı alabileceği müddetçe ve alabilmek üzere sağ tutan korkunç kuvveti, gözlerimde, benim de babam dolayısiyle bu yaştan esiri olduğum zalim bir hükümdar halinde canlandırıyordum. Babam, gazino-

nun gazetelerinden birini daha açıp yüzüne kapamış, sütunlarında, belki her devir olduğu gibi, gene, maaşlara zam veya çoktandır yapılamıyan terfiler hakkında gönüllere su serpici bir haber, bir müjde, bir ümit, hiç değilse bir yalan araştırıyordu. Gazinonun kapalı kısmından, bir tavla partisinin zar ve pul şakırtıları, bilârdo bilyalarının birbirlerine vurdukça çıkadıkları sesler duyuluyordu. Ben, etrafıma bakınmaktan bıkmış, iskemlede oturmaktan yorulmuş, sıkılıyordum. Babamın yumuşak deriden, evrak çantası, aramızdaki masanın üstünde, ikiye katlanmış olarak duruyordu. Bu çantayı karıştırmaktan hoşlanırdım zaten. Bu sefer de açarak, içinde gördüğüm küçük bir paketi babama sormuştum. Babam, yüzünü örten gazetesinin arkasından, "Bir şey değil, diş macunu" diye cevap vermişti. Sahiden, yuvarlak, iple bağlanmamış, yalnız kâğıda sarılı bir şeydi. Can sıkıntısından, o kâğıdı açmak, içinden çıkacak diş macuniyle olsun oyalanmak istemiştim. Fakat, kâğıdı aralamamla gördüğüm şeyden şaşırarak, hattâ korkarak kapamam bir olmuştu: küçük bir bebek, pembe yüzündeki mânasız, çiğ mavi gözlerle, "benden korkacak ne var!' demek ister gibi gülümsemeye çalışıyordu. Ama yalnız gülümsüyor mu? Lâf da ediyor; evde, babam hakkında bütün söylenenlere kulak kabartmamı artık lüzumsuz kılacak derecede veciz bir dille; babamın, sahiden, benden başka bir çocuğu bulunduğunu, bu çocuğun bir kız olduğunu -hiç olmazsa, benim gibi erkek değil!- o kızın, oyuncaktan anlıyacak çağa bile geldiğini, birbiri arkasına ve hep birden haber veriyordu. Bizi, Beşiktaş iskelesinden öteye geçirtmiyen ay sonu durumuna rağmen satın alınmış, veya, satın alınması şimdi şu gazinoda oturup kalmamıza sebebolmuş o bebeğin, iskele memurunun ikide bir bağırdığı yere nerdeyse götürüleceğini; benim, parmaklarımı yakmışçasına hemen örttüğüm kâğıdı, babamın öteki çocuğunun sevinçle açacağını, belki de bu ilk oyuncağını, günlerce, haftalarca, elinden düşürmiyeceğini düşünüyordum. Babam, yüzüne gazetesini kapamış, asıl olan bitenden habersiz, başka havadisleri okumaya devam ediyordu. Demin yediğim lokumun ağzıma bir kere sıvaşmış tadı, su da içtiğim, halde, dilimden, damağımdan bir türlü gitmiyor; "Beykoz" heceleri kulaklarımda çınlamakta devam ediyor; bu saadetini, başka bir kıyıda, başka bir evde aramış adam, e-

lindeki gzeteyi, sanki okumak için değil, yüzünü benden gizlemek için açık tutuyordu. Parasızlığımızla birlikte, öksüzlüğümün acısı da içime çöküyordu.

Tavla partisi bitmiş olacak ki, içerden, şimdi yalnız bilârdo masasının sesleri tek tek geliyordu. Kahve ocağındaki kahveci, bu, yeşil çuha üzerinde yuvarlanıp eşlerinden birine kâh vuran, kâh vurmıyacağı tutan iri bilyelerle ilgilenmiş, hareketsiz, masadan gözlerini ayırmıyor, ben ona daldıkça, o da, gitgide, Bebek'teki deniz hamamcıyı andırmaya başlıyor, derliz hamamında biletimizi vermiş adam, güya kıyafet değiştirip kahveci rolüne çıkmış gibi oluyor; Bebek'te, birlikte denize girdiklerimizse, onlar da bizim gibi, Bebek'e gidememişler, sanki aynı adamlar, şimdi burada bilârdo oynuyorlardı. İçlerinden biri, ıstakasının ucunu; tırpanım bilemek üzere işine ara vermiş bir ölüm timsali; tüfeğine, kim bilir kimin canına kıyacak yeni kurşunu süren bir asker gibi; yüzünde bir ciddiyet ifadesiyle tebeşirlerken; öteki, bilyasını yuvarlamış, kader ve talihin kararını bekliyordu. Ben de onunla birlikte bekliyor, kulak kesiliyordum. Önünde serili çimen yeşilinde yuvarlanan bilya, eşlerinden birine tak diye çarptıktan sonra, -nefesimi tutmuş, hep bekliyordum- ikinci, daha hafif bir ses, ilkinin yankısı gibi duyuluyordu: tık.

İLHAN TARUS

GECE OTURUMU

Duvardaki sallantılı saat on biri vurdu.

Sarı bıyıklı mahkeme başkanı, başını iki tarafa salladı, az sağ yanına eğilmişti zaten... O taraftaki üyenin kulağına söylüyordu, ama, herkes işitsin istiyordu:

— Yoo... Yoo... Yarın yeni yılın başı. Bu hamut kadar dosyayı devretmiyelim boşu boşuna... Hazırlık soruşturması mükemmel... İlk soruşturma ondan daha mükemmel... Kıvırır, büker, atıveririrz. Biliyorsunuz ya, müfettişler geldi mi, ilkiptida yeni yıla ne kadar dosya devredildiğini soruyorlar. Sen çağır oğlum.. Ali oğlu İbo Yılmaz!

Omuzları aslından sarkık, çene kemiği aslından dışarı fırlak, beli de, herhalde, aslından çukurlaşıp gevşemiş olan mübaşir, kirpiklerini kırpıştırarak kapıya doğru döndü, istemiye istemiye yürüdü, başını az dışarı uzatıp seslendi:

— Ali oğlu İbo Yılmaz!

Adam zaten tutukluydu. Yanındaki süngülünün kulağına bir kelime söylemek, daha kolayı serçe parmağının ucuyla az buçuk bir işaretçik çakmak yeter de artardı ya, kanun nizam böyleydi. Yılmaz pek oralı değildi ama, jandarma erinin kulağı da, gözü de kirişteydi besbelli...

Reis açıktan açığa gülüyor, sağ yandaki uzun ayaklı kürsünün başına geçen genç avukata bakıyordu:

— Ha bakalım, dedi, görelim sizi... Bir müdafi tâyin etmek icabedince siz geldiniz aklıma... Gerçi parasızdır ama, şerefli iştir hani...

Beyaz yüzlü, beyaz elli avukat, öne doğru eğildi, briyantinli saçları tepede yanan sönük ampulden ötürü parıldayıverdi:

— Şükranlarımı arzederim efendim!

Parmaklığın arasına şaşalamadan girip yüksünmeden sıraya çöken sanık, galiba çok uzun boyluydu. Avurtlarına doğru seyrele seyrele inen sakalı, çenesinde sert, dik birkaç kıldan ibaret kalıyordu.

— Ayağa kalk, adın ne senin bakayım?

Sanık, hazırol vaziyetine geçti, ellerini şalvarının iki yanına seslice yapıştırdı:

— İbo Yılmaz, beyim.

— Babanın adı?

— Keten Yılmaz, beyim.

— Yaşın?

— On dört!

— On dört mü? Neyse, işin?

— Rençberlik, beyim..

— Evli, bekâr?

— Bekârım, beyim.

— Eskiden mahkûmiyetin falan?

— Tövbe beyim..

— Otur şimdi yerine.. Dinle bak, ne yazmışlar senin için?

Zabıt kâtibi, kasnak gibi parmaklarını büsbütün kısarak dosyayı kavradı, tümünü havaya kaldırdı, ışığa tuttu sayfayı, okumağa başladı. Delikanlı, dört yaşında bir kız çocuğunun ırzına geçmekten sorumluydu. Bin bir türlü kanun lâflarının, rakamların, maddelerin hızlı hızlı tavana çarptığı, sonra donuk, kuru taneler halinde etrafa saçıldığı duyuluyordu. Sanık, gözlerini başkana dikmiş, sanki okuyan oymuş, kendisi de kelime kaçırmadan dinlemek istiyormuş gibi, mezar taşı halinde, oturuyordu. Dakikalar geçtikçe zayıf, uzun gövdesinin öne arkaya hafif hafif sallanmağa başladığı görüldü. Bunu evvelâ genç avukat farketti. Sonra başkan da gördü. İki üye, düşünüyordu. Bir ara dâvası sırasına kırçıl saçlı bir avukatın daha gelip sessizce çöktüğünü hissettiler. Reis sordu:

— Dur oğlum biraz, ne o Fettah bey? Müdahil vekili misiniz?

— Evet efendimiz, vekâletnamem dosyadadır. Af buyurun, hukuk mahkemesinde geciktim biraz...

— Alâ! Devam!

Sanığın nüfus kaydına dair bir sürü muamele geçmişti. Hukuk mahkemesinin kararı bile vardı dosya içinde... Sanık, yaş meselesini, açık açık, başka türlü bir tavır alarak dinliyordu.

Sonlara doğru başkan sırtını arkalıktan ayırdı, eğilip kâtibin elindeki yaprağa baktı. Son iki kelime "karar veril-

dı" diye çatlayıp salona beklenmez bir sessizlik çökünce, evvelâ sanığın vekilinde, sonra dâvacı vekilinde bir cübbe hareketi oldu. Önlerini kavuşturdular, masaya doğru ağnadılar, gözlerini başkana diktiler.

— Kalk bakalım gene, dedi başkan, duydun ya? Senin için ne diyorlar? Dört yaşında Fatma kızı, elma verecem diye kandırıp değirmenin oraya götürmüşsün. Orada da o haltı işlemişsin.

— Yok beyim, vallâh hilâf!

— E karakolda bülbül gibi konuşmuşsun ya...

— Zor ilen beyim.. Zopa ilen.

— Peki. Sorgu yargıcında da aşağı yukarı aynı şeyleri söylemişsin. Orada da mı sopa?

— Vallah zopa beyim..

Başkan, genç avukatın yüzüne baktı. O hemen yerinden fırladı, cübbesini avucuyla acele düzeltip yatıştırdı:

— Müdafaamız sırasında arzedeceğim, beyefendimiz! dedi.

Başkan, kapıya doğru çevirdi gözlerini:

— İki şahidimiz var. Gelmişlerse meseleyi bitiririz. Söyle oğlum kâtip, şahitlerin adlarını..

Şahidin biri kadındı. Carının üst başındaki delikten tertemiz, sapa sağlam kelimeler çıkıyordu:

— Biz derenin alt başında çamaşır yuyorduk. Değirmenin oralarda çok kalabalık vardı ya, buraya çağırılmamışlar. Bir ara maksumun çığlığını işittik. Hacer nine yekindi birden.. Sanki şeytanlar kulağına üfürmüş gibi, yetişin, yaktılar gene bir yavruyu, dedi.

Başkan, belli belirsiz söylendi:

— Acayip!

— Ya.. Bir ikisi koştular ya, tutamadılar. Kızı buldular salt... Sonram arkın başındaki herif yakalamış buncağızı. İşittik ama görmedik.

Öteki şahit arkın başındaki herifti. Soluk soluğa kaçan İbo'yu önlemiş, ülen ne seğirtirsin böyle, bir bok mu yedin yoksa, demiş. Arkadan sesler işitince çelmeyi takmış, düşürmüş yere... Sırtına binip beklemiş.

Savcının sözü kısa sürdü. O, sanığın bu suçu işlediğini kesin delillerle, yenibaştan ortaya koymağa karar vermiş gö-

rünüyordu. Bu kararını, bizzat sanığın vekiline de kabul ettirecek şekilde, başarı ile tahakkuk ettirdi.

Dâvacı vekili söze başladığı sıra mahkemenin kapısında kıpırtılar oldu. Yavaş yavaş işi biten yerlerden boşalan stajiyerler, işsiz dinleyiciler, ışıklı ağır ceza salonunu fısır fısır dolduruyorlardı. Belki yirmi kişi geldi, oturdu arka sıralara...

Genç avukat, dosyayı iyi okumuşa benzerdi. Her cümlesinin sonunda, ya bir kanun madesi, ya da bir sayfa veya satır numarası öne sürüyordu. Elinde yazılı bir kâğıt tomarı vardı ama, pek az bakıyordu oraya... Sanki soruşturma evrakını da, hazırladığı müdafaayı da ezberlemişti.

İki üye, bütün yorgunluklarına rağmen, ilgi ile dinliyorlardı onu.. Başkan pek oralı görünmüyordu. Sanığa gelince, tahta sıranın arkalığına sırtını bir kere bile dokundurmadan, oturumun ilk saniyesinde aldığı tavrı, o dondurulmuş kalıp durumunu, tıpkısı tıpkısına muhafaza ediyordu.

Genç avukat, bir ara gözlerinin sağdaki kıdemli üyeye dikilmiş olduğunu farketti, hemen düzeltti. Başkanın yüzüne döndü. O, kapı tarafına bakıyordu. Susmadı ama, kapı tarafında birşeyler olabileceğini düşündü. Susmadan o yana bakabilir miydi acaba? Zihni, iki türlü çalışma içindeydi:

— Yaş meselesi üzerinde durmak lüzumunu hissetmiyorum. Usulsüz olarak iş hukuk mahkemelerine intikal ettirilmiş, oradan temyizi kaabil kararlar alınmış. Müddet dolmadan ilâm dosyaya konulmuş. Sanığın fark ve temyiz kabiliyetinin tâyini için adlî tabibe muayene ettirilmesine bir diyeceğimiz yok ama, yaşının hükmen düzeltilmesi için girişilen teşebbüsleri fazla gayretkeşlik sayarım. Hem usûl hükümlerine göre..

Başkan, kolunu hafifçe kaldırmıştı:

— Evet, fazla gayretkeşlik... Sonra efendim?

— Usul kanunlarının..

— Evet? Usul kanunlarının...

Müdahil vekili ayaklanmıştı:

— İtiraz ediyorum, sayın Heyet'i Hâkime.. Bu dâvada...

Başkan, gözlerini, önündeki defterin yaprağına doğru indirmişti. Oysaki bu hareketi, her duruşmanın sonunda, talik edilecek günü aramak için yapardı. Ama bu sefer bak-

mıyordu oraya... Sadece gülmemek, gülerse göstermemek için başım eğmişti:

— Şey, dedi, sanırım durum iyice aydınlanmıştır. Vaktimiz pek dar olduğu, iki taraf iddia ve müdafaalarını esasen yazılı olarak mahkemeye verdiği, tahkikatın genişletilmesi için Savcı tarafından da bir istek ileri sürülmediği için duruşmanın sona erdiğini kararlaştırabiliriz.

İki avukat da şaşkın şaşkın birbirinin yüzüne baktılar. Sonra yargıçlar yerlerinden kalktılar, arka arkaya yürüyerek yan odaya geçtiler. Ama başkan, oda kapısında durakladı, üyelere yol verdi, geriye dönüp sanık avukatına küçük bir işaret çaktı. Genç adam evvelâ anlıyamadı, sonra büyük bir sevinç içinde yerinden fırladı, gerideki büyük kapıya doğru koştu. Koridora çıkıp yandaki kapıyı açtı, daldı içeri, örtüldü kapı..

Başkan gülümsiyerek ayakta duruyordu:

— Şuraya geçin.. Buyurun, oturun... Sizi tebrik ederim.. Tam beklediğim gibiydiniz..

Avukat oturmuyordu. Başkan'ın yüzü de, sesi de tatlılaşmıştı. Zaten bu adam, ölüm cezası tefhim ettiği sırada dahi, hem de mahkûmun kalbini kazanmakta, usta sayılıyordu. Avukatın omuzlarına hafifçe dokundu, onu koltuğa oturttu:

— Yalnız şu var, dedi, öğrenesin diye söylüyorum. Önünde daha çok uzun meslek yılları var. Bizimkisi sonuna yaklaşmış artık... Seni, benim görgümden faydalandırmak isterim. Bu, biz fâniler için pek büyük bir zevktir. Sanırım çok görmezsin bu fakire...

Avukat tekrar ayaktaydı:

— Estağfurullah beyefendimi... Kerem buyurun Reis beyefendimiz...

— Otur evlâdım.. Şu dâvanın özetini, üç satırla, sana geçivereceğim. Gerçi arkadaşlar yoruldular, hattâ bitik duruma düştüler ya, şu yapacağım iş de pek yabana atılır işlerden değildir hani. Bak oğlum. Şu Ali oğlu İbo Yılmaz, benim gördüğüm birkaç yüz Ali oğlu İbo Yılmazdan biridir. Allah nazarında suçsuzdur.

Avukat tekrar ayaklanacaktı ama, başkan meydan vermedi:

— Otur evlâdım.. İbo Yılmazların bütün familyası bir odada yatarlar. Ev böyledir, gelir öyledir, usûl öyledir.. Öy-

ledir bu işin gelişatı... Bunun ağası vardır, kendinden beş yaş büyük... Evlidir o... Karısiyle sedirde yatar. Ocak başında ana babaları yatar bunların... İbo Yılmaz gözünü açtığı sıra, her şeyi görür. Görür ama, çare yoktur ötesine... Onun bu tecrübeyi kazanacağını bilen aile, yaşını mümkün olduğu kadar küçük yazdırırlar kütüğe.. Hani askerden kaçmak için falan derler ya, inanma! Bu millet askerden kaçmaz. Cezadan kaçar, cezadan! İbo Yılmaz, sekiz dokuz yaşlarmda sıpalardan başlar işe... Oyun oynar, şakacıktan... Daha sonra, nasıl olsa önüne çıkıverecek olan dört beş yaşlarındaki kızlarda tecrübesini tamamlar... Gene nasıl olsa, düşer buralara, artık beş yıl mı olur, altı yıl mı, yedi yıl mı, Allah ne verdiyse gayrı... Böyle kazık gibi gelişip kalkıştığına bakmaz, bakmaz da, on dört yaşındayım diye tutturur... Tutturur da, birazı ucuz kurtulur, birazı da çıra gibi yanar... İşte böyledir bu hikâye, iki gözüm... Hadi sen git içeri şimdi, yerine otur. Hiç yerinme, kederlenme... Sen de, Allah da, biz de suçsuzuz. Suçlu olan o yıkılası damdır, dam..

FAİK BAYSAL

AARİFFF

Bir öğle üstüydü. Haziran güneşi çırıl çıplaktı gökte, yakıyordu tozla örtülü Soğanağa'yı. Serinlik bir yer aradım. Kocaman bir çitlembik ağacı ilişti gözüme. Hemen gidip altına oturdum. Bir cigara yakayım dedim şurda. Kibriti cebimde bulamadım. Ya düşürmüştüm, yahut da unutmuştum bir yerde. Bir dondurmacı geçti yanım sıra. Çarpık bacaklı, bir İspanyol boğası gibi iri. Titriyordu toprak ayağı altında. Sırtımı dayadığım, yılların çatır çatır çatlattığı şu çitlembik kadar eskiydi en aşağı. Kırmızı yüzü bir buz kalıbı gibi eriyordu sıcaktan. Üç adım kala önümde durdu. Bana baktı, ben de ona baktım. Ne düşündüyse düşündü, gülecek gibi oldu bir ara. Yahut bana öyle geldi. Alt dudağı hiç yok gibiydi, uzun lâstik gibi sarkan üst dudağı altında. Sapsarıydı dişleri ağzında. Kirli eli beyaz önlüğünün cebine daldı. Paralarını avuçlayıp bıraktı. Sonra karlığın biri üstündeki pembe, ıslak havluyu kaldırdı. Dondurma kabını buzun içinde çevirip kapadı. Başka hiç kimse yoktu sokakta. Yalnız bir serçe eşeleniyordu tozun içinde.

"Dondurmam kaymak."

Serçe korktu, uçup gitti, ses de peşinden. Kara kuru, cılız, tahtaları kopmuş, camları kırık, kambur, oyuk, insanın burnuna duman, çiroz ve mum mum kokan Yahudi evlerinin orda toza karıştı her ikisi de. Yeniden sıcak ve sessizlik bastırdı. Bir su lıkırtısı duydum. Dondurmacı, hararetini söndürüyordu ibriğinden. Ben de susadım, birdenbire. Sonra, nasıl oldu bilmem, cigaramı buldum elimde:

— Ateşin var mı? diye sordum.

Belinin üstüne dikildi. Kalın bıyıklarını sinirli sinirli oynattı karşımda:

— Yok, dedi kuru kuru.

Canım sıkıldı, yalan söylemişti adam sanki. Kibriti vardı da vermiyormuş gibi geldi bana. Belki de cigara içmiyor di-

ye düşündüm. Sonra dişleri geldi gözümün önüne. Cigara içen bir adamın dişleriydi onlar. Tütün, sarıya boyamıştı hepsini. Bir gürültü koptu, adamın yalan söyleyip söylemediği, cigara içip içmediği, çıkıverdi aklımdan. Bir yerde tahta bir merdiven gıcırdadı. Kafesli bir evin açık kapısından donsuz bir çocuk fırladı dışarı. Bir çekirge değil, bir insan çirozuydu bu. Soğanağa'nın güneşinde kurumuştu, burnundan kuyruğuna kadar. Onluk bir kâğıt helvası gibi ince, çıtır çıtırdı çilli yüzü. İki mürekkep damlası gibi karaydı gözleri. Karlığın önünde durdu soluk soluğa:

— Amca, dedi, beş kuruşluk versene.

— Olmaz beş kuruşluk, dedi adam.

Çocuk yumuk elini geri çekti. Kara gözleri bir ıslandı bir kurudu. Kafes açıldı hemen. Simsiyah saçlı bir kadın başı sarktı yola:

— Onkuruşluk koy öyleyse, dedi.

Çocuğun ölü yüzüne incecik bir kan kırmızısı yürüyüverdi hemen. Ben de bir sıcaklık hissettim benimkinde. Ne güzeldi, bir insanın sevinmesi ne güzel bir şeydi be. On kuruş, ama olsun, insanı susturmaya yetiyordu sırasında. Saadet denen şey ne kadar ucuzdu bazen. Hiç bir şey düşünmüyordum artık. Dondurmacıya da kızmıyordum. Canım da sıkılmıyordu. Bir on kuruş, glase bir deriye vurulen Nüget cilâsı gibi parlatıvermişti ya şu çocuğun gözlerini. Daha ne isterdim Allahtan? Dondurma, kırmızı, beyaz, vişneli, kavunlu, sivri bir külâh içinde. Boyaydı belki, ama olsun, soğuktu, buz buzdu ya.

— Bana da ver! diye seslendi anası.

— Kaçlık? dedi adam.

— Onluk. Sade olsun ama, dedi kadın.

İkinci külâh da çabuk çabuk dolup gitti. Anası cama, çocuk da kapı eşiğine oturdu. Karşılıklı yalanmaya başladılar. Adam yirmi kuruşu cebine atıp döndü. Askımın altına girdi. Bir "Bismillâh" çekti, karlıkları sırtlandı.

— Vereyim mi? dedi giderken bana da.

— İstemem, dedim.

Birdenbire kızdı:

— İçme şu yezidi, dedi, içme. Ararsın bu gençliği sonra.

— Olmuyor, dedim.

— Ben otuz sene içtim tam, dedi. Bir günde savdım me-

reti başımdan. Ne yani, alt tarafı zehir be.

— Öyle, dedim.

Sarı dişleriyle sıntıp gitti. Ter şıp şıp damlıyordu burnunun ucundan. Yüz adım öndeki bir sokağa dalıp kayboldu.

"Dondurmam kaymak."

Yanık, çatallı, yırtık sesini birkaç kere daha duydum. Sonra yine güneş sarıverdi Soğanağa'yı. Macun gibi, yapış yapış bir güneş. Kapkara bir kedi atladı sokağa camın birinden, ağzında koskoca bir çirozla. Peşinden bir karpuz kabuğu uçtu. Canım sıkılmaya başladı. Güneş yalamaya başlamıştı çitlembiğin altını da. Yer değiştirdim, olmadı. Güzel şeyler düşünmeye çalıştım. Bir ara ağlamak geldi içimden, ağlayamadım. Neden, ben de bilmiyordum. Ne vardı durup dururken ağlıyacak. Hiç, delinin biriydim ben de. Koşup bir kibrit aldım karşı bakkaldan. Tel gözlüklü, pis, solucan suratlı bir herifti. Sarı bir defter içindeydi burnu. Veresiyeleri hesaplıyordu galiba. Ne dondurmacı, ne çocuk, ne anası ne Soğanağa, ne de şu güzelim çitlembik vardı aklında. Bütün dünyası, Hanyası Konyası, dini imanı, hepsi şu yağlı sarı defteri içindeydi. Baktığımı, saadetini kıskandığımı farketmedi bile. Bir kese kâğıdı perçasına "Kadir Buruk" yazdı. Altına da 38 lira 40 kuruş. Bir aylık gaz, peynir, zeytin, ekmek borcu. Tele geçirdi pusulayı, sayfayı çevirdi. Bir küfür savurdum içimden. Sokağa darattım kendimi. Hemen cigaramı yaktım. Köşeyi döndüm, Beyazıda, çıktım, havuza baktım biraz. Pul puldu, yanıyordu su. Atladım bir Edirnekapı tramvayına, soluğu Hasan Halife mahallesinde aldım. Çınar, kavak, toz içinde uyuyordu alyandozlar. Isırganların, sütlü mısırların kokusu vurdu hemen burnuma. Paslı tenekelerle kaplı "Horoz Sokağı"ıtır ve sarmaşıklarla sarılı, gıcır kırmızısı Bizans kubbesi. Asırlık dostum Kibrit Baba, yahut Malulî.

— İsam be, sen misin İsam be?

— Benim. Baba...

— Bugün ne?

— Perşembe.

— Hani Salı gelecektin.

— İşim vardı, gelemedim baba.

— Sen de beni unutmaya başladın artık.

— Valla değil baba.

— Ne ya? Bu hafta iki gün, derken, hiç gelmiyeceksin.

— Ben Yeşim değilim. Baba.

Kulaklarına kadar sırıttı:

— Ha, diye bağırdı, ha. Yeşim de böyle dediydi bana bir gün. Dedi ama, O da gelmeyiverdi işte. Yirmi sene var, yüzünü bile görmedim. Yeşim kadar olma. Sen de gideceksin bir gün.

Tam on sene, perşembe dedin mi burdaydım. Nah, şurda, şu sarmaşık altında. Durmadan, konuşurduk Malûli'yle hep. Yahut o konuşurdu da ben dinlerdim. Ne zamana kadar de? Ay tepemizde durur du, balmumundan, sarı bir ay. Bir de bakardık kubbeyi dönmüş. Derken, kayıverirdi Gureba'nın arkasına. Ya, sabah olurdu da gitmek bilmezdim. Orada, mısırların altına kurulup yattığım da olurdu.

— Ben Yeşim değilim Baba.

Çarpık burnu dikleşti:

— Anladık, dedi, Yeşim değilsin. Ama insansın sen de ya..

Son böyle konuşmuştuk Baba'yla. Şimdi nasıl bakacaktım yüzüne? Görmeyeli bir sene olmuştu. Ha bugün, ha yarın, şu işim de bitsin, şu belâyı da başımdan savayım derken çabucak geçivermişti günler. Oturup ağlıyacak oldum hüngür hüngür bir ara. Yürüdüm, enayiliğin sırası değildi. Bir rüzgâr esti Eyüp'ün ordan. Sıcak mı sıcak, bir yıl öncekinin aynısı, yakıp geçti yüzümü. Kaypak, Soğanağa'nınkinden de yapışkan. Yabani asmaların arasından yola çıktım. Benden evvel biri geçmişti ayni yoldan. İri iriydi ayak izleri tozun içinde. Rüzgâr birden azıttı, bütün yolu havaya savurdu. Bir cigarayı nöbetleşe içen karakuru, sıçan gözlü gecekondu çocuklarının önünde yavaşladı. Gureba'nın duvarlarına çarpıp durdu. Toz bir müddet boşlukta sallandı. Sonra bir hallaç dükkânındaki pamuk tozu gibi yere yağdı. Yolu solladım, mısır tarlasını çeviren hendek boyuna çıktım. Ceviz tırtıllariyle doluydu, yemyeşildi su. Bir kurbağa viyakladı suyun içinde. Hayır, bana öyle gelmişti. Hendeğin ucundaydı adam. Şu Baba'nın kubbesi gibi tozlu ve kamburdu. Benim Malûli'yi sorayım dedim şuna. Yanına gelince vazgeçtim. Hüngür hüngür ağlıyordu orada. Çıplak ayağının biri simsiyah avucundaydı, öteki güneşin pul pul yaktığı tozun içinde. Şöyle bir gözünün ucuyla baktı bana. Aldırmadı, kendi içine kapandı.

yine. Birden heyecanlandım. Yandan ne kadar da Maluli'ye benziyordu. Ortaçeşme'nin sarı güneşinde pişmiş yüzü, kalın bir direk çivisi gibi yüzünün tam ortasına çakılı burnu, sarı sarı bakan gözleri. Sol gözü altından çenesine doğru inen çizgi. Kocaman ellerinin çocuksu hali.

— Neyin var baba? diye sordum.

Bir gaz lâmbasının sarı ışığı gibi baktı yüzüme:

— Hiç, dedi, İstavro kovdu.

— İstavro kim?

Yanağını boydan boya ikiye bölen o derin çukurun içine biriken yaşları eliyle tozun içine sıyırdı:

— Deyyusun biri, dedi, patron.

— Tahinci Istavro mu?

— Ha, o dürzü.

— Neden kovdu?

Tıkandı, güneş gözlerinin içinde ıpıslaktı:

— Hiç, dedi. Sar'am var da ondan.

— Ya!

— Evet.

— Her gün mü tutuyor?

Sustu, ama gözleri ağlıyordu daha:

— Yo, dedi, bazen tutar, bazen de aylarca tutmaz. Sağ olsun, arkadaşlar idare ediyordu hep. Geçende, olacak işte, nöbet tuttu gine. Istavro'da geliverdi fabrikaya. Sabah işime gittim, beni çağırdı odasına. Al şu beş lirayı Abdul dedi. Ne var usta? dedim. Başka bir iş bul kendine, dedi. Neden? dedim. Hastasın, dedi. Yirmi senedir burdayım. Yapma, geçer usta, edim. Geçmez, sarayı ben bilirim, dedi. Ne yapayım. Allahtan usta, dedim. Beş lirayı avucuma sıkıştırıp gitti. Baka kaldım ardından. O dakika şu kolum da uyuştu.

Sağ elinin yardımiyle kolunu dizine yatırdı:

— Şu elime bak, dedi, parmaklarım tutmuyor hiç.

Ağlamaya başladı birden. Güneş yakıyordu tepede.

— Şimdi..

— Git bir daha Istavro'ya, dedim.

— Gittim, dedi, valla gittim. Yüzüme bile bakmadı. Bir torunum var, babası da anası da benim Istavro, dedim. Yine imana gelmedi. Canı sağ olsun, ben de babasız büyüdüm, dedi. Etme usta, dedim olmaz, burası çiftlik değil, dedi.

— Vay namussuz be!

— Bırak, deme, iyiliği de vardı gâvurun bana.

Kıpkırmızı bir sinek uçtu. Başımızın üstünde vızıldayıp gitti.

— Ben göreyim Istavro'yu istersen? dedim.

— Görme, dedi, görme şu gâvuru.

İri bir yaş damlası öbür yanağını da çizdi boydan boya.

— Üsiyin olmasa valla gam yemem, dedi. Ben nerde olsa karnımı doyururum.

— Torunun mu? Üsiyin?

Yanmış sarıya çaldı bakışları:

— Torunum, dedi.

— Anası yok mu?

— Var, ama bacakları tutmuyor onun da.

— Nesi var?

— Romatizmaymış. Şişiyor ayakları, morarıyor.

— Babası?

— Sorma, babası da nafile çıktı. Kamyon şoförüydü mütayit Mamut Elma'nın yanında. Iyidi işi, yenice içiyordu hep. Noldu bilmem, bir gün kayboldu ortalıktan. Dedim Düzce'ye gitti belki. Meğersem bir kürt karısıyla evlenmiş Malatya'da. Burda bir Bal Cafer var, arkadaşıydı bizim Arif'in o söyledi geçende.

— Polise şikâyet etmedin mi?

— Etmedim. Üseyin'i özler bir gün, yahut Kürt karısından soğur, döner eve dedim. Tam dört sene geçti, Bir mektup bile yollamadı. Ama gelecek, ben biliyorum. Arif mutlaka gelecek bir gün. Üsiyin siz yapamaz Arif.

Yanına oturdum, sustuk, ikimiz de. Birdenbire şu Istavro'yu gidip dövmek geçti içimden. Salam suratlı, teneke kafalı, tahin gözlü, durmadan burnunu karıştıran şu Istavro'yu. Bir yumrukta burnundan edecektim namussuzu.

— Nasıl gideceğiz şimdi eve?

Cevap vermedi, ama ben anlamıştım. Ne kadar bozukluk varsa cebimde hepsini Abdül'ün o kocaman, hâlâ tahin kokan eli içine bıraktım. Almak istemedi önce. Ama ben zorlayınca fazla diretmedi.

— Şurdan bir karpuz alayım hemen, dedi. Karpuza bayılır oğlan. Ben de alırım, valla alırım. Fabrikadan aldığımı karpuza veririm hep.

Bir homurtu duydum. Kapkara, dumana benzer bir ka-

raltı gördüm yolun ucunda. Gittikçe yaklaştı, bir ara kestane ağaçlarının altında kayboldu. Sonra birden, homurdanarak tekrar meydana çıktı. Kocaman bir kamyondu. Tozu dumana katarak geliyordu bize doğru. Yolu ortalayınca yavaşladı. Sağa sola boş bir fıçı gibi yalpa etti. Abdul fırladı hemen yerinden:

— Geliyor! diye bağırdı.

— Kim?

— Arif.

Koşmaya başladı kamyona doğru. Elli metre ödede karşılaştılar. Abdul kolunu açıp yolu kesti. Civan durmadı, Abdül yana çekildi hemen. Geri döndü peşine düştü. Sol kolu boş boş sallanıyordu yanında. Bir ara sendeledi, yere yuvarlandı. Arka tekerleklerin kaldırdığı tozun içinde kayboldu. Hemen kalktı. Bütün hızıyla tekrar koşmaya başladı. Kamyon düz yola girdi, daha hızlandı, Abdul de. Az sonra aralarındaki mesafe açıdı.

— Aaaiff, Aaariff!

Motör homurdandı ve sesi boğdu. İlk önce kamyon, sonra Abdul kayboldu yolun dönemecinde. Havada kamyonun ve Abdul'ün kaldırdığı toz kaldı sadece. Malûli'yi aramaktan vazgeçtim. Geri döndüm, evime gidip yattım. Ama bir türlü uyuyamadım. Etmeydanı'nın ısırgan kokan, güneşin kahve gibi kavurduğu havasında Abdul'ün apacı sesini günlerce duydum daha:

— Aaarifff, Aaarifff!

SABAHATTİN FUDRET AKSAL

SEZAİ BEYEFENDİ

Kahve sakin, rahat, bütün bir günün uğultularının dibe çöktüğü, şehirden günlerce uzakta ılık bir su buharını tütürerek bir semaverin kaynadığını bilmek bir akşam saatinde size ne der, bilmem? Bana çoğu kere yeter. Camın önüne oturur, caddeye bakarım. Bir güz akşamıdır. Vitrinlerden taşan ışıklardan, gökyüzü yıldızlı da olsa göremem, ama yıldızsız olduğunu bilirim. Yağmur ha yağdı, ha yağacak. Bunu biraz da o gün, günlük güneşlik başlıyan sabaha güvenip de sokağa ceketle çıkan erkeklerle, tayyörlü kadınların acele yürümelerinden anlarım. Anasından babasından habersiz gittiği ilk gizli sinemasından koşar adımlarla evine dönen on üç on dört yaşlarındaki çocuk, sevdiğiyle bir pastahanenin en dipteki masasında saatlerce el ele oturduğu, üstelik bir kere daha evlenme vaadi aldığı için yüreği hiç olmazsa bir kaç günlüğüne rahat genç kız, akşam çayını içtiği yerde kimin kimden boşanacağını, sonra da kime varacağını öğrendiği için dünyalar onun, emekli konsolosun karısı geçerken elini hafifçe omuzuma dokundurur, kulağıma eğilir. "Arzu buyrulur mu beyefendi" der. Kıramam. Ne kadar canım istemezse istemesin, kalkar iki arkadaşının daha beklediği biraz gerideki briç masasına otururum. "Ne demek? Estagfurullah. Memnuniyetle" diye bir şeyler de mırıldanırım. Belki de şunun için. Bir oyun için dördüncü arıyanın ne yapıp edip isteğine ulaşağını bilirim. Oyun oynamıya karar vermiş, üç kişi koca kahvede bir dördüncü arasın da bulamasın, buldukları isteksizse kandıramasın, bu olmaz. Dördüncü arıyan adam kadar sevimli görünmeyi kimse beceremez. Sevimli görünmenin para etmediğini anlarsa daha başka duygularını da kurcalar insanın. Acındırır, umutlandırır. Olmadı mı koltuklar. Yapmıyacağı şey yoktur. Sonuç değişmiyecek olduktan sonra ne diye nazlanmalı?

Sezai beyefendideyse bu iş sanat haline gelmiştir. Daha

tanışmadığımız sıralarda uzaktan, gözüne kestirdiğini, iki dakikada ağzından girip burnundan çıkarak oyuna oturttuğunu görür, bir yazıhane açsa, eksik karelere dördüncü bulmak işini yapsa kısa zamanda hem dünyanın parasını kazanır, hem de bir mesleğin kurucusu olmak ününü, diye düşünürdüm. Briç bilmiyeni brice, pokere yemin etmişi pokere, beziğin adını duymıyanı şuvete oturtacağından kuşkum yoktur. Bu yolda olağanüstü nice başarısını gözlerimle gördüm.

Bir kahvenin ocakçısı, garsonu olmazsa o kahve, kahve olur mu? İşte gene tıpkı bunlar gibi her kahvenin bir iki, sabah dokuz sularında girip de, iskemlelerin masaların küme küme toplanıp yerlerin sulandığı, ocağın söndürüldüğü, ışıkların azaltıldığı saatlerde çıkan gediklileri vardır ki onlarsız da kahve olmaz. Sezai beyefendi bunlardandır. Kimdir? Şimdi bir iş yapmadığı herkesçe bilinen bir şey. Ama daha önceleri ne iş tutmuş, hangi memuriyette bulunmuştur? Bir eski zaman kâtibi haline bakılırsa, emekliye ayrılmış bir tapu kalem âmiri, mal müdürü, bilmem nerenin şube şefi gibi bir şeylere benzer. Benzerse de ne kimse benzetmiş, ne de sormuştur. Sezai beyefendilik ona yetmiştir. Bu beyefendi deyiminde biraz alay, biraz da küçümseme yok değildir. Olur mu diyeceksiniz, olur; sevgiyle, saygıyla karışık bir alay, bir küçümseme. Katıksız herkese beyefendi diye seslendiği için beyefendi deyimi adından ayrılmaz.

Kısacık boylu, çelimsizdir. Altmış beşe yakın gösterir. Vardır da. Bakın, size birbirinin eşi olan günlerinin birinden söz açayım.

Sabahları en geç dokuzda kahvededir. Kışsa siyaha yakın koyu, yazsa açık gri elbisesi üstünde, sol kaşının üstüne hafifçe eğdiği şapkasını çıkarmadan caddeye bakan masalardan birine ilişir. İlişir ilişmez de garsonun boşta olan gazeteleri masasının üstüne bıraktığını görür, "Okkalı; orta olacak" diye bağırdığını duyarsınız. Kahve geldi mi, babadan kalma tel gümüş tabakadan bir sigara çekilir, yakılır. Ceketinin küçük cebinden yakın gözlüğünü de burnuna oturtunca, artık dünya meseleleriyle başbaşadır. Kimse rahatsız etmemeli. Saat onbire kadar bir dışişleri uzmanı titizliğiyle havadisleri değerlendirecek, bir maliyeci gibi borsa altın iniş çıkışlarını inceliyecek, genç bir bilim adamına taş çıkartacak bir bilgiçlikle yeni buluşlar karşısında dudak bükecektir.

Yorulur da çalışmalarına ara vermek isterse gazetenin edebi aşk, macera romanına göz atar, ya da kurşun kalemini diliyle hafifçe ıslattıktan sonra çapraz kelimeler bulmacasını çözmiye koyulur. Gazeteleri tükettikten sonra bomcular gelmişse bom masasındadır, gelmemişlerse tavla için müşterisi her zaman hazır.

Yarımla iki arasında -oyunun bitişine bağlı- öğle yemeğini civardaki küçük lokantalardan birinde yedikten sonra gene kahvededir. Bir saati aşmıyan, arada bir caddede dolaşmaları bir yana geç saatlere kadar ya bir şeyler araştırarak caddeye bakacak, ya da bir oyun masasında öyle pek bu işe aldırmazmış görünse de kılı kırk yararak hesapların en incesini yapacaktır. Kepenkler inerken üç beş dakikalık bir yolu ağır ağır yürüyerek evine gidecek; anahtariyle kapısını açıp ışığını yakacak. Sezai beyefendinin de ışığını yakarak, şehrin binlerce ışığına katıldığı bu yer içiçe iki küçük odadır. Eşyaları eski, tozlu, karanlıktır. Karısının evlendikleri zaman getirdiği şeyler olmalı. Ama ona bütün bu halıların, koltukların, perdelerin yaşamasına sadece iki yıl için katılmış bir genç kadını hatırlattığını sanmıyorum. Bir ölümle sona eren, iki de kız çocuğu getirmiş olan bu evliliği, bir tarihten önceki çağ kadar eski bir o kadar da bulutludur. Bir kere olsun o yıllardan söz açtığını duymadımsa da söze çok kere şöyle girmiştir: "Refikanın vefatını müteakip.." Kızları da iki ayrı taşra şehrinde evli. Mektupları, ayda yılda bir kahveye gelir. Bir oyun sırasında garson eline sıkıştırırsa sakin, akşam evinde okumak üzere cebine koyar.

Kahve oyunlarının her çeşidine meraklı olduğu kadar at yarışlarının da hastasıdır. Koşular başladı mı gazeteye ilgisi azalır, oyuna boş verir. Bütün gün elinde program tahminler peşindedir. Bu tahminleri de türlü yönlerden yürütür. At sahiplerinin o haftaki düşüncelerini, cokeylerin niyetlerini, atların sağlık durumlarını hesaplar. İşini de büsbütün talihe bırakmaz. At sahiplerine kadar uzanamamışsa da cokeylerle ahbaplıklar kurmuş, olacakları sezinlemek istemiş, onlara küçük lokantasında hesapta kılı kırk yararcasına yemekler yedirmiş, becerebildiği zamanlar kadınlar tanıştırmış, ama hemen her yarışta kulağına fısıldanan tahminler yanlış çıkmış, aldatılmış, hayal kırıklığına uğramıştır.

Bir pazartesi sabahı asık yüzünden bir gün önce olup bitenleri sezer, sorarını:

"Beyefendi" derim. "Dün nasıldık?"

"Ah efendim" der, "neşeli finalde tökezlemeseydi!"

"Yazık." derim.

"Ama bu hafta" der. "Bu hafta, bir programla giriyorum ki bütün verdiklerimi alacağım."

Hemen iskemlesinden kalkar, yanıma gelir, kâğıdı kalemi çıkarır, bitmez tükenmez açıklamalara girişir.

Başka şehirlerde yapılan yarışlarda da durum aynı. Gene o yanılmalar, aldatılmalar, hayal kırıklıkları. Ne var ki İstanbulda olmıyan yarışlarda işler mektupla, telgrafla, telefonla düzenlenir; daha doğrusu düzenlendiğini sanır. Ankara'da, İzmir'de, yarışlar mı var, hafatnın ilk günleri pek oralı olmaz, bildiğimiz adamdır. Aına Perşembe günü yerinde duramaz sabırsızlığından, mektup bekler. Bilmem hangi cokeyden mektupla bir yarış programı gelecektir. Ayni havadis cuma günü telgrafla, cumartesi de telefonla tekrarlanacaktır. Sonuç gene değişmiyecek. Gene kaybedecek. Olsun. Ne çıkar kaybetse de? Gelen o mektuplar, telgraflar. telefonlar yaşamasını daha bir değerlendirmez mi? Yarışlarda oynıyan bunca kişiden onu ayırmaz mı? Başkaları gözü kapalı, ya bilgisine, ya talihine güvenerek oynarken o dakikası dakikasına oradaki havadan, konuşulanlardan, düşünülenlerden bilgi ediniyor ya. Pazar günü öğleden sonra yarış başlıyana kadar herkes enayi, o akıllıdır. Sonrasının varsın önemi olmasın. Sonra, bir hafta da verilen haberlerin tutmıyacağını kim bilebilir? Belki de haberlerin tutmamasının, böyle her hafta üst üste atlamasının nedeni son dakikada havanın değişivermesidir. Havanın değişmiyeceği bir gün de olacak. İşte o gün, kaybedenlerin hepsine için için gülecek.

Yukardan beri yaşlı bir oyun meraklısını, bir kumarbazı, hem de bütün bu işleri hilesiz düşünemiyen bir kişiyi anlattığımı sanırsanız aldanırsınız. Sezai beyefendi bir hayal, bir umut adamıdır. Hiçbir şey onun için bitmez, herşey yeniden başlar. Kâğıt oyunlarında da, at yarışlarında da aradığı, bir dakika sonrasından bir şeyler bekliyebilmektir.

Bir gün, caddeye dalmış, kimbilir kimi özlüyordum. Birden omuzuma dokundu. Sarsıldım. "Bir dakikanızı rica edebilir miyim?" dedi.

"Estağfurullah. Rica ederim beyefendi." dedim.

On altı yaşlarında var yok, bir yabancı okul forması

giymiş, kitaplariyle defterlerini iki kolunu kavuşturarak göğsünde tutmuş, bir arkadaşiyle geze eğlene yürüyen bir kızı gösterdi. Gözleriyle bir zaman kovaladıktan sonra, söylesem mi söylemesem mi gibi düşünceli, sonunda da dayanamıyarak baklayı ağzından çıkarıverdi: "Seviyorum efendim" dedi.

"Seviyor musunuz?" diye mırıldanıvermişim dalgın.

"Hem de nasıl? Hem de nasıl? Uyanır uyanmaz aklımda o. Bütün gün çıkmıyor. Bomda, briçte, tavlada, yarış programını yaparken bile onu düşünüyorum."

Dalmış, gitmişti. Güvenle söyliyebilirim, bir akşam üstü kızın evine gittiğini, babasından istediğini, ne demek efendim sizden iyisini mi bulacağız karşılığını aldığını, tellâlla evler gezip evler beğenmediğini, sonunda birini gözüne kestirip çekişe çekişe pazarlıklar yaptığını, döşediğini dayadığını kuruyor, kendisini koltuğa gömülmüş, on altılık karısının elinde tepsi kahve getirirken görüyordu. Belki de şu anda, hemen şu anda kafasında bir genç kadının türlü isteğini karşılıyabilecek, gelirini on beş yirmi kere arttıran işler kurmuş, tezgâhlar çalıştırmış, dükkânlar açmış, kamyonları kasablardan şehirlere doğru sürmüş, esham almış esham satmıştı.

Bu kere ben onu uyandıdım uykusundan: "Düşüncelerinizi açabildiniz mi kendisine?" diye sordum.

"Ne gezer?" diye karşılık verdi. "Ben onu seviyorum ama o beni bilmiyor bile. Bir aydır her sabah evinden okuluna kadar arkasından gidiyorum. Tabii sezdirmemiye çalışıyorum. Çok dikkat ediyorum, çok."

İyice deşmek istedim: "Hep böyle mi devam edeceksiniz?" dedim.

"Rica ederim." dedi. "Her halde bendenizi bu kadar teşebbüsten mahrum görmek istemezsiniz?"

"Bir aydır durumunuzda bir gelişme olmadığını söylüyorsunuz. Ne olacağını merak ettim doğrusu."

Biraz canı sıkılmış gibi, umutsuz görünen, ama onu tanıyanın umutlarla dolu olduğunu hemen anlıyacağı bir karşılık verdi: "Ne olacağı var mı efendim, ne olacağı var mı? Yarın ne olacağını biliyor muyuz?"

Sezai beyefendinin hakkı vardı. Ne olacağın bilmediği yarınlardan birinde kahvede görünmedi. Bir boşluk, başka günlere benzemiyen bir başkalık duyduk ama, o gün için içi-

mize çöken bu yadırgama duygusunun onun yokluğundan doğduğunu anlamadık. Kafasında bir briç masası, güvendiği cokey dostları, lâcivert okul elbiseli çocukluktan çıkmış çıkmamış bir kız; altmış beşlik yüreğinde bir genç adamın, hayır bir delikanlının heyecanları göğsünde gittikçe artan üç beş dakikalık bir sıkışmadan sonra dünyadan çekti, gitti.

Cenazesinde oyun arkadaşları, cokey dostları, bir iki komşusu, bulundu. Gömülürken bir an için o ezici sessizlikte okul elbisesi, siyah çorapları ayakkapları, renksiz yüzüyle çok genç bir kızı da görür gibi oldum. Herşey güzel, herşey iyiydi.. Rahmetliye yakışan bir biçimdeydi. Ama (ev sahibinden telgraf alır almaz) son dakikada uzakla cenazeye yetişen, altın köstekli, ellerinde tesbih, taşra esnafı halli ellilik damatlarına ne demeli? Geçen bunca yılın yenilgiye uğratamadığı bu yaşlı genci, sadece orada bulunuşlariyle, bir anda ihtiyarlatıverdiler.

MAHMUT ÖZAY

BU BÖYLEDİR İŞTE BEY

Bizim kahvenin gedikli müşterilerindendi. Ufak kırçıl sakalı, siyah fötr şapkası, yaz-kış üzerinden çıkarmadığı uzun, siyah pardesüsü ve gümüş saplı ince bastoniyle umur görmüş bir adam olduğu besbelliydi. Kapıdan girer girmez beş on saniye durur, etrafı şöyle bir süzer, sonra doğru patronun masasına yakın masalardan birine oturur ve sağdan soldan gelen merhabalara fıldır fıldır şen bakışlarla ve ayrı ayrı temennalarla mukabele ederdi:

— Merhaba gözüm!.. Merhaba nur-u aynim!.. Merhaba paşam!.. Merhaba.. Merhaba!..

Başka -içi geçmiş- ihtiyarlar gibi masasında yalnız başına kalıp da gazetelere falan dalдığı hiç yoktu; kulpsuz iri fincanla kahvesi henüz gelmeden ve henüz sigarasının ağızlığına takıp yakmadan etrafını üç beş kişi sarardı. Hep o konuşur, diğerleri hayran hayran ve daima tasvipkâr dinlerlerdi. Kahveler, sigaralar tekrarlanır, halkadan birer ikişer ayrılanlardan boş kalan sandalyeleri yeni gelenler işgal eder ve bu sohbet saatlerce böyle devam ederdi.

Buraya gelişimin ilk günlerinden beri merak ettiğim ve söz arasında yıllarca Vilâyet Daimî Encümen âzalığında bulunduğunu da öğrendiğim bu zatla nihayet arkadaşlar beni tanıştırdılar. O, kahveye gelir gelmez, daha ilk merhabalar sırasında hemen masasında halkalandık. Takdim, takaddümden sonra; "Belki beylerden bilenler vardır ya, ben de sana bir hikâye anlatayım; mademki hikâyecisin." diye söze başladı:

"Doğrusunu ararsan, bu memlekete medeniyet hakikaten demiryolu ile girdi, Bey. Hat ikmal edilip de ilk işletmeye açıldığı gün o zamana kadar çeşidini görmediğimiz, rengini bilmediğimiz bir bayram yapıldı bizim burda. Dört, saat, beş saat uzak köylerden muhtarlar, en azı yirmi beşerli, otuzarlı kafileler halinde geldiler. Kahveler, dükkânlar, hanlar, hep

kapatıldı; herkes, kadın, çoluk, çocuk, istasyon yoluna döküldü; bandoların davul zurnaların peşine takıldı. Şehirde kalanlar varsa eğer o gün, kötürümler ve ölümlük hastalardı sanırım.

"Kalabalık o gün bir mahşerdi istasyonda. Ta uzaklardan nazlı nazlı, kıvrım kıvrım düdük sesini hep duyduk a, kendisini o hengâmede görenler görebilmiştir elbet... Lokomotif, arkasına taktığı, on beş, yirmi vagonla pufuldıya pufuldıya istasyona girdi. Makine ve vagonlar baştan başa bayraklar, yeşilliklerle süslüydü. (İstasyon da gerçi, öyleydi ama, ona kim bakar şimdi; kulağasma!) Tam o sırada bekçiler, polisler davulları daha hızlı dövdürdüler, halka da:

— Hadi bakalım, elinizi şaklatın!.. Elinizi şaklatın!.. dediler.

Amanın, bir şakırtı koptu ki, deme gitsin!..

Bilmem ne Vekiliymiş dediler, göbekli, gözlüklü birceğizi lokomotifin ön tarafına çıkarak elindeki kâğıttan birşeyler okudu; yumruklarını havaya doğru sıktı, bağırdı, haykırdı... Bekçiler, polisler, yine halka "şakşak" işareti verdiler, ama bu sefer davul dövdürmediler. Sonra aynı yere bir başkası çıktı; o da öyle bağırdı, çağırdı; onu da şakşakladık. Nihayet bilmem hangi köyden dediler, bir ihtiyar da lokomotifin tekerleklerini çocuk okşar gibi okşadı, ak sakalım tamponlara sürdü öptü de:

— Şükür ey millet, şükür... Bugünleri de gördük!.. Buna hasret kavuşturan derler... İnşallah bütün hasretlerimize kavuşacağız gayri! dedi. Ona da bir alkış çekildi, ki sorma!.. Ah, canım, ne bayramdı, ne bayram...

İşte o günden sonradır ki, Bey, değişti şehrimizin yüzü. Bak, Sıvas younun üstündeki mezarlık yok mu, (tabii sen yok ya, diyeceksin ama o zamana kadar vardı) ondan sonra kalktı da yerine bugünkü park yapıldı. Şimdi sen de bazıları gibi demeğe kalkacaksın ki: "Şu güzelim şehrin hemen kenarında, aralarından çağıl çağıl sular akan, içlerinden şıkır şıkır pınarar kaynıyan kayısı ve şeftali bahçeleri, dutluklar uzanıp dururken kim gidecek o parka?" Gel öyle deme de başın belâya girmesin!.. Güzelliğine güzel oldu park, yerine de yakıştı. Bando köşkü için "Yedi bine çıkmış.. Yenmiş içilmiş" derler ama, sen yine kulağasma; hangi devirde, nerde yenmemiş, içilmemiş ki?.. Bazan azdır, az görünür de

sen yenmemiş, içilmemiş der geçersin. Gerçi şehrimizin henüz bir bandosu da yoktu ama, elbet olacak değil miydi günün birinde?..

O top akasyaar yok mu; fidanları ta Ankara'dan geldi... Canım, ta Ankara'dan da fidan getirilir miymiş?.. Neye getirilmesin yani?.. Omuzunda taşıyacak değilsin ya... Attın mı trene, iki gün sonra burada!.. Sen bakma o küflü kafalara. Elbet bir gün bu parkı yaptıranlara da rahmet okunacaktır. Bizim o mıymıntı müzeci kambur yok mu, kalktı da bir gün: "Tarihî mezar taşları kırılmış da parka duvar yapılmış... -neymiş, neymiş?- o, yarım kubbesi mazallah gelenin geçenin başına düşüverecek künbet bilmem hangi padişahın, bilmem hangi vezirine aitmiş de yıktırılmamalıymış!.. Tarihiymiş, efendim, tarihî!.." Doğrusu vali, tam sırasında onu çok güzel terslemişti: "Git işine be adam," demişti, "tarihi senden başka bilen mi yok?.. Menhus bir idarenin artıklarını eser diye saklıyacağıma ben vilâyetimde sağlık ve neş'e âbideleri kuruyorum. Yaman valiydi, Hak selâmet versin. Ha, bak o sinema binası da onun zamanında yapıldıydı. 120 bine çıkmış dediler de, yine yemekten, içmekten bahsetmeğe başladılardı. Efendiler ahır değil yapılan, sinema.. sinema!..

Sonra, serbestlik de yine o valimiz zamanında başladıydı, Bey. Biz çalgılı kahve nedir bilmezdik. Lokantalarda, aşçılarda oturup da şöyle birkaç kadeh içilmezdi bizim burda. Herkes bu işleri gizli kapaklı, kenarda köşede yapardı, senin anlıyacağın. Gülme, anlıyorum, sonra da bol bol sofuluk satardı, evet!.. Oh, dedi millet. Rakı mı içeceksin?.. Lokantalar var işte, git, iç... Çalgı mı dinliyeceksin?.. Yüksek kahvede dört kız, üç erkek bülbül gibi şakıyıp duruyor işte!. Kanto, oyun mu seyredeceksin?.. Koş sinemaya!.. Kumpanyaların biri gelip biri gidiyor, Beyden, ağadan, eşraftan isen kulüp de var; sen oraya da gidebilirsin. Erkânı, ümerası her gece hep orda; o balolar, o danslar, o çeşit çeşit taklitli eğlenceler!.. Talihini, şansını da denersin, Poker, biriç, otuzbir, kılıç... Hep hepsi, var orda. Ama efendice ha.

Valimizi, hak selâmet versin, efendim, büyükler beğenmişler de "enerjik" demişler onun için. Elhak, önüne durulur adam değildi!.. Ummadığın yerde, ummadığın zamanda karşına çıkıverirdi bir bakarsın. Kulüpte içip içip de zom olan

müdürleri, kalbur üstü memurları otomobiline attığı gibi şehirden üç dört kilometre öteye götürür, bir gezinti safası yaptırır da sonra bırakıverirdi ayazda!.. Tevatür, hikâyededir bu; ertesi gün erken erken damlardı o müdürün veya o memurun masası başına; "Nasılsın "..." Bey?.. Nicesin "..." Efendi?.." Ve sen eğer onun maiyetinde bir müdür veya memursan, gel neyine güveneceksen güven de ölçüyü kaçır içerken ve gelme dairene ertesi gün... Alimallah gittin gider, o gidiş!.

★

Evet Beyim, ne dedik; enerjikti, ummadığın yerde, ummadığın zamanda çıkıverirdi karşına Valimiz. Bir gün, efendim, bu Valimiz işte, Emniyet Müdürü ile birlikte şehrin belli başlı mahalle ve caddelerini geziyordu. "Kernek" mahallesine geldikleri zaman, parka çıkan geniş caddenin kenarında Paşa'ya rastladılar. Şimdi sen "Paşa da kim?" diyeceksin, bilirim, Söze devam edelim de anlaşılır. Paşanın etrafını kızlı oğlanlı on, on beş çocuk çevirmişti. Paşa, yüksekçe bir taşın üstüne çıkmıştı. Kim bilir hangi Belediye memurunun eskisi olan geniş vizyerli kasketi onun kırçıl sakallı yüzüne şöyle böyle bir mehabet veriyordu. Ne maksatla ise miyahı boyandığı halde mirî olduğu belli, boğazına kadar sık düğmelerle tamamen iliklenmiş olan ceketinin sağ tarafında üç tane kırklık mangır asılıydı. Sol elinde uzun bir kargının ucuna takılmış, kenarları lif lif, ay-yıldızı tozdan ve kirden kahverengine dönmüş, yer yer mürekkep, lekeleriyle damgalanmış bir bayrak vardı. Ceketinin üstünde kalınca bir iğnenin beline bağlanmış olan -eski maiyetinden birinin eseri olduğu besbelli- uzun tahta kılıcı sallanıyordu. Sağ elindeki bir kâğıt parçasına bakarak Erzurum şivesine kaçan sert ve keskin bir sesle konuşuyordu:

— Nirde Mehmet?.. Hanı Mustafa?.. Gaçılır mi heç askerlikten?.. Zehra cavvuş oldi. Ali de yaverim ha!.. Erzahınız temam mı hep?.. Pestiller, pastuhlar beraber yenecek ha!.. Haydin sıraya.. Haydin sıraya!.. Çekirem gılıcı!..

Vali, bastonuna dayanarak, manzarayı bir dakika seyretti. Emniyet Müdürü ve beş adım gerilerindeki genç polis memuru mütebessim ve müsamahakâr, Paşa'ya ve maiyetine

bakıyorlardı. Paşa, kiminin elinde ısırılmış iri bir ayva, kiminin yarılmış, bir nar, kiminin iki, üç dilim pastuk veya bir dürüm pestil bulunan çocukları ikişer ikişer sıraya dizdi. Kargıdan atının üzerinde dimdik kasılıp duran beş yaşlarındaki mavi gözlü, sarışın bir oğlan çocuğunu öne geçirdi:

— Aha, Kaya bölük kumandanidir, dedi, onun atı var... Bayrağı o taşıyacak!..

O zaman bütün erkek çocukların içlerinde bir damar sızladığı, kendi kendilerine, "Ah, ne diye bir ata binip de gelmedik!" diye hayıflandıkları, kenarları yemiş lekeleriyle retüşlenmiş küçük, ince dudaklarının büzülüşünden; Kaya'yı gıpta, hattâ hasetle, süzüşlerinden belli idi. Aralarından bir ikisi atılarak kendileri de atlarına binip gelirlerse bölük kumandanı olup olamıyacaklarını sormak cesaretinde bulundular. Paşa'nın ordusunda mırıltılar, uğultular arasında: "Sanki benim atım yok mu?. Hem sahici!" Babam bana da cicisini alacak.." "Ben de biner gelirim; dıbıdak dıbıdak koştururum!.." Sözleri işitiliyordu. Paşa, kiminin saçını okşıyarak, kimine kıs kıs gülüp baş sallıyarak, kiminin arkasını tapışlıyarak ordusundaki küçük çapta bir isyanı andıran bu kaynaşmayı yatıştırdı; sıraların intizamı tekrar yerine geldi. Paşa'nın elinden bayrağı alan Kaya öne geçti. Paşa, yukardan aşağı çocukları bir kere daha teftiş ettikten sonra uzun, tahta kılıcını sıyırarak havaya kaldırdı:

— Bölüüük... Hazrooll!.. Arş.. marş.. ileri! kumandasını verdi. Çocuk alayı Paşa'yla birlikte "Annem beni yetiştirdi bu ellere yolladı" marşını söyliyerek paytak adımlarla yürüyüşe geçti. "Demir ağlarla ördük anayurdu" marşının çıkmasına altı yedi yıl vardı çünkü daha.

Onların arkasından birkaç saniye daha öyle sessiz bakan Vali, yüzünü buruşturarak başını salladı; Emniyet Müdürüne döndü:

— Beğendin mi?.. Ne dersin bu hale?.. diye sordu.

Müdür, ezilip büzülerek cevap vermeğe yutkunurken o, ilâve etti:

— Hayır, Müdür Bey, hayır... Bu küçük yavruların, bu neslin, bir meczubun elinde oyuncak olmasına tahammül edemeyiz!.. Buna derhal mâni olmak lâzımdır.

Emniyet Müdürü ve beş adım geride bulunan genç polis o anda, sanki gizli düğmelerine basılmış otomatlar gibi hazır-

ol vaziyeti aldılar. Yüzlerindeki o tebessüm, gözlerindeki o müsamahakâr bakış birdenbire silindi. Müdür, evvelâ telâşla bir kere arkasına baktı; galiba polise bir şey emretmek istiyordu. Sonra nedense vazgeçti; "Baş üstüne, emredersiniz efendim!" diyerek cebinden çıkardığı not defterine bir şeyler karaladı.

Ertesi gün ve ondan sonra çok daha ertesi günler de, mahallenin en yaşlısı altı yılını doldurmıyan kızlı oğlanlı bu küçükler ordusu beyhude yere park meydanında toplanıp etrafa bakındılar; Paşa'larını bekleyip durdular. Önce onun nazlandığını, bir ağaç arkasına veya bir sokağın köşesine saklandığını sandılar. Aradılar, taradılar; parkın alçak duvarlarını siper yaparak, minimini ayaklarının ucuna basa basa taflanların yanına kadar ilerlediler. Şimdi "Peh!" der de bizi korkutur diye yürekleri, küçük göğüslerini güpür güpür dövdü. Acaba hasta mı oldu? diye meraklanarak, çok defa bir köşesine kıvrılıp yattığı bando köşkünü belki yüz kere teftiş ettiler. Fakat bütün araştırmalar boşa çıktı; Paşa ortalarda yoktu.

Bazen karşıdan gelen ihtiyar bir bekçiyi ona benzetip el çırparak: "Yaşa, Yaşa, Paşa!.." avazeleriyle koşuştukları oldu. Çocukların kimi arzuladıklarını ve işin iç yüzünü belki bilen bekçi:

— Haydi bakayım, buralarda koşup durmayın!.. Çocuklar, anneleri, babalariyle parka girer!.. Geçtim, birinize bir şey olacak.. Başıma iş açılacak!.. Haydi, haydi evinize! diye söylene söylene onları dağıttı.

Sevimli, çehreleri küskün, kaşçağızları çatık yavrucuklar hep böyle evlerine döndüler. Biraz, mutfakta işleriyle başbaşa kalmağa fırsat arıyan annelerinin:

— Yavrum sen niye döndün?.. Oynasana sokakta arkadaşlarınla... hitabına karşı minimini ellerini açarak şikâyetlerini söylediler:

— Eeee!.. Paşa yok ya!.. Paşa yok!

★

Tabii ortalarda deli paşa yoktu artık; yoktu ama Bey, spor sahasına, stadyoma da işte o valimiz zamanında başlanmıştı. Plânlarını hep kendi çizmiş, hesaplarını hep kendi

yapmıştı. Ama, kendisini Ankara'da tutarlardı ha! Hakkında yapılan şikâyetler, ihbarlar hep sepete atılır veya bir daha çıkmıyacak olan dosyalara hapsedilirmiş, derlerdi. Umumî Meclis, Encümen de neydi sanki?.. Formalite, efendim, formalite!.. Varmış, desinler işte... Onun dediği dedikti; teklifini reddetmek haddine mi düşmüş?.. Sen onun arzularını kanuna uyduracaksın, o kadar! Bir kere Umumî Mecliste sıhhat müdürü, sözüm ona, fikir beyan etmeğe kalmış, "mevcut hastanede yatak adedi elliye çıkarılmalı, ayrı bir trahom hastanesi kurulmalı, yok efendim şehrin şurasına burasına çocuk bahçeleri yapılmalı, bunlar parklardan, stadlardan çok daha elzem" diye ukalâlığa kalkmıştı da almıştı ağzının payını, çok geçmeden, hemen bir ay sonra da görmüştü gününü: Paldır küldür Hakkâri'ye!.. Ya, bu böyledir işte Bey!

O, kurnaz kurnaz gülümsiyerek bilmem kaçıncı kahvesini hörpüldetirken biz de müsaade istiyerek sandalyelerimizi başka dinleyicilere terk ettik.

VÜS'AT O BENER

İLKİ

İstasyon gerilerde kaldı. Büyük, yoğun, taş. Puslu ışıkları yaygın. Acı soğuk. Atların nalları buzları kırıyordu. Sokak lâmbaları ölü ölü, mat aydınlıkta. Ayak parmaklarım sızlıyordu, dizlerim donuyordu. Ağaçlar çıplak, donuk, katı. Şehir tortoptu, dumansızdı, büzülmüştü. Mangallarda kıvılcımlar bile sönmek üzeredir. Üstlerini örten kül çoktan soğumuştur. Odalar nefes kokuyordur: ağır, kekre. Kirpik diplerinde, göz uçlarında sarı, ak çapaklar birikmiştir. Çenelerim birbirine vuruyordu. Atların sırtı buğulanıyor, arabacının buğulu nefesine karışıyordu. Parmaklarımı yadırgıyordum: nemli, ılık ağzımda. Şehri yabancılıyordum. Lisenin önünden geçtik. Bir yıl olmamıştı ayrılalı. Babamla bu yoldan terliyerek dönmüştük, kan ter içinde. Annemi geride bıraktığım istasyondan yolcu etmiştik. Annem sık sık içini çekerdi. Hep ağladığı sanılabilirdi. "Erkekler ağlamaz" demişti, babam. Ağlamamıştım. Annem istemiyordu. Zayıfmışım, yapamazmışım. Olsa olsa öğretmen olabilirmişim. Harbe gidiyormuşçasına ürkek, ama gururlu hissetmiştim kendimi. Ona cesaret vermeğe çalışmıştım. Babam onu bir vakit için uzaklaştırmıştı yanımızdan. Gereksiz yere ağlıyordu. Çok ağlıyordu. Sicim gibi yaşlar iniyordu gözlerinden. Saklamıyordu. Bağırmamıştı da. Vagon kaymıştı yavaşça önümüzden, daha hızlandığını farketmeden silinip gitmişti. Sonra babamla tepemizde güneş, yakıcı güneş, yürüyerek dönmüştük. Babam koluma girmişti. Babam! Şimdi dönüyordum işte. Önceleri bitmek bilmeyen aylardan sonra. Babamın tütün kokan ellerini öpecektim. Babamın elleri sıcaktı. Başparmağının avuç içindeki bölüntüsü nar gibi kırmızıydı. Küçükken karnım ağrıyınca, -çabucak üşüyüverir, sancılanır, durmadan ağlarmışım- kocaman elini karnıma kor komaz susarmışım. Kızdırılmış tuğla gibi sımsıcaktı babamın elleri. Döverdi de beni. Kinlenirdim. Onu bir gün dövebileceğimi tasarlar, avu-

nurdum. Saptı araba. Saçaklarda boy boy, uçları sipsivri buzlar sarkıyor. Parmaklarımı hafifçe dişliyordum. Parmaklarım duygusuz duygusuz. Atlar öksürüyordu. Çarşı camiinin minaresi delip geçmişti, mor soğukluğu. Arabanın fenerleri çizik çizikti. Lâmbanın kızarık aydınlığı gözlerimi gulandırıyordu. Teller ışıyordu. Üzerlerinde küçücük karaltılar sezinliyordum. Serçeler, leke leke, kıvrık pençeleriyle asılakalmış olmalılardı. Atlar birden durdu. Arabacı körükten içeri eğildi. "Geldik." Arabacının suratı kabuk kabuktu. Işık vurmuştu gözbebeklerine. İçi çatlamış, üstü cam cam parlıyordu gözbebeklerinin. Bıyıkları dikelmiş, sertti.

Bavulum elimde, ıpıssız, sokakta, ortada kaldım. Tekerlekler, atlar göçük sesler çıkararak uzaklaştılar hızla. Hızla kayboldular. Bir yumuşaklığa dalıvermiş gibi. Sesler hiç yankılanmadı. Evler, duvarlar kaskatıydı. Çinko oluklar, çatıları, kristal parıltılarla çevreliyordu. Ortalıkta bir köpek bile yoktu. Ipıssızdı her yan. Orada çömeldim. Bu evin tokmağı böyle el biçiminde miydi? Tunçtu el. Kara binektaşı burada mıydı? Bilye çukurlarımızı doldurmuşlar. Duvar boyunu yokladım. Kardeşimin başını bu sokakta yarmışlardı. Kan izleri yok olmuş. Çember izlerimiz yok. Bizim evin kapısı pürüz pürüzdü. Boyanmış. Kül rengi yahut yeşil. Soğuk. Budak yerleri vardı. Budağın birini ben çıkarmıştım. Sokaktan gelip geçenlere su püskürtürdüm oradan. Babam aşık oynamamı yasak etmişti. Karınlarına kurşun dökülü, kınalı, mavili, yeşilli, benek benek, şarap rengi aşıklar. Kemiğin çıkardığı tok ses. Ne kadar aşığım varsa -bir sepet dolusuydu- hepsini yakmıştı. Evin içi pis pis, yanık kemik kokmuştu. Jandarma kumandanının oğlu ne yapıyor acaba? Fenerlerimize pil çalmağa kalkışmıştık, yakalanmıştık. Kapıya kulağımı dayadım. Çeşmenin şırıltısı duyulmuyor. Donmuş demek, Donmuştur. Pencereler karanlık. Geleceğimi bilmiyorlardı. Koğuşlarda yatılan, tiz zil sesleriyle sınıflarına girilen okuldan ilk günler kaçmak istemiştim. Ama büyümüştüm artık. Annem, kolları, uzun, üstüme iyice oturmayan elbisemin içinde beni koskocaman görünce kimbilir nasıl şaşıracaktı. Karşı komşunun camları yönü belirsiz bir ışımayı yansıtıyordu. El biçimi tokmağı tutup kaldırdım. Tunç ellerime yapıştı. Soğukluğu içimi üşüttü. İndirdim. Sıyırdım parmaklarımı. Tok, kuru bir ses çıktı. Bir köpek bile yoktu sokakta. Bir

inilti bile duyulmuyordu. Bekledim. Tokmak şehrin bütün kapılarına vurulmuş gibiydi. Bütün evlerin buzlu camlarında birer mum ışığının büyüyeceğini, titreyip gerineceğini bekliyor, gibiydim. Bütün şehri çekirdeğine çekilmiş sıcaklıklarından uyaracaktım. Bizim evin camlarında bir ışık dolandı. Bir gölge perdeyi aralayıp endişeyle sokağı gözetledi. Yüzünü görememiştim. Annemdi ama. Düz saçlarım, dümdüz, telleri kalın, kestane saçlarını farkettiğimi sanıyordum. Merdiven başına gelmişti şimdi. Orada duruyordu, korkulu korkulu. Sessizliği dinliyordu. Sessizlik çatlamıyordu. Sokak araları, odaların boşlukları, yer, gök katılmıştı. Çocuğunu kaçırmışlardı. Ölüsünü, karlara belenmiş, ağzından daha kan sızan sıcak bedenini, küçücük bedenini getirip kapı önüne atıvermişlerdi. İz bile bırakmıyan bembeyaz, çıplak, enli ayaklar ortadan kaybolmuştu. Kapının önünde çocuğunun ölüsü. Geri gelen çocuğu. Bağırmak istemişti. Sesi çıkmıyordu. Ilınıyordu içi. Eziliyordu. Dizleri kesiliyordu. Üşüyordu. Dilinmiş gibiydi derileri. Oydu muhakkak. Kapıdaki. Oğlu. Boyluboyunca. "Oğlum!" dedi.

Duymuştum. Kuvvetle: "Benim, korkma anne, aç!" dedim. Yüreği birden durmuş da damarları boşalıyor gibi olmuş, merdivenlere atılmış. Ağlıyamıyordu. Tıkanıyordu. Lâmba eğrilmişti. Camı isleniyordu. Lâmbayı yere bırakmamıştı. Başımı bir eliyle düz, zayıf göğsüne sımsıkı bastırıyordu, farkında olmadan, bütün gücüyle. Bunalmıştım. Pürüzlü parmaklarını -kör kör- yanaklarımdan geçiriyordu. Birdenbire annemden daha da fazla çekindiğimin farkına varmıştım. Kaygılı gözlerinden korktuğum kadındı gene o. Gene o tuhaf, dayanılmıyacak kadar sevgiyle dolu ısrarlı bakışlarla yüzüme dalıp giden kadın. "Hadi anne, donduk" demiştim. "İnan canım artık. Gördün ya..." O hâlâ söyleniyordu: yüreğine indirmeğe kasıtlıydım.

Uyanmışlardı babamla kardeşim de. Kapı açıktı. Orada, eşikte dikildim. Sarkan lâcivert elbiselerimle dimdik. Bavulum sağ elimde. Kasketim hafifçe sola yatık.

Babam yatağında doğrulmuştu. Öteki, gözleri kamaşık kamaşık bakan çocuk... Kocamandı başı. Sarıydı. Saçsızdı. Kirpiksizdi. İpince boynunun üzerinde zor tutabiliyor gibiydi başını. Yalnız değirmi değirmi açılmış iri, balrenkli gözleri vardı. Sırıtır gibiydi. Ağzı aralıktı. Kararmış, seyrek,

küçük küçük dişleri, sivri sivri görünüyordu. Birden boğazım kurudu. Ağlamaklı oldum. Sokakta bulunmuş bir çocuk zavallılığiyle mahzundu duruşu.

Babamın saçları seyrelmişti. Daha çok kırarmıştı. O çocuk yatak odasına bitişik küçük sandık odasından çıkmıştı. Bir vakitler ben de orada, onunla yatardım. Odaya sinmiş ılık nefes, yanık limon kabuğu, kömür kokusu yüzüme çarpmıştı birden. Döşeme sallanmıştı. Annem övüntülü: "Bak geldi!" demişti. Sıkılarak yüzüne bakmıştım. Burnu biraz daha kızarmıştı. Yanakları sarıydı. Babamın altın dişi yoktu ağzmda. Üst azı dişi sarı sarı teneke teneke ışıldıyor. Yeni yaptırmış demek. "Gel bakalım delikanlı!" demişti. Duraksıyarak yürümüştüm. O çocuğun ağzının karanlık çukuru üzerimdeydi. Ağlıyacaktım. Babamın pijama ceketinin düğmeleri çözüktü. Fanilâsmın da. Ciğ beyaz teni görünüyordu. Boynunu kasıyordu ikidebir. Kocaman eli boşlukta. Eğilip öpmüştüm. Soğuktu eli, zayıftı. Tütün kokmuyordu. Kirpiksiz, karanlık, çukurda gözlerinin kenarında birikmiş sarı çapaklar vardı. Yanakları saydam gibiydi. Sarkmıştı. Annem: "Öpsene ağabeyinin elini!" demişti, o çocuğa. Bulaşık bir hayranlıkla iki elimi birden kavrayıp alnına götürmüştü. Sonra karşıma geçip durmuştu. Elbiselerime bakıyordu. Omuzlarıma, geniş paçalı pantolonuma, kocaman ayakkabılarıma, (*) işaretlerime bakıyordu. Şapkam hâlâ başımdaydı. Ansızın çekip başımdan aldı. Parlak siperliğini okşamağa koyuldu. Sıkılıyordum. Babam: "Nasıl oldu bu böyle?" diye sormuştu, anlatıyordum. Annem sobaya odun atıyordu. Arada söze karışıyor. Saklambaç oyunlarında dolaba kapandığımız Neclâ'dan söz açılsa diye içim gidiyordu. Dilimin ucuna kadar geliyordu sormak. Gene de cesaret edemiyordum. Ayıp olur, ayıp, sormıyayım. Birden bavulumu yakaladım, kapağını açtım, şeker kutusunu ortaya çıkardım. "Lokum severdiniz siz baba." Sevinir gibi açıldı yüzü. Sonra öyle kendiliğinden: "Sigarayı bıraktınız mı?" diye sormuştum. "Yook!" demişti. Şaşırıyordum. Ayrılırken babamın ellerini koklarcasına öpmüştüm. İçime sindirmiştim kokusunu, tütün kokusunu, sıcaklığını. Ertesi gün bayramdı. Birazdan gene öpmem gerekecekti ellerini. "Bu sefer iyice

(*) Oğulmuş, parlatılmış, dökme demirden

koklıyayım" diye düşünmüştüm. Belki şaşkınlıktandı, heyecandandı, ellerinin kokusunu alamayışım. Sonra kardeşime dönüp: "Bak sana da ne getirdim" demiştim. Bana beğenmedi gibi geldiydi. Toptu. Renkli, büyücek, lâstik bir top.

Soba gürüldüyordu. Gevşemiştim. Çaydanlık cızırdıyordu. Pencere çıtaları sisten sıyrılırcasına ortaya çıkıyordu. Yerdeki kilimi yeni almışlar. "Çalar saatimiz ne oldu?" demiştim. Satmışlar. Kırık dökük sesler çıkarırdı. O ara onu kucaklamadığımı hatırlamıştım. Ben onu bisikletin kadrosuna bindirir -elime geçen parayı bisiklet kiralamaya verirdim- uzak yollara götürürdüm. Dolu dolu ağlayışına dayanamazdım. Dayandığımı, ağzını, burnunu kanata kanata dövdüğümü düşünmüştüm çabucak. Neyi farkettiğimi anlamadan boğulacak gibi olmuştum. Topu beğenmemesine üzülmüştüm. Eskiden olsa döverdim onu. Bağırırdım ona. Onu trapezden düşürdüğümü -ipleri tavan kirişlerine bağlı kalın bir sopa, buydu benim trapezim- muhakkak hâlâ söylememişti. Burnundan kan boşanmıştı. Evde kimse yoktu. Döşemeye göllenmişti kan. Başını çeşmenin altına sokuvermiştim. Jandarma kumandanının oğlu ile pil çalmağa yeltendiğimiz gün o da vardı yanımızda. Dükkân sahibi kimin çocukları olduğumuzu sorup -daha çok onun babasının yüzü suyuna- bizi bir iyice korkuttuktan sonra salıvermişti. Her şeyi anlamıştı o. Ama babama söylememişti. "Söylersen öldürürüm!" demiştim. Ona yaptığım eziyetleri utançla, bir bir hatırlıyordum. Annemle babamın bizi eve kapatıp gezmeğe gittikleri geceler, suratımı ezip büzerek, çirkin sesler çıkararak onu nasıl korkuttuğumu, onun nasıl haykıra haykıra, odadan sofava, sofadan merdivenlere kendini dar attığını hatırlıyordum. "Küçük" diyordum, "zavallı küçük." Bir de petit takılmıştı dilime. Petit dedikçe, daha bir rahat, azapsız, doğru, yalın hissediyordum kendimi. Çay demlenmişti. Sobanın üzerindeki ibrikten buhar doluyordu odaya. Camlar iyice ağarmıştı. Bardaklar soğuk soğuk parlıyordu. Babam yataktan çıkmış, sedire oturmuştu. Lâmbanın fitili kızarıyordu.

Annemi hep o vagon penceresinin gerisinde küçülmüş haliyle, beyaz, büyük mendiliyle görüyordum. Annem yaşlanmış! Ben de çabuk büyümüşüm. Şununla ben nasıl olmuş da oynamışım. Sonra babamla, bir yokuşu, bir fayton içinde, yeniden çıkıyorduk. Babam beni okula bırakıyordu. Kalın,

çulaki kapalı elbiselerin içinde. Ayrılırken bıyıkları gözüme girmişti. Okulun avlusunu çeviren demir parmaklıkların gerisinden onun el sallıyarak gidişini görüyordum,. Arkasından; "Baba! Beni burada bırakma!" diye bağırmak istemiştim. Her adım attıkça: "Baba!" diyeceğim geliyordu. O uzaklaşıyordu, bol, siyah ceketinin eteklerini savurarak. Uzun boyu gitgide ufalıyordu. O gün: "Sağ gözüni seyriyor, hayırdır İnşallah!" demişti.

"Koskoca adam olmuş bizimki değil mi hanım?" Gülüyor. Sarhoşluğunun iyi zamanlarında ağzıyla Tatyos efendinin **rast peşrevini** söylerdi, ben kaşıkla tempo tutardım. Sesi kalın, gür, tatlıydı. Şimdi kötü kötü öksürüyor. Ona rakı içirirdi. "Bu koca kafalı sarı içsin. O büyük adam olacak. Sen bana çekmişsin, bencileyin sersemin birisin, senin başından tokmak eksilmemeli..." derdi. İçlenirdim. Helâlara kapanıp ağlardım. Bir kere tüy bitsin diye onun jilet makinesiyle göğsümü kazırken yakalamıştı beni. Çok dövmüştü.

Sedirde bir bacağını dikip, uzaklara dalan babamın fanilâsından gözüken göğsüne bakmıştım: tek tük kıllar. Boynunun derileri kırışmış. Bir kadın gövdesi kadar beyazdı gövdesi. Hamama götürdüğü gün görmüştüm, sırtında, kırmızı kırmızı, kurumuş sivilce izleri vardı. Annemin: "Tüysüz erkekler merhametsiz olur" dediğini hatırlamıştım. Sonra kavgalarını. Günlerce konuşmazlardı. Ben arada elçilik yapardım. Babam avurtlarının içinden homurdanırdı. Kendi kendine konuşurdu. Gene dargın oldukları bir gün, aralık duran kapıdan onu gözetlemiştim. Kaşını, gözünü oynatarak, mırıltıyla bir şeyler soruyor, cevaplar veriyordu. Kırgındı. Kırgın kırgın gülüyordu. Bir şeylerden iğrenir gibiydi suratı. Eğri eğri gülüyordu.

Beni okula bırakmazdan bir gün önceki hali daha garipti. Sinsice neşeli gibi. Bir gün önce (*) gitmiştik. Çimenlerin üzerine oturmuştuk. O sigarasını yakmıştı. Yüzü asıktı. Önemli saydığı şeylerden söz açacağı zamanlardaki tavrını takınmıştı. Çekingen, çekingen konuşmasını bekliyordum. Bu sefer hemen başlamadı. Uzun uzun düşünür göründü. Neden sonra: "Sana bu gün şöyle böyle bildiğin şeyleri anlatmam lâzım geliyor da.." demişti. Önceleri oldukça gizli ka-

(*) Temenyeri'ne

paklı anlatıyor gibiydi, ama sonra birden açılmıştı. Açık açık: buna şu, derler, diyordu. Şöyle şöyle olur. Başımı önüme eğmiş dinliyordum. Arada bir kaçamak bakışlarla onu gözlüyordum: Ciddî denilebilirdi, ama birden de gülüverecekmiş gibi. Gözleri yumuşak, açık, mavimsi, parıltılı... Gözlerinin parıltısı acayip, dudakları ıslak." Bunları başkalarından öğrenip kötü yollara sapacağına.." diyordu.. Gırtlağının iri çıkıntısından alamıyordum gözümü.

Annem bardaklarımızı bir daha doldurdu. Çay kıpkırmızıydı. Sıcaktı. Ellerimi yakıyordu. Çayımı çabuk çabuk, içimi yaka yaka içmiştim. İçim gene de hafifçe bulantılıydı. Sarı çocuk yambaşındaki topu arada eline alıyor, isteksiz isteksiz evirip çeviriyordu. Bir yandan ilgisiz görünerek gözlerini benden yana kaydırıyor. Pek göz göze gelmemeğe çalışıyordum. Bir ara bana ağabey demediğini, benim de daha onu adıyla çağırmadığımı düşünmüştüm. Sonra o: "Bak" demişti, "bunları ben yazdım!" Yazısı çarpık çurpuktu. Kafasını nasıl tutabiliyor diye merakla yüzüne bakıyordum. Bacakları ipincecikti. Diz kapakları sivri, esmer. İçimden gene petit demiştim. Kolunu tutmak istemiştim. Kaçınır gibi yapmıştı galba. Duvarda dedemin büyültülmüş bir fotoğrafı asılıydı. Eskiden yoktu. Ona dikmiştim gözlerimi. Kızdığı bir gün yüzüme tükürmüştü. O yavaşça yanıma sokulmuştu. Elinde topu "Dedem öldü" demişti. Gözleri dolu doluydu. Kocaman başını okşadım. Ses çıkarmadı. Horoz sesleri bekliyordum. Sokaktan demir tekerlekli bir araba geçti. Çapraz, cılız, soluk bir güneş odaya süzüldü. Annem: "Amcan da ağır" dedi, "sana yazmadık."

M. SUNULLAH ARISOY

NAMUS MESELESİ

I.

Kayaarası köyünde gün batımı güzel olur. Güneşin akşam şavkı, köyün hemen altından geçen dereye vurdu muydu, dört yöne baygın bir turunculuk yayılır. Kayalara çarpanlar alacalı bir renk alırlar. Hemen ardından bir serinliktir çöker. En güzel türküler böyle akşamlarda yakılır. Aşka, itirafa açık akşamüstlerinin alâsı Kayaarası'ndadır. Bundan olacak, köyde birbiri ardına aşk serüvenleri yaşanır. Birinin hikâyesi bitmeden öbürü başlar.

Kayaarası'nda yine böyle bir akşam üstüydü. Mevsim yazdı. Hava gerine gerine serinliyordu. Köyü saran serinlik, akşam güneşinin içe baygınlık veren turuncu şavkı, dere, söğüt ağaçları, kişiyi olanca delilikle günâh işlemeye çağırıyordu. İştahla, arzuyla çağırıyordu. İliklerine kadar şehvetli bir akşamüstüydü. Köy delikanlıları dere kenarında söğütlerin dibine uzanmış serinliyorlardı. İhtiyarlar, meydandaki çınarın altındaydılar. Söğütlerin dibindekiler yaşayacakları, işleyecekleri günahları; çınarın dibindekiler işlenmişleri düşünüyorlardı.

Süleyman dağdan dönüyordu. Dağ üç saat ötedeydi. Eşeğe bir yük odun sarmıştı. Baltası omuzundaydı. Düşünceliydi. Başı önünde yürüyordu. Akşam güneşinin iç bayıltan turuncu şavkından habersizdi. Serinlikten habersizdi. Akşamüstünün şehvetinden habersizdi. Çağrıyı duymuyordu. Onaltı on yedisinde var yok bir delikanlıydı. Köyde "çakır" derlerdi ona. "Çakır Süleyman".. Ak-pak bir çocuktu. Söyle okumuş bir adam hâli vardı üzerinde.

Söğütlerin dibine varınca, serinleyen delikanlılar kımıldadılar. İçlerinden biri, yüksek sesle söylendi:

"Bu akşam günalı Hatçeye varacaam lan" dedi.

Öbürleri gürültüyle güldüler. Süleyman duymazlıktan geldi. Eşeği "Deh"ledi. Çabukcana geçip gitmek istiyordu, belliydi.

Serinleyen delikanlılardan biri:

"Boynuzlu gidiyor" dedi.

Başka biri: "Len," dedi, "bunun boynuzu bizim öküzün boynuzunu geçti be!"

Tekrar güldüler. Süleyman eşeğini "Deh"ledi. Delikanlılardan başka biri:

"Gınalı Hatçe de yosma avrad ha!" dedi, "Helâlı hoş olsun, çok para alıyo ya, aldığı paraya da değiyo yani.."

Delikanlılar hep bir ağızdan: "Yuh!" çektiler. Süleyman eşeğini "deh"ledi.

Çınarın yanından geçerken, oturanlar şöyle bir gözaltından baktılar. Süleyman, başı önünde:

"Selâmünaleyküm" dedi.

Kimse karşılık vermedi. Yalnız bir fiskostur gitti. Topal Osmanın Ahmed Ağa işitilir bir sesle:

"Gınalı Hatçeyi Çamçar Hasan kiralamış üç aylığına" dedi, "Emme garı da eyi para almışmış ha!"

Hüseyin Çavuş, sinirli sinirli ayak değiştirdi:

"Gınalı Hatçe'nin ne poh yediğine garışmam ya, şu Sülümana gızıyom yavu" dedi, "len, hadi üç beş yıl öncesi, güççüktü desek, aha hinci kazık gadar, boynuzlu boynuzlu gezip durur ortalıkta be."

Veli Ağa, derincene bir nefes aldı:

"Eee, bu gan meselesi, gan" dedi. "Elbet çeker... Garnını geniş yapmış Allah, tövbeler olsun.. Sana bana çekecek deel a, Üseyin Çavuş, helbet soyuna çekecek.. Orospu garının gardaşı boynuzlu olur. Namus mu ararsın bunnarda?"

Süleyman başı önünde, eşeği "deh"ledi. Hava iyiden iyiye alacalanmıştı. Süleyman odunu yıktı. Eşeği bağladı. Sağma, soluna şöyle bir baktı, evinden içeri girdi.

II.

Süleyman anasını hiç tanımadı. O doğmuş, anası ölmüştü. Babasını yenileyin seçmeğe başlamıştı. O da öldü. Garip Ali derlerdi babasına. Gerçekten garipti. Köyün en fukara adamıydı. Tarlası yoktu. Bağı bahçesi yoktu. Ağaların ırgatlığını yapardı. Bir kızı, bir oğlu vardı. Karısından sonra yaşamadı.

Kızı Hatçe "ay parçası" gibi güzeldi. Kız, ondördüne

vardı varmadı, kapanın elinde kaldı. Garip Ali, ağasına karşı duracak değildi ya. Abdullah Ağa, oğluna alıverdi. Eh, daha iyisi de can sağlığı. Ağada ağa aydı. Kır Ömer'in Abdullah derlerdi ona. Köyde ondan önde giden yoktu.

Garip Ali, bir gün, "Sülüman"ı kodu gitti, karısının yanına "Sülüman" ortalardı kaldı. Apaydınlık, cıvıl cıvıl bir çocuktu. "Sülüman"a bakan baktı, bakmayan yan çizdi. Öldürmeyen Tanrı öldürmedi. "Sülüman" büyüdü. Her yıl biraz daha derinden yitiklerini bilmeye başladı. Büyüdükçe ağırlaştı. Bir tarifsiz hüzündür kapladı yüzünü. Bakışları dumanlı dumanlıydı. Böyle bir başına kalmış, el elinde büyümüş olmak, gittikçe koyuyordu "Sülüman"a. Herkesin, bakıyordu, bir anası babası vardı. Kardeşleri vardı. Az çok biraz toprakları vardı. Bir çift öküzleri vardı. Çalışıp gidiyorlardı. Akşam olunca, bir sofranın başında toplanabiliyorlardı. Bir "Sülüman" yalnızdı. Bir onun ocağı tütmüyordu. Tenceresi kaynamıyordu. Tarlası yoktu. Anası yoktu. Babası yoktu. Yaşı büyüdükçe, bu "Yok"ların anlamı da büyüyordu. Daha bir değer kazanıyordu bu "Yok"lar. O yüzünde beliren ince, solgun "hüzün" ifadesi, o bakışlarındaki dumanlılık bundandı.

Aklı iyiden iyiye ermeğe başlayınca bir de "bacı"sı olduğunu öğrendi. Ama bacısı ortalıkta yoktu. Bacısını herkes "Gınalı Hatçe" diye anıyordu. Güzelliği, yosmalığı dillere destandı. Hergün birinden bacısının serüvenini dinliyordu. Her anlatan ayrı bir önemle duruyordu bu serüven üzerinde. Ama o sıralar, "Sülüman" bu serüveni pek kavrıyamıyordu. Anlıyamıyordu. Sonraları yavaş yavaş bunu da anlar oldu. "Gınalı Hatçe" köyde dilden düşmüyordu. Bir sıkıntı vermeğe başladı "Sülüman"a bu konu. Her anlatan bir yol da o'na, şöyle küçümseye küçümseye bakıyordu. "Sülüman" bunda kendisinin bir suçu olmadığını düşünüyordu. Daha yüzünü bile görmemişti. Sonra, pek de inanası gelmiyordu. Neydi anlatılanlar?

Kınalı Hatçe, "ay parçası" gibi güzel bir kızdı. Bu köyde, bir daha öyle bir kız doğmamıştı. Alımlı çalımlıydı. İşveliydi. Bir yol baktımı, er kişinin yüreği yangın yerine dönüyordu. Kır Ömer'in Abdullah Ağa, kızı oğluna aldı. Oğlu, ufaraktan, cılız, sıska bir oğlandı. Köyde herkes "Gızın hakkından gelemez dünyada" dediler. "Bi gıza bak, bir oğlana

Gız alaf parçası kimi, oğlan da çingene maşası. Hakedebilir mi hiç?" Denenler doğru çıkmıştı. Köyün yağız delikanlıları dört dönüp durdular. Hatçenin dört bir yanında. Bu iş "Ağa Zoru" ile olmuştu. Sonu gelmezdi. Gelmedi de. Bir gece yarısı, Hatçe'yi delikanlılar alıp dağa kaldırmışlardı. Bir on gün izlerini bulamamışlardı. Olanlar bundan sonra olmuştu. Hatçe ortalıkta kalmıştı. Kapanın elinde kalmıştı. O'na erişemiyenler diş gıcırdatıp durdular. Derken sözün kısası, Hatce "Kınalı" namını da aldı, çevrenin yosması oldu çıktı. Kendini dirhem dirhem satıyor, ortalığı yakıp kavuruyordu. Bir söylentiye bakılırsa, erkeklerden "hınç" alıyordu.

Kınalı Hatçe üzerine hemen her gün bir hikâye anlatılıyordu köyde. Hergün bir yenisi çıkıyordu. Uydurulanlar, gerçekten çoktu. "Sülüman" gelişip, büyüdükçe, bütün bu olan bitenlerden sanki suçlu o'ymuş gibi, kinayeli kinayeli, herkes o'na bakmağa başlamıştı. "Sülüman" bunların hepsine inanmıyordu. "Kınalı Hatçe" köyde de değildi. Uzak köylerden birinde, ağa'nın birine kiralanmıştı"

Yetimliğin, öksüzlüğün hüznüne bir de bu katıldı. Köyde, kimselere görünmemeğe çalışıyordu. Kimselere birşey diyemiyordu. Bacısını şöyle bir görmek te istiyordu. Bir bakacaktı, konuşacaktı onunla. Söylenleri anlatacaktı. Doğru mu? diye soracaktı. "O da benim gibi sahipsiz" diye düşünüyordu. "Ne yapsın garip?" Üstelik bir de kadındı. Üstelik bir de güzeldi. Eli ermez, gücü yetmezdi. Kimse, bu "sahipsiz"liğin acısını bilmezdi. Ama o biliyordu. Tüm erkekler, hayvanlar gibi üstüne çullanmışlardır kızın, diye düşünüyordu. Tek başına ne yapabilirdi ki? Bacısının bugün kınanan durumundan, yine onu kınayanlar suçlu değiller miydi? Bıraksalardı namusuyla yaşamaz mıydı? "Keşkem," diyordu, kendi kendine, "ben az daha büyük olaydım. Korurdum onu. Kılına dokundurtmazdım. Keşkem ben daha büyük olaydım."

Bu düşüncelerini de kimselere açamıyordu. Onu niye korumadınız? Neden tümünüz çullandınız üstüne? Namuslu kişilerdiniz de, bir sahipsiz, anasız, babasız kızın ortalıkda kalmasına nasıl eliniz elverdi? Diyin bakalım bana? Diyemiyordu. Az daha büyüse, bir işin ucundan yapışsa, şöyle bir kendini toparlasa, bu işin hesabını soracaktı onlardan.

"Sülüman"ın bu olanlarda hiç bir suçu yoktu. Biliyordu

bunu. Ama köyde bu gerçeği anlatacak kimse bulamıyordu. Köyün ağaları da, akranları da yüz çevirir olmuşlardı. "Ne garnı geniş adam be. Len, ne duruyon nmusunu temizlesen ya!" Lâğ dönüp dolaşıp buraya geliyordu. Yaşı, namusunu temizleyecek kadar olmuştu. Ama "Sülüman" hâlâ duruyordu. Demek... Demek olanları, anlatılanları kabulleniyordu. O da, onun soyundan değil miydi? Ne beklenirdi başka? Köylünün beklediği böyle durmak değildi. Kaç yıldır, umutları ep "Sülüman"daydı. "Bir büyüsün, temizler namusunu" diye düşünmüşlerdi. Oysaki, "Sülüman" da böyle bir niyet pek sezilmiyordu. Hep dinliyor, susuyor, sonra sessizce çekip gidiyordu.

III.

Kınalı Hatçe'nin köye gelişi, ortalığı allak bullak etti. Köyde lâfından geçilmiyordu. "Sülüman" dağdan dönünce haberi aldı. Heyecanlandı. O ün salan bacısı gelmişti demek. Yeniden, bir kere daha, şimdiye kadarkinden bin kere daha fazla, bütün gözlerin kendi üzerine dikildiğini farketti. Herkes onun ne yapacağına bakıyordu. Onu merak ediyordu.

"Hatçe geldi. Bi git de gör." dediler. Bıyığını burup gülenin hesabı yoktu. "Sülüman" kendini biraz daha ezilmiş, küçülmüş hissediyordu. Ne yapsındı şimdi? Pek bilemiyordu. Sonra kararını verdi. Gidip bacısını görecekti. Oturup, onunla bir güzel konuşacaktı. Anlatacaktı duyduklarını bir bir. Öyle yaptı. İlk karşılaştıklarında "Sülüman", birden dondu kaldı. Heykel gibi bir kadındı karşısında duran. Düşlerinde bile böylesine bir güzel görmemişti. Karşısında şaşırdı kaldı. Hatçe, bir küçük kardeşe yapılması gereken muameleyi yaptı. "Sülüman"a sarıldı. Yanaklarından öptü. "Sülüman" iliklerine kadar titrediğini, içinden bir şeyin eriyip kaydığını hissetti. Hatçe, "şeherli" gibi bir kadındı. Konuşması öyleydi. Duruşu öyleydi. "Artık, beraber oturacağız" dedi "Sülüman"a. "Senin için geldim bu köye yeniden" dedi. "Kaç yıl var hasretim sana" dedi. "Ben varken sen kimseden, hiç bir şeyden korkma" dedi. "Çektiğin yoksulluk bitecek gayri" dedi. Neler demedi ki. İnsan, anasız babasız kalınca sahipsiz kalırdı. El elinde kalırdı. Geçenler geçmişti. Şimdi geleceğe bakmak gerekti. Eee, hayattı bu, bu kadar yıl ayrılık,

tan sonra, işte birleşmişlerdi. Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşurdu. "Sülüman" artık "Hatçe"nin koruyuculuğu altına giriyordu. Onun bütün eksiğini gediğini tamamlıyacaktı. O'na tarla alacaktı. Bir çift öküz alacaktı. Bir inek.. Bir kaç koyun keçi... Üç beş tavuk. Sonra onu everecekti. "Sülüman" yalnız kendine çalışacaktı artık. "Hatçe" bunca yıl gurbet elde dolaşmıştı ama, parasız değildi. Hep bugünler için para kazanmıştı. Bundan sonra gül gibi geçinecekler. di. "Sülüman" artık sahipsiz değildi. Kimsesiz değildi. El eline bakmıyacaktı. Kendi kazanıp kendi yiyecekti. Dumanı tüten, tenceresi kaynayan, bir evi olacaktı. Sonra çocukları olacaktı. Onları yetiştirip büyütecekti. El içinde alnı açık gezinecekti. Bütün bunları Hatçe gerçekleştirecekti. Öyle söylüyordu. "Sülüman", bu kadar şeyi bir arada, hiç bir zaman, kendini bildi bileli, hiç bir zaman düşünememişti. Kuramamıştı bunları. Tutmasa kendini, gidip Hatçe'nin boynuna sarılacak, hüngür hüngür ağlayacaktı. Çektiklerini anlatacaktı. Kendisi için söylenenleri anlatacaktı. Zaman zaman kendisi için kötü şeyler düşündüğünü, hattâ ondan nefret ettiğini, ama şimdi bütün bunlardan utandığını söyliyecekti. Dili varsaydı. Söylemesini becerebilseydi.

Hatçe, hakkında söylenenlerden de bahsetti. "Sülüman" hayretle, dikkatle dinledi bunları. Hatçe bunların hiç birini doğrulamadı. Kendisi güzeldi. Herkes onu elde etmek isterdi. Edemeyince, lâf ederdi. Bütün mesele bundan ibaretti. "Sülüman"ın bunu da böylece bilmesini istiyordu.

Hatçe kendisine öylesine güvenerek konuşuyordu ki, inanmamak mümkün değildi. "Sülüman" şimdiye kadar duyduklarına değil, işte buna inanmak istiyordu zaten. Bacısının dediğine bütün yüreğiyle inandı. Gayri yeni bir hayata başlıyordu. Bütün umutları değil, umutlarının üstündekileri bile gerçekleşme yoluna giriyordu. Hatçeye, minnetle, sevgiyle baktı. Kendini bildi bileli bu ilkti, gözlerinin dumansız bakışı. Yüzündeki o ince hüznün, birden kayboluşu!

IV.

Süleyman eve girdiğinde Hatçe evde yoktu. Ocağın başında tepsi hazırlanmıştı. Belli ki, gecikecekti. Nereye gidebilirdi ki? Sabahtan birşey dememişti. Ocağın başına oturdu.

Bir müddet öyle kaldı. Yorulmuştu, kafasının içi silindir geçmiş yeni bir asfalt yol gibiydi. Birşey düşünmüyordu. Sonra tepsiye baktı. Bir kaç lokma yemek istedi. Olmadı. Eliyle itti tepsiyi. Az daha bekledi. Hatçe meydanda yoktu. Tedirginliği artmaya başladı. Hatçe'nin gelip, köye yerleştiğinden az sonra "Sülüman"ın yüzünde yine o ince hüzün, gözlerinde yine o dumanlı bakış belirmişti. Hayatı yeni bir düzene girmesine girmişti ama, rahatı yoktu. Kimsenin yanına varamaz olmuştu. Kimse kendisine selâm vermez olmuştu. Ne ağası ne akranı. Lâf atmaların ardı kesilmiyordu. Eh, bütün bunların hepsi yalan olamazdı. Bir bildikleri vardı herhalde. Hatçe parayı nerden kazanmıştı? Hatçe'nin el kucağında kazandığını, er kardeşi sıkılmadan yiyordu. Köy böyle gidiyordu.

Az önce, gelirken, söylenenleri yeniden duyar gibi oldu:

"Boynuzlu gidiyor!"

"Len, bunun boynuzu, bizim öküzün boynuzunu geçti be!"

"Gınalı Hatçe de yosma avrad ha!"

"Orospu garının gardaşı boynuzlu olur!"

"Gınalı Hatçe'yi Çamçar Hasan kiralamış üç aylığına!"

Kafasının içi buruşmuş hıyara döndü birden! Bütün bu söylenenlerin bir sebebi olmalıydı? O, sabah gidip akşam geç vakit geliyordu. Biliyor muydu bakalım, bütün gün evde ne yapar Hatçe? Ne diyordu biri: "Bu akşam gınalı Hatçeye varacaam" Zor gelir akşama. Ama gündüz, gelir gelirdi. Ya Çamçar Hasan? O ne oluyordu? Kendisi nerdeydi bu zamana kadar? Çıkıp dışarı bakamıyordu. Dedikleri gibi bu bir namus meselesiydi. Ana bir baba bir kardeşiydi bu. E, onun namusu kendisinin namusu değil miydi? Bunca söz de, havadan çıkmazdı ya.

Kapı gıcırdadı. Baktı, Hatçe. En yeni fistanı sırtında, bir gülüş, bir edâ içeri girdi.

"Nirdeydin?"

"Kim? Ben mi?"

"Helbet sen. Yok babam!"

"O ne biçim lâkırdı öyle Sülüman? Gittiğime geldiğime de, nikâhlı kocam gibi, garışacak değilsin ya. Yemeğini hazırladım. Ne lüzumum var sana. Bu da iyi!"

"Bu vakte gadar.."

"Ben vaktimi bilirim. Hadi, otur ye yemeğini, yat aşağı.."

"Nirde olduğunu demlyeceen mi?"

"N'olaca-mış, derim. Çamçar Hasan Ağa ünnemiş de oraya gadar varıverdiydim!"

"Çamçar Hasan Ağa!" Süleymanın kafasının içinde bir şimşek çaktı. Topal Osmanın Ahmed Ağa, gelirken ne demişti? "Gınalı Hatçe'yi Çamçar Hasan kiralamış.." Demek..

Süleyman damarlarındaki kanın çekildiğini duyuyordu. Kızgınlığını belli etmemeğe çalışarak sordu:

"Neden ünnemiş?"

Hatçe, Süleymana gözünün kenarından şöyle bir baktı, sonra bir erkeği ta iliklerine kadar sarsabilecek bir kahkaha attı:

"Bu akşam sen müstantik olmuşun be Sülüman" dedi. "Neler sorup durursun. Meraklandınsa çok, söyleyim de rahatla, Çamçar Hasan dedi ki, bana varır mısın dedi."

Süleyman'ın elleri buz oldu. Boğazı kurudu.

"Ya! Sen ne dedin."

"Aha! Ana kuzusu, ne denir. Varırım dedim. Sen paradan haber ver dedim. (Hatçe burada bir kahkaha daha attı) Senin için malını mülküm, canım feda! dedi. Lâkin pazarlık uzun sürdü. Gecikmemin sebebi ondan."

"Demek sen parayla... Ha! Peki, namus.. Hani yalandı söylenenler.. Sen geldiğinde bana..

"Sülüman'ım. Senin aklıcığın ermez daha bunlara. Ne var bunda? Bir kötülük var mı? İmam nikâhımızı kıyacak. Hökümat nikâhına bakan mı var? Eh, ben de bu halimle o kocamış herife bedava varır mıyım ya?"

"Ama köylü, seni kiralamış diyor."

"Sen bakma onlara.. Desinler varsınlar. Kiralayan asıl benim aslanım. Hem parasını alacağım, hem de istediğimde, bırakıp geleceğim. Çamçar'ın beni boşlaması mümkün değil. Sen bakma onlara."

"Lâkin, benim de bir namusum var."

"Namusun mu? N'olmuş namusuna senin? Bir dokunan mı var? Kim ne yapmış?"

"Ama herkes bana boynuzlu diyor. Orospu garının gardaşı diyor. Vazgeç bu işden. Daha fazla dayanamıyacağım, vazgeç bu işden!"

Süleymanın sesi, hakim, kesin ve sertti. Hatçe hafifçene ürperdiğini hissetti, belli etmedi.

"Sen kulak asma öyle lâflara" dedi.

"Nasıl kulak asma? On yıldır dinlediğim bu lâf be!"

Hatçe odadan çıktı. Süleyman başı ellerinin arasında, düşünüyordu. Artık dayanamıyacaktı. Biraz tarlası olmuştu. Bir çift öküzü, bir ineği, üç beş tavuğu, bir kaç koyunu keçisi vardı. Kendi işinde kendisi çalışıyordu. Ama kimse "Orospu garının boynuzlu gardaşı"na kız vermiyordu. Bunu yavaş yavaş anlamaya başlamıştı. Kimse konuşmuyordu kendisiyle. Mal sahibi olmanın ilk heyecanı geçince, bir çift lâf edecek akran emsal yokluğunun acısını duymaya başladı. Köyün içinde "namussuz kişi" olarak dolaşıyordu. Öyle yaşıyordu. Namus da olmasa, şunun şurasında üç günlük ömürdü zaten hepsi, değer miydi? Buna bir çâre bulmalıydı. Duydukları gerçekleşiyordu. Hatçe, bunca, parayı başka türlü kazanamazdı. Hanı yoktu, hamamı yoktu. Ama o diyordu ki. "Benim yaptığım kötülük ne? Hoca efendi nikâhı kıydı mı, birine ikisine bakan yok. "Boş" dedin mi boşanırsın. Bir ben miyim, koca değiştiren. Her adam üç beş karı, her karı üç beş adam değiştirmiyor mu? Yalan mı bu? Başkaları karın tokluğuna gidiyormuş kocaya da, ben paraynan gidiyormuşum. Elbet paraynan giderim. Ben güzelim. Öbür karılar da benim kadar güzel olsalar onlar da, paraynan giderler. Alan razı, veren razı. Ele ne oluyo? Ben kötüymüşüm.. Onlar iyiymiş de, neden peşimi bırakmazlarmış? Beni kınayanların ilk karıları üçüncü kocalarında. Onlar pek mi namuslu?"

Süleyman, Hatçe'nin savunmasına nerdeyse inanacaktı. İçinde, Hatçe'nin sözlerini doğrulayan bir taraf vardı. Ama ne olursa olsun, namusunu korumaya kesin olarak karar vermişti. Hatçe'yse, bildiğinden geri dönecek gibilerden değildi.

Süleyman, "Bu işi kökünden kesip atmak gerek" diye düşündü.

Yattı. Sağa sola döndü durdu. Uyuyamadı. Dalar gibi olsa, bir yığın adam yüzüne tükürüyor. "Boynuzlu! Namussuz!" diye bağırıyordu. "Orospu garının gardaşı.." Dayanamadı, kalktı. Baktı öbür odada Hatçe uyuyordu. Yorganı açılmıştı. Göğsü de açılmıştı. Saçları dağılmıştı. Göğsü kar gibiydi. Saçları ipek gibiydi. Kaşları karaydı. Ağzı hokka gibi küçüktü. Yanakları kızarmış ekmek gibiydi. Kaşları karaydı. Gözleri de öyle. Rahat bir uykudaydı Hatçe. Süleyman

baktı "Güzel bir kadın bacım" diye düşündü. Gerçekten yaşamalıydı. Böylesine bir kadın, biraz yosma da olsa yaşamaya hakkı vardı. Ama ya namusu? Namussuz da yaşanmıyordu bu köyde. Namusunu kurtarması gerekti. Hem Hatçe yaşasın, hem Süleyman namuslu olsun bu mümkün değildi. Kapı dibine bıraktığı baltayı aldı eline. Ay ışığında, baltanın ağzı pırıl pırıldı. Bir ses "bırak yaşasın" diyordu. Başka bir ses: "Boynuzlu!" diyordu, "hani namusun?" Eli havada bir an kaldı. Sonra yine bir ses içinden "Namussuz yaşanmaz" diyordu. Hem Hatçe yaşasın, hem "Sülüman" namuslu olsun, ikisi bir arada olmuyordu. Bu köyde namussuz da yaşanmıyordu işte. "Temizle namusunu! Namussuz yaşanmaz!" Balta indi, bütün hızıyla indi boynuna Hatçe'nin! İşte o kadar!

Sonra elinde kanlı balta, gece vakti muhtarın kapısını çaldı:

"Gayri boynuzlu deelim ben," dedi, "dediğiniz oldu. Temizledim namusumu.."

V.

Olan oldu. Giden geri gelmez. Geçen unutulur. Yalnız "Sülüman"ın bir şeye hâlâ aklı ermez: Madem ki, namussuz yaşanmazdı. Namusu temizlemek gerekti. Eh, tuttuk temizledik işte. Peki, bu mapusanede ne? Ben namusumla yaşamak istedim. Gelip dama girmek istemedim. Bacı benim. Namus benim. Ben bunu anlamadım Hâkim bey. Ben gayri köyde temizlenmiş namusumla yaşamak isterim."

TAHSİN YÜCEL

SÖMÜKLÜBÖCEK

Sömüklüböcek hepimiz gibi bir böcekti. Ahım şahım bir böcek değildi öyle, dışardan bakanlar için hiç bir çekiciliği yoktu, yakışıklı bir böcek olduğu söylenemezdi. Ama pek çirkin de sayılmazdı, ufak tefek, kara kuru bir böcek olsa da istendi mi sevilebilirdi. Bütün böcekler hep böyle pırıl pırıl, renk renk olmazlardı ya, her böcek her bakanın gözlerini kamaştırmazdı ya. Azdı öylesine böcekler, sümüklüböcek çoğunluktandı, bakanların gözlerini kamaştırmıyan sürü sürü böceklerden biriydi. O böyle şeylere hiç önem vermezdi zaten, gözlerle ilgili şeyler üzerinde durmazdı.

Sümüklüböcek içli bir böcekti. Zayıftı, güçsüzdü, sessizdi. Öksüz büyümüştü. Babasını Almanlar vurmuşlardı. Şu koca dünyada anacığından başka hiç kimsesi yoktu. Sümüklüböcek kimsesizdi. Anası üstüne titrer dururdu ama sümüklüböceğin hiç bir şeyini değiştiremezdi. Sümüklüböcek hep yalnız gezerdi. Gezdiği yerler de güzel yerlerdi doğrusu, göğe doğru yükselen, koca koca ağaçlar, terli terli otlar, yağmur sonralarının su birikintileri yalnızlığını unuttururdu. Zaten hep yalnız yaşamıştı, bunun için yalnızlığın acısını bilmezdi. Yalnızlığın acısını bilmediği için de mutlu bir böcek olduğu söylenebilirdi. Ne var ki o da bütün yalnızlar gibi çok düşünürdü. Uykular bir yana, düşünmediği an yok gibiydi. O kadar uyku da uyumazdı, geceleri gözlerini yıldızlara diker, saatler boyunca düşünür, düşünürdü. Anasını en çok üzen de buydu; zayıflığı, güçsüzlüğü, sessizliği, düşünmekten sanırdı. Düşünmesine engel olmak isterdi. Engel olabilseydi, sümüklüböcek mutlu mu, dertli mi olurdu, güçlü mü, güçsüz mü olurdu, orasını kimsecikler bilemez ama bugünkü sümüklüböcek olmıyacağı şüphe götürmezdi.

Anası, sümüklüböceği bir türlü değiştiremedi. Sümüklüböcek düşünmiye devam etti. Gün geçtikçe daha çok düşündü. Uykuyu hiç sevmiyordu, hep düşünmek istiyordu. Uykuda

da düşüncelerinin düşünü görüyordu. Gittikçe zayıflıyor, inceliyor, iğneye ipliğe dönüyordu. Anacığı bu durumu gördükçe için için eriyordu, iki gözü iki çeşme ağlayıp duruyordu, o da uykularını yitiriyordu. Sümüklüböcek, anasının kaygısını anlamıyordu. Sümüklüböceğe göre en büyük erdem düşünmekti, en büyük zenginlik iyi düşünceler, sağlam bilgilerdi. Bir böcek için daha yüce, daha büyük bir zenginlik düşünemiyordu; böcekleri uzaktan uzağa tanıdığı için de bütün böcekleri aynı düşüncede sanıyordu.

Sümüklüböcek, gözlerini yıldızlara dikiyor, düşünüyor, düşünüyordu. En sonunda yıldızlar köreliyor, sümüklüböceğin gözleri kararıyor, kapanıyor, iyi düşüncelerin düşleriyle dolu bir tavşan uykusuna dalıyordu. O zaman anacığı kalkıyor, çevresinde dört dönüyor, şöyle biraz rahat, şöyle biraz daha fazla uyuması için, akıına ne eserse, elinden ne gelirse yapıyordu. Ama çok geçmeden gökyüzü ağarıyor, çevrenin bütün böcekleri sabah türküsüne başlıyorlardı. Anacığı köpürüyordu, küplere biniyordu, hemen dışarı fırlıyor, bütün türküleri susturmak istiyor, böcekler kulak asmayınca da ağzına geleni söylüyordu. Böceklerin aldırdıkları bile yoktu. Yoksul ananın yüzüne karşı gülüyor, seslerini daha çok yükseltiyorlardı. Adını "Kavgacı Karı" koymuşlardı, bu da onun kulağına kadar gelmişti ama ana yüreği bir şey dinlemiyordu ki..

Anası böceklerle cebelleşe dursun, sümüklüböcek birdenbire gözlerini açıyor, "Güneş ne kadar da yükselmiş! Şu böcekler de olmasa hiç uyanamıyacağım galiba, eksik olmasınlar!" diye söylene söylene yerinden fırlıyor, anasının hazırladığı güzelim yemeklere elini bile sürmeden alıp başını gidiyordu.

Yine bir bahar sabahı alıp başını gitmişti. İnceydi, sıskaydı ama hiç yorgunluk duymuyordu. Sağına soluna bakmadan yürüyordu. Birdenbire kulağına bir ses geldi, irkildi, duruverdi. Duyduğu seslerin hiç birine benzemiyordu bu ses, çok ta uzaklardan gelir gibiydi. Garipti, duyulmadık bir sesti, ne ağıda, ne gülüşe, ne türküye benziyordu. Sümüklüböceğin bütün düşüncelerini üzerine çekiyordu. Sümüklüböcek olduğu yerde kalakalmıştı. Sümüklüböcek birdenbire vurulmuştu bu sese. "Çok görmüş, çok çekmiş, çok düşünmüş, çok iyi bir yaratığın sesidir bu ses" diye düşünüyordu. Bu bakım-

dan, bazı insanların yüzlerine, gözlerine bakarak içlerini de anladıklarını sanan bazı insanlara benziyordu. Sesin geldiği yere doğru yürümiye başladı. Kendinde değildi, sarhoş gibiydi. Usul usul yürüyor, bütün varlığını kulaklarında topluyordu. En sonunda bir ağacın, dibinde durdu. Kocaman bir ağaçtı. Gövdesinin kabukları yarık yarıktı. Bu yarıklardan birisinin içinde küçücük bir koza vardı. Sesin kozadan geldiğini anladı. Yavaş yavaş ağacın gövdesine tırmandı, usulcacık yanına geldi, kozanın, durdu, dinledi. Kozanın içinde, görünmiyen bir kadın ağlıyordu. Ama nasıl ağlıyordu, Ama nasıl ağlıyordu, nasıl ağlıyordu! Sümüklüböceğin gözleri yaşardı, sümüklüböcek de ağladı. Sümüklüböcek hiç böyle olmamıştı. Ne tuhaf! Hiç bir şey düşünemiyordu, düşünmek aklından bile geçmiyordu, yalnız bir bambaşka ağıt duyuyordu, yalnız ağlıyordu. Neden sonra kendini topladı gözlerini sildi. Kozadaki kadının ağıdı da durmuştu. Kozaya biraz daha yaklaştı.

"Nedir derdin?" diye sordu.

Kozadaki kadın da onun ağıdını duymuştu.

"Senin derdin nedir?" dedi.

Sümüklüböcek hiç düşünmedi:

"Benim derdim sensin!" diye cevap verdi.

Kozadaki kadın ilk önce inanmadı ama sonra ister istemez inandı. Sümüklüböcek, kozanın başından hiç ayrılmadı. Kozanın içindeki kadın bir kelebekti. Güzel günler görecekti. Kelebeklerin, kanatları çıkmadan önce bir zaman karanlık bir kozada kalmaları en büyük, en gerçek sevinçlerin, acılardan, karanlıklardan sonra geldiğini anlasınlar diyeydi. Ama bizim sümüklüböcek ona birdenbire vuruluvermişti, kara günler yaşamasını istemedi, sevdiğine karanlığı unutturmak istedi. Başardı da. Ne derlerse desinler, kelebek en iyi günlerini karanlık kozada geçirdi. Sümüklüböcek, kelebeğin bir dakika dertlenmemesi için canını bile verirdi. Hiç ayrılmıyordu yanından, umut dolu, yaşamak dolu güzel şeyler söylüyordu. Çok da şey biliyordu; bildiklerini, vardığı sonuçları anlatıyordu. Gündüz güneşi, gece yıldızları anlatıyordu. Çok güzel bir şarkı vardır, bir yıldıza gönül vermiş bir sürüngenden söz eder. Sümüklüböcek o sürüngen gibi değildi, bilgili böcekti, yıldızların böcek olmadıklarını, böcek olmadıkları için de yıldızlara gönül verile-

miyeceğini bilirdi. Kozadaki kadına yıldızların dünyalar kadar büyük, alabildiğine uzak olduklarını söylerdi. Kozadaki kadın, sümüklüböceğe duyduğu hayranlığı saklıyamazdı. Ama sümüklüböcek övülmeyi sevmezdi nedense, sözü hemen değiştirlverirdi. Durmadan konuşurlardı. Konuşmak, anlaşmak, sevmek ne güzel şeydi, iki olmak ne güzel şeydi! Sümüklüböcek yalnızlığın korkunçluğunu yeni yeni anlıyordu. Gecenin ilerlemiş saatlerinde kelebeğin uykusu geliyordu, sümüklüböcek kelebeğe ninniler söylüyordu. Kelebek güzel ninnilerle uykuya dalıyordu. Kelebek uyumuş da olsa sümüklüböcek devam ediyordu, coştukça coşuyordu, en iyi, en güzel, en gerçek şeyleri bu ninnilerde söylüyordu. Sabahleyin kelebeği türkülerle uyandırıyordu. Sonra birlikte geçirecekleri güzel günlerden söz ediliyordu. Güzel günler her sabah biraz daha yaklaşıyordu.

Bir gün oldu, beklenen gün geliverdi. Kelebek kozayı delip çıktı. Çok güzeldi, kanatlarının o güzel rengi yağmur sonu göklerini düşündürüyordu, ne hoş bir maviydi! Sümüklüböcek çok yorulmuştu, bitkindi, uykusuzluk canına okumuştu, elinde olmadan uyumuştu o sırada. Kelebek te uyandırmadı. Nedense bir tuhaf olmuştu. "Uyusun," diye düşündü. Sümüklüböceği alnından öptü, sonra usulca uçtu. Uçmanın, yer yüzünü yeniden görmenin sonsuz sevinci içindeydi. Bütün gün uçtu. Kanatlarının gök mavisine bütün böcekler bittiler, gözleri kamaştı. Bütün böcekler onunla dost olmak istediler. Ama her istiyen yanına yaklaşamadı, o kadar güzeldi ki yanında rahat rahat, çekinmeden, gözleri kamaşıp da dili tutulmadan konuşbilmek her böceğin yapabileceği iş değildi. Yalnız renk renk, pırıl pırıl böcekler yaklaşabildiler yanına, kibar kibar konuştular, çabucak seviverdiler birbirlerini. Gezdiler, tozdular, güldüler, eğlendiler, güzel çiçeklerden bal emdiler. Kelebek mutluluktan uçuyordu, herşeyi unutmuştu, sümüklüböceği bile unutmuştu. Ancak akşamüstü aklına geldi. Ona acıdı. Yanına dönmek istedi. Ama hiç acele etmedi, uçmanın, görmenin, beğenilmenin tadını çıkara çıkara, yavaş yavaş gitti ağacın yanına.

Sümüklüböcek pek şaşkın duruyordu. Dertli olduğu belliydi. Kelebeği bütün bütün yitirdiğini sanmıştı. Sesini duyunca sevindi. Sevindi ya yine de şaşırdı, gözlerine güç inanadı, kelebek ne kadar da güzeldi! Ama kelebeğe güzel ol-

duğunu söylemedi, başka şeyler söyledi, her zamanki şeyleri... Kelebek, sözlerini dinliyorsa da eskisi gibi dinlediği söylenemezdi. Öğleyin ağaçların gölgesinde çapkın bir böcekten güzel bir vals öğrenmişti, çok sevmişti. Hem dinliyor, hem arada bir şey söylüyor, hem de tek başına vals ediyordu. O böyle dönüp durdukça, sümüklüböcek ne diyeceğini şaşırıyordu, düşünceler birbirine karışıyor, yıkılıyordu. Düşündüklerine inanan kimseler, bu düşüncelerini söylerken dinliyenler dikkat etmezlerse, gülerlerse, başka şeylerle ilgilenirlerse, doğru dürüst konuşmazlar, üzülürler, küçülürler. Sümüklüböcek yine de aldırmadı buna, kelebeğe güveni vardı, kelebeği deli gibi seviyordu. Bir zaman böylece konuştular. Derken yeşil ağaçlar kararmaya başladı. Kelebek havaya baktı.

"Akşam oldu," dedi, "sen bu akşam ne yapacaksın?"

Sümüklüböcek kelebeğin gözlerine baktı, gülümsedi.

"Ne istersen onu yapacağız," diye cevap verdi.

Kelebek, başını çevirmedi, gülümsemedi. "Yapacağız" da ne oluyordu? "Ne yapacağız?" dememişti ki kelebek, "ne yapacaksın?" demişti. Kelebek ne yapacağını biliyordu, bu akşam büyük bir baloya davetliydi. Bir an düşündü. Sümüklüböceği de götüremez miydi? Sümüklüböcek iyi bir böcekti, eşsiz düşünceleri vardı, doğrusunu söylemek gerekirse, onun o güzel türkülerini, o güzel ninnilerini başka hiç bir böcekten duymamıştı, ettiği iyilikler de unutulamazdı, sonsuz sevgisi unutulamazdı. Ama bugün konuştuğu, dolaştığı böceklerin hiç biri sümüklüböceğe benzemiyordu, hiç biri sümüklüböcek gibi donuk renkli değildi, sümüklüböceğin baloya gitmesi ne de olsa tuhaf kaçacaktı, onu sümüklüböceğin yanında görünce belki de ayıplıyacaklardı, sümüklüböceği baloya götüremezdi.

"Ben baloya gidiyorum bu akşam, senin ne yapacağını soruyorum," dedi.

Sümüklüböbek çok sarsıldı ama belli etmedi.

"Ben de burada kalırım, seni beklerim," dedi.

"Ama yalnız başına sıkılırsın," dedi kelebek, "ben belki çok geç dönerim."

Sümüklüböcek gülümsemiye çalıştı.

"Seni düşünürsem sıkılmam" dedi.

Kelebek, baloya gitti. Çok eğlendi, çok beğenildi. Kimseleri beğenmiyen yusufçuk böceği bile onunla kaç kere dans-

etti, kelebekle dansederken pırıl pırıl yeşil kanatlarını geriyor, yeşil kılıcını, dimdik, havaya kaldırıyordu, kulağına tatlı tatlı şeyler söylüyordu. Kanatları gök mavisi güzel kelebek uyumuyordu ama peri masallarına benzer düşler görüyordu. Sabaha doğru ağaca döndüğü zaman bile bu güzel düşler içinde yüzer gibiydi.

Sümüklüböcek hiç uyumamış, beklemişti. Kelebeğin güzelliğini öven türküler yakarak vakit geçirmişti. Kelebek, balodan dönünce hepsini söylemeyi düşünmüştü. Ama söyliyemedi, dili tutulmuştu sanki. Sonra kelebeğin uykusu vardı, yorulmuştu, hemen uyudu, yusufçuk böceği düşlerine girdi.

Bu hep böyle sürdü gitti. Kelebek, yerinde duramıyordu. Bütün gün dolaşıyor, eğleniyordu, her gece baloya gidiyordu, her baloda el üstünde tutuluyordu. Gece yarısından önce dönmüyordu. Sümüklüböcek, kelebek gelir de göremem diye ağacın altından hiç ayrılmıyordu. Kelebek için türküler, ninniler düzüyordu. Kelebek uyurken ninnilerini söylüyordu ama türkülerini de söylemeyi bir türlü göze alamıyordu. Sümüklüböcek bir şeylerden korkuyordu. Sümüklüböcek bütün bütün zayıflıyordu, görenler tanıyamazlardı. Ama kelebeği tırnak ucu kadar olsun suçlu bulmuyordu, kelebeği deli gibi seviyordu çünkü. Kelebek de hep yorgun dönüyordu, fazla bir şey konuştukları yoktu. Eski, güzel günler neredeydi? Şimdi havadan sudan başka bir şey konuşmuyorlardı.

Sümüklüböceğe bunu bile çok gördüler. O pırıl pırıl, o renk renk ama dedikoducu böcekler, çok geçmeden bu dostluğu anladılar. Kelebeğe de belli ettiler. Kelebekle birlikte sümüklüböceği konuştular. Anasından söz açtılar, güldüler. Onlarla birlikte kelebek de güldü. Donuk rengini alaya aldılar. Kelebek buna gülmedi. O kadar da kötü değildi. Sümüklüböceğe çok şey borçluydu, donuk renkli sümüklüböcekten bir çok şeyler öğrenmeseydi bu parlak renkli böcekler arasında bu kadar parlıyamıyacaktı, sözlerini ilgiyle dinlemiyecekler di. Böyle güzel oluşunda bile sümüklüböceğin büyük payı vardı, sümüklüböcek onu böyle sevmeseydi bu kadar güzelleşemiyecekti, sevginin her şeyi güzelleştirdiği, sümüklüböceğin bulduğu bir gerçekti. Ama o bunların hiç birini söylemedi, sümüklüböceğe acıdığını söyledi yalnız, dertli, yoksul bir böcek olduğunu, yüzüne hiç bakmamanın komşuluğa yakışmıyacağını söyledi.

"Çok iyisin, çok alçakgönüllüsün, şekerim!" dediler.

Mavi kelebek, parlak renkli böceklerin en iyisiydi gerçekten de, ne var ki parlak renklerden sıyrılmadan gerçek iyiliğe ulaşılamazdı. Kelebek, bir parlak renkli böcek ne kadar iyi olabilirse o kadar iyiydi.

Bundan sonraki balolarda da sümüklüböcekten sık sık söz açıldı. Kelebek, sümüklüböceğin durumunu üzülerek anlattı.

"Çok iyisin, çok alçakgönüllüsün, şekerim!" dediler, kelebeğin koltukları kabardı.

Sümüklüböcekte dayanacak yürek kalmamıştı. Bu duruma bir son vermek istiyordu, ne olacaksa olsundu artık! Kararını verdi, her şeyi söyliyecekti. Kendine güveni vardı, iyi, temiz böceklere yaraşır bir ömür yaşatacaktı kelebeğe, onun için kötülükten gayrı her şeyi yapabilirdi, kelebeğin mutluluğu uğrunda hiç bir şeyden çekinmiyecekti. Kelebeği beklediği gecelerde, gündüzlerde yaktığı türkülerin en güzel parçalarını bir araya getirdi, uzun ama alabildiğine güzel bir türkü oldu bu. Bu türküyü söylediği zaman, kelebek her şeyi anlıyacaktı, can evinde duyacaktı. Bekledi, kelebek geldi. Bir yaprağın üstüne kondu, yağmur sonu göklerini andıran canım kanatlarını açıp açıp kapıyordu. Keyfi yerindeydi, o kadar yorgun da değildi, tam sırasıydı! Sümüklüböcek yaprağın altına geldi, türküsünü söylemeye hazırlandı, ama tek kelimesini bile söyliyemedi.

"Seni seviyorum, kelebek," dedi yalnız.

Kelebek çok şaşırdı. Akıllı kelebekti, zaten biliyordu, olanların hiç biri aklından çıkmamıştı ama yine de şaşırdı işte.

"Nerden belli?" dedi.

Sümüklüböcek, geçmiş günlerden söz açmayı aklına bile getirmedi. Yalnız üstü.

"Nerden belli?" diye tekrarladı kelebek, "beni sevdiğini nasıl göstereceksin?"

Kelebek ne kadar da değişmişti! Sümüklüböceğin gözleri parlıyordu.

"Öl de, öleyim!" diye cevap verdi.

Kelebek uzaklara baktı. Hava kararmıya başlamıştı, belki de baloya geç kalacaktı.

"Ölmek neye yarar?" dedi.

"Seni sevdiğimi göstermeye!" dedi sümüklüböcek.

Kelebek güldü.

"O zaman da beni alamazsın ki..." dedi.

"Seni sevdiğimi iyice anlarsın ya," dedi sümüklüböcek, "bu kadarı bana yeter."

Kelebek, uzaklara baktı yine, gözlerini kapadı, ne zaman sevgiden açılsa, aklına yusufçuk böceği gelirdi.

"Ben sana çok daha kolay bir yol göstereceğim," dedi, "yusufçuk böceğiyle evlenmemi sağlıyabilir misin?"

Kelebek ne kadar da değişmişti! Sümüklüböcek bir dakika bile duralamadı.

"Elimden geleni yaparım, bu işi başaracağım!" dedi.

Kelebek, baloya geç kalacaktı, uçtu gitti.

Sümüklüböcek yola çıktı. Yusufçuk böceğini buldu. Neler, neler söylemedi? Önce güzel şeylerden, iyi şeylerden, başladı. Sümüklüböcek kötü şeyler düşünemiyordu, kelebeğin iyiliğine, güzelliğine inanıyordu. Ama yusufçuk böceğinin böyle şeylere karnı toktu. Yusufçuk böceği zengin böcekti, daha da zenginleşmek istiyordu, dünyanın en zengin böceği olmayı koymuştu aklına. Tek düşüncesi buydu, gerisi önemsiz şeylerdi. Böcekler için zenginlik ve para, renkti. Yusufçuk böceğinin kanatlarındaki, kılıcındaki yeşil hiç bir böcekte yoktu. Ama yusufçuk bununla yetinmiyordu. Gökkuşağının bütün renklerine sahibolmak istiyordu. Gökkuşağının bütün renklerini elde ettiği zaman, böceklerin en zengini olacaktı. O zaman sümüklüböcek, kelebeğin kanatlarındaki yağmur sonu mavisini övdü. Gökkuşağı da yağmur sonlarında görünmez miydi zaten?

Yusufçukla kelebeğin düğününe, yoksul, zengin bütün böcekler davetliydi. Bu düğünde kimsecikler sümüklüböceği göremedi. Anacığının dizinde ağlıyordu...

Yusufçuk böceği, kanatları yağmur sonu göklerini andıran güzel kelebeği alıp başka bir şehre gitti. Sümüklüböcek nerdeyse çıldıracaktı. Artık her şey bitmişti, ama düşünmeden edemiyordu ki. Düşündükçe düşünüyor, dertlendikçe dertleniyor, inceldikçe inceliyordu. Çok geçmeden anacığım da yitirdi. Kadıncağız yine bir sabah, böcekleri susturmak için bağıra çağıra dışarı çıkmıştı. Adını söyliyemiyeceğim bir böcek, uşaklarına emir verdi, sümüklüböceğin anasını iyice dövdüler, gözleri daha o akşam yumuluverdi. Bütün böcekler

rahat bir soluk aldılar, sümüklüböceğin anasının sözü bile edilmedi bir daha. Zaten konuşacak çok şeyler vardı. Yusuf çuğun gittiği şehirden bir sürü haberler gelmişti. Şu yusufçuk vefasızın biriymiş, kelebeğin kanatlarındaki bütün maviliği almış, sonra da yüzüstü bırakmış biçareyi. Bir arının balına tamah etmiş, ardına düşmüş. Balayı yolculuğuna çıkmışlar. Biçare kelebeğin nerede olduğu bile belli değilmiş...

Sümüklüböcek bunları duyunca deliye döndü. Önce gelir diye bekledi. Gelseydi hiç bir şey sormadan bağrına basacaktı, "Kanadının mavisini ne ettin?" demiyecekti, sümüklüböcek onun mavisini sevmemişti ki...

Kelebek gelmedi. Gelmeyince sümüklüböcek yolculuğa hazırlandı. Demir asa, demir çarık gidecekti; yine bulacaktı kelebeği, yine duyulmadık türküler söyliyecekti ona, sevgili kelebeği teselli edecekti, ona mavinin, yeşilin hiçliğini anlatacaktı. Bu yolculuk uzun yolculuktu, belki hiç bir zaman bitmiyecekti. Bunun için, düşüne düşüne kazandığı bütün bilgileri bir araya getirdi, oyum oyum yüreğinin biçiminde, sırtında taşıyacağı bir ev yaptı, yola çıktı. Sonra sonra boynuzları büyüdü, böcekler buna kötü bir anlam verdiler ama yanılıyorlardı, sümüklüböceğin boynuzları o yüzden büyümemişti. Boynuzlarının ucunda gözleri vardı, boynuzları yukarlarda kelebeği arıya arıya büyümüştü.

Sümüklüböcek şimdi hâlâ yoldadır, kelebeği arar durur. Yağmur sonlarında bahçenize çıkarsanız görürsünüz. Sümüklüböcek yağmur sonlarında bir yerlerde duramaz olur, gözleri göklerde, yürür gider. Belki de bu, yağmur sonu gökleri kelebeğin kanatlarını andırdığı içindir.

Ya, sümüklüböcek hâlâ gider işte böyle... Ama budala bir aşık değildir, iyi şeyler düşünmeye her zaman devam etmiştir. Yavaş gitmesi bundandır. Geçtiği her yere parlak bir yol çizer incecikten. Bu parlak yol, sümüklüböceğin en iyi, en güzel düşünceleridir. Bilginler bu parlak yola eğilselerdi, çok şeyler bulabilirlerdi. Ama sümüklüböceği küçük gördüler, yolunu beğenmediler, eğilmediler, büyük büyük şeyler aradılar, atom bombasını buldular.

MERAL ÇELEN

BABA-KIZ

Yollar müthiş çamurdu. Karanlıkta bir çukura batmamak için gözlerini olanca kuvvetiyle açıyor, arada sırada durup dinleniyordu.

Birden "Ahhh!" diye bağırdı. Bütün gayretine rağmen ayak bileğine kadar batmıştı. "Dinine yandığımın dünyası, yaşamak mı bu be? Hayat mı bu?"

Durdu. Fırını geride bırakmıştı ya, az ilerde bakkal vardı. Onun da kapanmış olabileceğini düşündü. Rahat bir nefes aldı. "Yıllardır bu böyle. Dinine yandığımın dünyası... Hey gidi hey... Bu borçlardan beni ancak ölüm kurtarır... Çocuklar büyüyor, boğazları büyüyor, büyüyor... Yalnız gittikçe ben küçülüyorum. Yaş ellibeş..."

Hâlâ duruyordu. Uzaktan iki gölge farketti. Kımıldadı, yavaş yavaş yürümeğe başladı. Gölgeler belirleşti, kolkola iki genç geçti yanından. Gülümsedi, başını göklüzüne kaldırdı. Gündüzki bulanıklığın aksine ışıl ışıldı. Kafasında garip dolaşıklıklar vardı. Bu yabancılık, ne düşündüğünü bilmemek onu ürkütüyordu. Sevmediği, düşünmeye bile korktuğu bir iş için, farkında olmadan karar vermişti sanki.. "Bir daha bunları görmemek ha?.."

Öteden bir kedi geldi. Tam onun hizasında durarak acı acı miyavladı. Adam: "Bu belki gördüğüm son canlıdır." diye söylendi. "Pisi pisi.." Kedi ona baktı. Tekrar acı acı miyavladı. Kediyi tutmak, veda etmek istiyordu. O kıpırdar kıpırdamaz kedi kaçtı.

Adam kedinin arkasından hayretle bakakaldı. "İşte benden korkan bir dünya canlısı... Hey gidi hey, benden insanlar bile korkmaz be..."

Durduğunun farkında değildi. Biraz sonra hâlâ eve gelemediği için şaştı. Uzaktan uzağa denizin uğultusunu işitti.

Bir vakit hiç bir şeyi duymaz, görmez oldu. Gözlerindeki körlük, kulaklarındaki sağırlık yerine beyninde müthiş bir

aydınlık vardı. İnsanı kör, sağır eden bir aydınlık. "Sessizce" diyordu. "Kimse görmeden.. Deniz sıcaktır... Yağmur, çamur, kar, soğuk.. hiç bir şey yoktur orada."

Gözleri cam gibi soğuk ve sertti. Tekrar gökyüzüne baktı. Denizin uğultusu gittikçe yakınlaşıyordu. Gözünün önünde balıklar yüzüyor, midyeler açılıp kapanıyor, yosunlar sallanıyordu. O bir balık olabilirdi! Balık veya midye! Hayır, en iyisi su olmaktı!

Bir ayak sesi onu kendine getirdi. Yakına gelince sekiz çocuklu eski komşusunu tanıdı.

"Merhaba usta, ne var ne yok, yine geç kalmışsın.."

"Merhaba, şey.. yol çok çamurda..."

"Haklısın usta, bir sigara yakmaz mısın?."

"Eyvallah.."

"Gecen hayırlı olsun usta.. Tosunları özledim."

Adam durdu. Tosunlarını özlemişti ha?

Denizin uğultusu uzaklaştı.. Artık ne balık, ne midye, ne de su olmak istiyordu. Hızla eve yürüdü.

Evde ışık yoktu. Yokladı, anahtar yanındaydı, ama, kapıyı tosunlarından biri açsın istiyordu.

Kapıyı çaldı, çaldı.. Yine çaldı.. Çaldı ve bekledi. Nihayet hafif bir gürültü işitti. Kapı aralandı. Büyük kız bir şey demeden odasına girdi, kapısını kapattı.

Karısı, çocukları uyuyor, soba hafifçe çıtırdıyordu. Soyundu, yatağa girdi. Uyumak istiyordu, denizin uğultusunu işitmemek için uyumak...

*

Büyük kız odasına saat sekizde geldi. Hattâ sekizle uyumuş olması gerekti. Saati dörde kurdu.

Oda soğuktu. Sobası da yoktu. Elektriği söndürdü. Yatağına büzüldü, bir vakit titremekten nefes alamadı. Sonra yavaş yavaş ayaklarını uzattı. Uyumak için gözlerini yumdu.

Babasının son zamanlarda büsbütün artan yorgunluğunu düşündü. Hafif kamburu bir dokunuyordu ki ona...

İçine bir hüzündür çöktü. İmkânı yok uyuyamıyacaktı. Kalktı, elektriği yakıp çalışmak için kitaplardan birini aldı. Hayır, yorgun kafası, gözleri karşı koyuyordu.

"Artık utanıyorum" diye yazdı önündeki kâğıda. "İnan

ki utanıyorum Ünal... Bu yaşa geldim, hâlâ babama bir faydam dokunmaz. Lise bile bitmedi."

Yazdıklarını okudu şöyle. Kâğıdı buruşturdu. "Ünal'a yazılmaz bunlar. O bilmez borçlu bir babanın hafif kamburu insana nasıl dokunur.."

Daha bir sürü şey yazdı. Ama onları da buruşturdu. Tekrar elektriği söndürüp pencereden dışarıya bakmaya başladı. Sokak, bir batak halinde uzanıyordu önünde. Köpeği Kurt, bir kediyi kovaladı, kedi ancak tırmandığı direğin yarısında durarak tıss-ladı.

Biraz sonra iki gölge sallana sallana pencerenin hizasında durdu. Genç ve kuvvetli bir ses:

"Biliyon mu?" diyordu. "Gel desem gelecek. Ama istiyom ki elâleme irezil olmadan yapak şu işi.. Neymiş ben fakirmişim. Ulan deyme zengine değişmem kendimi. Fakirlik de neymiş, bugün on kazanır, on yerim, yarın beş bulur beş yerim. Bileğimde bilez'ğim benim.."

Sonra yine sallana sallana uzaklaştılar. Kız yer yer çocuğun sesini işitiyordu. "Yalan Hüsük, yalan kardaşım, yalan billâ. Bi tek konuşmadık bilem."

Kız gülüyordu. "Hayat var dışarda, canlılık var, her şey var.. Ben uyumağa çalışıyorum."

Keskin bir korna sesiyle irkildi. Kocaman bir vabis, yolun ağzında kaldı. Dönmek için köşe çok dardı. İndiler, bağırdılar, sağa-sola dediler, biraz sonra o da geçti, gitti.

Saat onu vuruyordu.

Kapı çalındığı zaman kız yeni dalmıştı. İlk önce rüya sandı. Hep öyle sanardı. Sonra, dışardan kimin gelebileceğini düşünmeye başladı. Nihayet babasını hatırladı. İçerden biri kalksın istiyordu. Uykusu bir kaçarsa, sabahlardı.

Kalktı, kapıyı açtı, uyumak için hemen koştu. Uyku ürkmüştü artık.

Sabahleyin saat beşte zorla açtı uykusunu. Elektriği yaktı. Derslere gömüldü.

Kapı birden açıldı, babası elektriği söndürdü.

"Kalk bakalım, hanımefendi kalk. Kalk artık. Her sabah sobayı ben yakacak değilim. Elektrik de on saat yakılmaz. Ay başında parasını sen vermiyorsun."

Kız sesini çıkarmadı. Babasını bu halde ilk defa görü-

yordu. Tek kaşını kaldırdı, dudaklarını ısırdı. Gözlerini yumdu, yanıyordu zaten.

Babası kapıyı açıp bıraktı, gitti.

"Kalkmaya daha erken" diye söylendi. Arkasında mantosu, bir iskemle alarak pencerenin önüne oturdu. Hava aydınlanıyordu.

Sobayı yaktı, çayı koydu, kahveyi pişirdi.

"Baba, baba kahven hazır." dedi.

Baba tükürür gibi:

"Ne?.." dedi.

"Kahven hazır, kalk."

Baba elini fincana doğru bir savurdu, kızın ayaklarına döküldü.

"Senden kahve isteyen var mı?"

Sesini çıkarmadı kız. Annesini kaldırdı.

Elinde kitabı sobanın arkasına geçti. Baba:

"Kahve, kahve yap bana" dedi. "Haydi sallanma. Elindeki o kitabı da bırak. Okul mokul yok artık. Ben ihtiyarladım. Bittim. Yetişemiyorum. Okul yok okul..."

Kız kalktı, annesi de kalkmıştı. Şeker kavanozuna elini uzatınca dondu. Yavaşça:

"Şeker yok." dedi.

Baba duymadı:

"Şeker yok baba."

"Ne?"

"Şeker yok."

Sakalları uzamıştı babanın. Bazı bazı hiç görünmez olan çizgiler alabildiğine derinleşiyordu yüzünde.

"Şeker yok ha? Bundan sonra size harcıyacak param yok benim. Kalk kız."

Küçük kız, uykulu uykulu gerindi.

"Ben mi baba?"

"Sen ya... Kalk bakalım, bakkala git, bulgur al. Bulgur çorbası içeceğiz bundan sonra. Bana da sigara al."

"Şeker?"

"Şeker meker yok, yallah, koş."

Büyük kız kitabı bırakmıştı elinden. Baba kalktı, giyindi, mindere geçti oturdu.

"Bundan sonra işe gitmiyorum artık. İstifa edip ha-

mallık yapacağım. Memur karısı, memur çocuklarıyım diye gururlanıyorsunuz. Hamal olacağım, hamal."

Kimsede ses yoktu.

"Elâlemin çocukları gece yarılarına kadar babalarını bekler, bizimkiler Allah belânı versin gibilerden on saatte kapı açarlar."

Sanki dillerini yutmuşlardı. Babanın bu haline alışkın değillerdi. Yarı hayret, yarı korku onları dilsiz etmişti. Halbuki baba, öfkesini yöneltecek, ona haksız olduğunu haykıracak, karşı gelecek birini bekliyordu.

Küçük kız geldi, sigaraları babasının önüne bıraktı. Şaka sandığı için bulgur almamıştı.

"Bulgur nerde?"

Küçük kız omuzlarını silkti.

Baba kalktı, sigaraları sobaya attı.

"Senden sigara isteyen olmadı. Bulgur, bulgur.. Daha olmazsa kuru ekmek, o bile çok..."

Çamurlu pabuçlarını odanın ortasında giydi, giderken:

"Ben şimdi istediğimi yerim dışarda, siz de dert yiyin." diye söylendi. Tam çıkacakken döndü, karısının sigara paketini de sobaya attı. Kahve kavanozunu odanın ortasına boşalttı. Üzerine birkaç gün evvel alınmış, şekersizlikten yapılamıyan tel kadayıfını ufaladı. Daha üste yemek tenceresini döktü. Bir şeyler daha aradı, bulamayınca kapıları açık bırakarak gitti...

Öğleye doğru geldi. Büyük kızı evde görünce:

"Ne o, sen okula gimedin mi?" diye sordu.

"Başım ağrıyordu da.."

Baba ailenin çorbssına katılmadı.

Biraz sonra yüz havlusunu bakır tencerede ıslatıp, pabuçlarını silmeğe başladı.

Küçük oğlan:

"Baba havluylan hiç.."

"Sana ne ulan, benim değil mi o? Kendi paramlan almadım mı?"

Yine kimsede ses yok. Bu susuş deli ediyordu onu. Niye susuyorlardı bunlar, niye? Kendisi korkunç bir baba mıydı? Karşı gelmekten neden korkuyorlardı? Kendisi düpedüz haksızdı halbuki.

Birden kalktı:

"Neden susuyorsunuz be?" diye haykırdı. "Neden biriniz cevap vermiyor bana?"

".....!"

Biraz sonra baba: "Karnım aç." dedi.

Çocuklar biraz daha sıkışarak babalarına yer açtılar.

AYHAN SARIİSMAİLOĞLU

MARİA ANGELİKA

Tarık elinde bir fotoğrafla odama girdiği zaman gazetemi okuyordum. Radyoda güzel bir Viyana müziği vardı. Sigaramın dumanı tablada keyifli keyifli yükseliyordu.

— İşte, dedi, Maria Angelika bu.

Fotoğrafa ikimiz birden baktık. Maria Angelika çok güzeldi. Ben gözlerini daha iyi görebiliyordum. Hiç konuşmaksızın uzun zaman gözlerimizi fotoğraftan ayıramadık.

Onun benim için fotoğraftan fazla birşey olmadığını biliyordum. Ama hepimiz için ve benim için Maria'nın fotoğrafından daha başka birşeydi. Herkezin bir Maria Angelika'sı vardır çünkü. Maria Angelika'lar uzaktadırlar. Yine de unutamayız onları. Herhangi bir Maria Angelika benimkini düşündürebilir. Bu yüzden hepsini hayranlıkla severim. Onlara saygılarımı sunarım.

— Nasıl? diye sordu Tarık.

Bir an için gözlerinde geçmişte Maria Angelika'nın yarattığı saadeti gördüm. Yaşamanın yüce güzelliğini hatırlayıvermek onu birden hüzünlendirmişti, Uzak uzak bir yerlere bakmak istiyordu. Tarığın Maria'sına bir kere daha baktım. O insana içinde birşeylerin artık yok olduğunu duyuran bir güzellikteydi. Saçları tatlı gölgelere karışmıştı. Yüzünde bulutlar vardı. Ben gözlerini iyi görüyordum.

— Nasıl?

Yeniden Tarığa baktım. Artık kolay kolay kaybolmayan belirli bir saadet içindeydi. Maria Angelika'ya o kadar yakındı ki.

— Maria Angelika, dedim. Benim sesim titriyordu. Zorladım kendimi:

— Demek Maria Angelika bu?

Başını salladı:

— Nasıl?

Cevap vermek zordu. Kaşlarımı kaldırdım. Başını ka-

şıdım. Gazetemde baş tarafı birinci sayfada olan bir yazıyı okudum. Satır "-ince" diye başlıyordu. Sonuna kadar okudum.

★

Akşamdan sonra Tarıkla Bebek Gölüne kadar uzandık. Gökte yıldızlar kum gibi kaynıyordu. Ay-yıldızların orta yerindeydi, aşağıyı aydınlatıyordu. Göl'de kurbağalar "vrak, vrak" bağrışıyorlardı. Pis bir yerdi burası. Gece bütün çirkinlikleri, kusurları örtüyordu. Zaten biz duygularımızı sonuna kada koyuvermiştik. Ayı, yıldızları, göle vuran ışığı görebiliyorduk o kadar. Kurbağa seslerini kimbilir ne sanıyorduk? Gölün kıyısındaki otların arasına uzanmıştık.

Tarık:

— Yüzünü aydınlığa çevir, dedi.

— Ne var, dedim, yüzümde?

— Yüzün karanlıkta kalsın istemiyorum.

Uzun bir sessizlikten sonra Tarık eski zamanlardan kalma sandığım bir Alman şarkısına başladı. Doğrusu oldukça güzel bir geceydi. Maria Angelika'nın yüzünü, ay ışığı altında seçmeye çalışıyordu. Kendi şiirli âlemine dalmıştı. Sema kendi kendine konuşmaya başladı.

"Almanyaya İktisat doktorası yapmak için gitmiştim, biliyorsun Maria Angelika. Seni on gün sonra tanımıştım. Freiburger Zeitung gazetesinde bir Türk talebesi için kiralık oda isteyen bir ilân çıkmıştı. Yetmiş tane cevap gelmişti, içlerinde benim için en uygun olanı bir iktisat profesörünün eviydi. Profesörü evinde bulamayınca iktisat doktorası yapmış bir kadının evine gitmiştim. Kadın sobamı yakacağını çarşıdan alış-verişimi yapacağını, ne isteğim varsa çekinmeden kendisine söylememi, ayrıca zengin kütüphanesinden faydalanabileceğimi söylemişti. Evlerine memnuniyetle yerleşeceğimi anlattım, yirmi mark pey verdim.

"Sonra iş olsun diye, sizin evinize uğramıştım Maria Angelika. Bana kapı açan sendin, Üstünde siyah bir elbise vardı. Saçların omuzlarına bırakılmışlardı. Sen büyülü bir kızdın. Korkmuştum. Gördüğüm Alman kızlarına hiç benzemiyordun. Tuhaftın.

"Tuttun odayı gösterdin bana. Senin hakkında, o zaman bir hüküm verememiştim. Şimdi şu anda bile aynı çaresizlik

içinde olduğumu, seni anlatamadığımı ve sadece unutamıyacağımı söylemekten başka ne gelir elimden? Ne düşünüyorum biliyor musun? Şimdiye kadar yaşadığım hayatı senin yanında bir anda yaşıyordum.

"Angelika, odanızı beğenmemiştim. Otele döndüm. Gece, korkunç şekillere bürünerek rüyama girdin. Angelika, senden korktukça sana tutuluyordum. Anafor da dönmeye başlamıştım. Beni çekiyordun.

"Uyandığım zaman eski Tarık değildim artık. Faschingin sonuydu. Herkes o günlerde çılgınca eğleniyordu. Freiburg-Turnsee Strasse No. 40 a telefon etmeden yaşayamazdım. Bu evinizdi, artık bağlanmıştım ayrılamıyordum. Telefonda yine sen çıkmıştın. Umzug için birlikte olmayı istemiştim. Cafee Windler de buluşmamızı istemiştim. Sen gelecek günleri biliyor muydun? Öyleyse benim ne günahım var, ben ne yapabilirdim? Söylesene. Yeni bir odanızın boşaldığını niçin haber verdin?

Cafee Windler'de uzun zaman ölmüş bir papazı anlattın durdun. Benden ne istiyordun Allahaşkına? Kimdi bu baba gibi sevdiğin papaz? Bana anlatacak başka güzel şeyler yok muydu? Ne tuhaf kızdın. Gözlerini gözlerimden ayırma. Yüzündeki bulutları okuyacağım. Sevginin unutulmaz güzelliğini duyuruyorlar.

"Umzug dönüşünde evinize kadar götürmüştüm seni. Benim için ayırdığın yeni oda caddeye bakıyordu. Hoşuma gitmişti. Sen yabancı duruyordun, çekingendin. İktisat doktoru hanımın evinde kalmaktan vazgeçmiştim. Odanıza geleceğini söyledim. Akşam valizimle geldiğim zaman odamı tüplere konulmuş çam dallariyle süslenmiş buldum. Resimlerinle donatılmıştı duvarlar. Odanın her köşesinde sen vardın. Hiç görmediğin portakal ağacının resmini bile yapmıştın. Odam dünyanın en güzel odası olmuştu. Kitaplara varıncaya kadar herşeyi birlikte seçmiştik. Böylece başlamıştık hayatımıza işte.

"Geceleri odamda konuşuyorduk. Sana Türkiyeyi anlatıyordum. Sen kendini ama sadece dış hayatını anlatıyordun, resimden, mimarlıktan, san'attan anlatıyordun. Onbeşinci gün senin odana gitmiştim. Resim yapıyordun. Ne güzel şeylerimiz vardı birbirimize anlatacak. Ve hiç bitmezdi. Bitmezliğiyle güzeldi herşey.. ve sen. Seni seviyordum artık. Ellerini tut-

tum. Ellerimiz duygularımızla titreşiyordu. Asıl gözlerimizle anlatabildiğimiz zaman sevdiğimi anlamıştım. Söyledim. Cevap vermiştin. Öptüm. Ayrılmıştık. Sevdikçe ayrılıyor muyduk Angelika?

"Ertesi gün Titisee'ye gitmiştik. Wiehre İstasyonu bundan sonra ancak bizi hatırlatabilir dünyanın bütün yolcularına Angelika. Schnellzug bizi yukarılara uçuruyordu. Orman karla kaplıydı. Çam dalları yüklerini taşıyamıyorlardı. Hinterzarten'de indiğimiz zaman herkes ikimize bakıyordu. Yabancı olduğumu anlamışlardı. Her yer oteller ve kayakçılarla doluydu. Acıkmıştık. Ungarische gulasch yemiştik bir lokantada. Şu sarı ağızlığı almıştım. Yeldeğirmenleri, saatler. tabakalar satılıyordu. Kasabadan çıkıp ormana girmiştik. Yol işaretlerine baka baka yürüyorduk. Kar umduğumuzdan çoktu. Orman o kadar sıktı ki. Karlar dizlerime kadar geliyordu. Bir saate yakın yürümüştük. Bulunmaz bir orman, kuşlar ne hoş ötüyorlar! Karaca görmüştük hani? Kurtlardan, ayılardan korkmuştum. "Vahşi hayvan yok" demiştin. Karların bile rengini bulmak için çırpınıyordun. Ağaçlarda köylülerin yaptığı kuş yuvalarını anlatıyordun bana. Üşümüştün. Ellerini avuçlarıma almıştım. Yolumuzu kaybetmiştik işte, gördün mü başımıza geleni? Büyük yalnızlığımızla birbirimize sokulmuştuk.

"Zaman ilerliyordu. Kayakçılara rastlamasak halimiz haraptı. Bize ne kadar gülmüşlerdi kayakçılar hatırlıyor musun? Setre paltom, ince iskarpinim, perlon çorabımla ormanla ne uyuşmaz giyinişim vardı! Yolumuzu bulduktan sonra koşmaya başladın. Ben yetişmeye çalışıyordum. Güneş kuş sesleri arasından batmaya yüz tutmuştu. Nereden aklıma gelmişti, bir ayrılık şiiri okumuştum. Niçin yakalanmaktan korkuyordun. Delice karların içine gömülüyorduk. Yalnızca gözlerini görüyordum. Öpüyordum, öpüyordum.

"Sonunda ev göründü. Gölün üstünde, üç katlı, ahçap çatılı, çitle çevrilmiş evinizi görüyorum. İlkin köpekler karşılıyor bizi. İçerisi açık mavi renge bürünmüş. Schwarzwald biçiminde döşenmiş her yer. Ilık bir saadeti duyuyoruz.

"Güzel bir kahvaltı yapıyoruz. Ortalığa garipliğimi duyuran akşam karanlığı yayılıyor. Saat dokuzdan sonra şöminenin karşısına sıralanıyoruz. Sen lâvta çalıyorsun, hayran oluyorum. Kıvrak, içli sesinle eski Alman şarkısı söylü-

yorsun. Melodi hâlâ kulaklarımdan çıkmıyor. Bak söylüyorum, duyuyor musun? 14. Yüzyıldan kalma 'Ay" adında bir şarkıymış bu. Sonra "Pâscha" şiirini okuyorsun. Bir Alman prensesinin Türk paşasına sevgisini anlatıyor.

"Odamıza çekiliyoruz. İki tablo ve taptaze yatak. Yorgunluktan yatar yatmaz uyuyakalıyorum.

"Ertesi günler, ertesi günler.. Buz tutmuş Titisee, ormanı, günahımız, Teressen Cafee, "Uğursuz çam", istasyon, kardeşin Elma, yeniden, Freiburg, güzel günler, geçen günler.."

Tarık susmuştu. Kurbağalar işi iyiden iyiye azıtmışlardı. Göle doğru eğilince Tarıkla Maria Angelika'yı gördüm. Elleri ellerindeydi. Gölde, ay ışıkları içinde yeni bir akşam oluyordu güya. Karanlıklara, göremediğim bir yere doğru bir cadde uzanıyordu. İnsanlardan arabalardan geçilmiyordu. Büyülü bir caddeydi. Kalabalığın içinde yanyana yürüyorduk. Akşama kadar çalışmıştık. Onun giyinmesini beklemiştim. Sarı çivilerin arasından koşarak karşı kaldırıma geçmiştik. Beni görenler: "İşte Maria'sıyla" diyebilirlerdi. Ben saadetimin bulunmaz olduğunu biliyordum. Onun da yüzünde bulutlar vardı. Gözlerini görüyordum.

— Kendimizi şu yaşanan hayat için iyi yetiştiremedik, diyorum.

Düşüncelerim saadetimi boğuyorlardı.

— Neye yarar güzellik, saadet, sanat, düşünce? Neye yarar bütün bunlar?

Caddenin kalabalığı, arabaların ışıkları, vitrinler, köşe başları, akşam gazeteleri satan çocuklar ikimizin arasına giriyorlardı. Saadetin de insana hüzün verebileceğini o zaman anladım.

— Ne olurdu saadeti aramasak.

Benim Maria'mın yüzü gülüyordu:

— Ne diyorsun? diye alay etti. Buna öyle sevinmiştim ki.

Ben de gülüyordum. Yine sarı çivilerin arasından geçiyorduk. Karşıdaki yaşlı tütüncüden sigara alıyorum. Sigaramı yakıncaya kadar orada bir yerde duruyoruz. Kibritin alevi arasından yüzünü görebiliyorum. Ah, Maria yüzünde niçin o kadar çok bulut var? Yeniden yürümeye başlıyoruz.

Ne zaman mesut olmak istesem hep Maria'yla yanyana

yürürüm. Yüzündeki bulutlar beni üzer. Gözlerini, yaşanmış sevgilerle aydınlık, güzel gözlerini görürüm.

Tarıkla gece yarısına kadar oracıkta kaldık. Düşüncelerimiz hayallerimize kolay kolay yetişemiyordu. Ama bir yetişti mi yerden yere vuruyordu Tarıkla beni. Eşyanın dışında bir hüznü paylaşıyorduk.

Maria Angelika'lar bu gece uçup gitmiş sevgileri içimize yeniden estiriyorlardı.

ERDAL ÖZ

HERKES KENDİ DÜNYASINDA

"Çabuk gel" dedi adam. Sesi kalın ve sâkindi.. Fakat yine emreden bir ses.. İleriden bir kadın sesi, ezik, küskün: "Gelmiyorum!" diye cevap verdi..

İstanbulun herhangi bir yerinde bir taksi durdu. Farları, gecenin içinde, gittikçe kalınlaşan iki ışıkan direk gibi çamurlu, ıslak yolun parkelerini aydınlatıyordu... İleride, ışıklı, meze ve içki satan ufak dükkânın yanında, yeni yapılan eczanenin mermer kaplı beyaz duvarları ve kırmızı boyalı kepengi... Mermerin beyazlığı, eczaneyi, esrarlı bir şekilde, sanki hafif aydınlıkmış gibi belirtiyordu.. Zavallı eczacı.. Geçen hafta, galiba yine bir pazar günüydü, sabahleyin içeride ölü bulundu.. Bileklerini jiletle keserek intihar etmiş... Polis sebep aradı.. Ben karısı diye duydum. Karısının yüzünden intihar etmiş.. Bir garip adamdı... Tanrı, günahlarını affetsin.. Ama bana öyle geliyor ki, kendini öldürmekten başka günahı yoktu o adamın... Görürdüm, mes'ut değildi eczacı... Yüzünde yaşamakla ölmek arası bir gariplik, bir durgunluk bir rahatlık veya bir rahatsızlık vardı... Belki de o çoktan ölmüştü... Bu ilk ölüşü değildi... Yüzünde yalnızlığın bütün sarılığı... Onu gördükçe yalnızlığımı unuturdum. İlâç almaya giderdim de bazı, çıkarken "Allahaısmarladık" derdim... Hafifçe başını sallar, tek kelime söylemezdi... Teşekkür edince de öyle... Şimdi bir haftadır dükkân kapalı... Kırmızı kepenkler bütün insanlara, bütün dünyaya kapalı... Sebep, karısı diyorlar. Bilmiyorum...

Taksiye doğru bir adam ilerledi. Kucağında, beyaz bir atkıya sarılmış beş-altı aylık bir çocuk. Taksinin arka kapısını açtı ve sakin bir sesle:

"Çabuk gel!" dedi.

Eczanenin mermer kaplı duvarları önünde iki kadından biri cevap verdi: "Gelmiyorum!" Ses, biraz daha erkekçe, "Gel diyorum!" dedi. Şoför, kıvırcık saçlı, kocaman kafalı,

tosun birşey. Merakla bir adama, bir ilerideki kadınlara bakıyor.

"Gel diyorum!."

Aynı kadın sesi: "Gelmiyorum işte" dedi, "Gelmiyorum" Bir pencere açıldı... Bir baş çıktı, baktı... Gece soğuktu... Adam bağırırken, nefesi, ağzından sigara dumanı çıkıyormuş gibi görünüyordu... Yoldan geçen bir kız çocuğu durdu, taksiye, eli çocuklu, bağıran adama uykulu gözlerle baktı. Soğuktan burnu akıyordu çekti...

"Gel buraya!.. Nâmussuz!."

"Yaşşa!." dedi biri... Bu ses uzaktan gelmişti... Karanlıklardan gelmişti. Sonra kahkaha sesleri. Karanlıktan iki adam çıktı. Işığa gelince biri elini ağzına götürdü: "Susss!" dedi. Öteki sustu... Eczanenin önünde genç kadın ağlıyordu... Öteki ihtiyar:: "Hadi kız!. pis!" dedi. "Gitsene. Haydi!"

"Gitmiyorum işte. O adamın yanına gitmem!"

"Ağlama da git.. Kocan o!.. Haydi yürü!"

Kadın, kendini bağlayan bu kocalıktan kurtulmanın zorluğunu kavramışçasına omuzlarını kaldırdı, indirdi. Elindeki mendiliyle gözlerini kuruladı. İhtiyarın elinden kolunu kurtardı.

"Bırak" dedi... İhtiyar yine girdi koluna, biraz sertçe: "Yürü bakayım!" dedi.. "Yürü". Öbürü silkindi. "Bırak canım.. bırak beni" sonra daha yenilmiş bir sesle: "Ben giderim!" dedi... İçini çeke çeke taksiye doğru yürüdü... İhtiyar da ardından.. İki kadın, taksinin yanına gittiler. Adam arka kapıyı iyice açtı... Kadınlar içeri girdiler... Adam çocuğu ihtiyara bıraktı, kapıyı kapadı, arabanın önünden dolaşıp şoförün yanına oturdu.. "Çarşıkapı!" dedi.. Şoför gaza basarken, dikiz aynasından, arkada içini çeken genç kadına bakıyordu. "Ne kadın be!" diye geçirdi içinden... Söyle bir karısı olsaydı...

Islak yolda, çamurlu seslerle taksi gitti... Yanık bir benzin kokusu caddeye yayıldı. Kız çocuğu kaldırıma çıktı, taksinin arkasından baktı kaldı. Bir pencere kapandı. İki adamdan biri: "Gel buraya!.. Nâmussuz!" diye bağırdı... Sonra güldüler...

"Amma da keskindi be herif!" dedi biri.. "Yuf be!.." Öbürü: "Ya kadın!" dedi. "Orrospuu!." Kapalı eczanenin önüne gelince çıkarıp birer sigara yaktılar...

NACİ GİRGİNSOY

ADAYA VAPUR

İşim iş artık. Memur oluyorum. Aşağı kurtarmıyor. Fabrika düdükleri ile, sabah karanlığında, yollara düşmiyeceğim. Ay 28 çekiyor diye tasalanmıyacağım. Balkonlu evdeki kıza yağlı elbiselerle görünmiyeceğim. Çakı gibi lâcivert ütülü elbisem olacak, parlak, sarı düğmeler, şeritler, yıldızlar takacağım üstelik. İmtihanı kazanmışım. Şimdi muayeneye gidiyorum. Allah vere de bir aksilik çıkmasa.

Ne aksilik çıkacakmış. Gencim, kuvvetliyim. Hiç şikâyetim yok. Hem kulağım bükülü. Asabiyeci mahsus bekletir, pis küfürler edermiş. Kızar da kavgaya tutuşursan, yandın. Mesleğe yaramazsın. Neme lâzım benim. Ederse etsin. Sonra gözcünün eline tutuşturduğu E harfini tereddüt etmeden göstereceksin. Yanlış da olsa aldırma. Duraklama yalnız. Yutarlar. Röntgenden korkuyorum biraz. Öyle ya, nereden bileyim içimi? Ya ciğerimde leke varsa. Arasıra avuçlarım yanıyor. Bazı bazı öksürüyorum. Dev gibi adamlar, farkında olmadan, verem olurlarmış. İlâ şu bevliyeye tutuluyorum. Herkesin içinde Âdem baba kılığında görünmek mesele. Hele sıhhat fişlerini dolduran, kadın olunca!

Çare yok, İstanbul'da kalacağız bu gece. Heyet yarın toplanacakmış. Aldı mı bir düşünce. Nerede kalacağım? Otelden nefret ederim. Sirkeci otellerinden bahsediyorum tabii. Beyoğlundakiler lüks. Bize gelmez. Kordonlu, püsküllü kapıcıbaşıları, kocaman aynaları ürkütüyor adamı. Ötekiler küçük koridorlarına kadar yatak dolu. Sakallı, yorgun, karanlık yüzlü insanlar. Yanında bir adam uzanmış yatar. Kimdir, burada ne arar, nasıl da horulduyor sere serpe. Ötede gece çalışan imalâthanenin hiç dinmiyen çark gürültüleri. Tramvayların geç vakitlere, sabah ise güneşle başlayıp devam eden çanları, Korna, klâkson sesleri. Bitişik odada mırıltı halinde uzayıp giden bir konuşma. Çarşafta tahta kurusu ezik lekesi. Sağdan sola dönerken gıcırdıyan köhne yaylar.

Biletleri ben aldım. Biliyorum onun teyzesi var burda. Edirnekapıda otururlar. Bir kocaman ahçap ev. Dilediğin kadar oda. Mevsim yaz zaten. Ne yatak ister, ne örtü. Sekizde uzansam otelden iyidir. Ama nasıl anlatmalı ona. Eli sıkıdır. İkram etmeli biraz.

— Gazoz içermisin Ahmet?

— Boş ver, kazıktır burda gazoz!

— Benden yahu.

Cevap vermedi. Garsonu çağırdım. Sonra bu gece sinemaya, yahut gazinoya gitmeyi teklif ettim. Yine benden. Hayretle yüzüme baktı. Yazlık sinema haydi neyse, ucuzdur. Ama gazino? Hani şu gazetede fotoğrafları görünen okuyuculu gazinolar mı? Allah Allah, param o kadar çokmuş demek! Hem erkenden yatacakmış, yarın heyet var, uykusuz olmazmış.

Nihayet açtım. Gazinoya verecek param varmış da neden otele gitmiyormuşum? Teyzesi yoksul, titiz kadınmış. Misafir kabul edemezmiş. Kendi bile sığıntı gibi gidiyormuş. Eniştesi Kumkapıda berbermiş. Allahın günü ayakta dikilir, makas şakırdatır, akşama turşu gibi dönermiş eve. Ahşap konak bir yaşlı kadınınmış. Kimsesi yokmuş dünya yüzünde. Yok pahasına, hatır için oturuyorlarmış bir katında. Kışın dört yanı akarmış.

— Yemeği falan dışarda yeriz. Sadece yatmak... diyecek oldum.

— Yeter dedi.

Üstelemedim. Gözleri uzaklardaydı. Bir zaman sonra yeniden konuştu:

— Eskiden varlıklı kişilermiş teyzemler. Memlekette bağları, bahçeleri varmış. Sonra mübadil gelmişler buralara. Ellerinde, avuçlarında birşeycikler kalmamış. Eniştem berber olacak adam mıydı? Şimdi fakirliklerini, sefaletlerini herkesten saklıyorlar. Onun için götüremem seni. Yoksa bir gecelik yatmaktan ne olacak!

Tek oda, tek yatak bulsam bari. Birden kızdım kendime. Ne biçim erkektim ben. Kaç kişi olursa olsun. Bir gecelik için bu tasa nedir? İsterse on kişi olsun bir odada. Peki, asker olunca ne yapacaksın? Bir koğuşta belki yüz kişi yatarmış. Horultular, nefes kokuları, gırla. Gece yarısı nöbet. Karavana, palaska, talim,

O vakte kadar alışırım, dedim, kendi kendime. Daha birinci yoklamaya çağırılmadım. Şimdi onu mu düşüneceğim. Tam sırası doğrusu!

Şu İstanbul ne güzeldir. Kızkulesi açıklarındayız şimdi.

— Affedersiniz, dedi bir ses.

Döndüm. Bir genç kız. Yüzüme bakıyor gülen gözleriyle.

— Affedersiniz, bu vapur Adaya mı gidiyor?

— Adaya mı? Hangi Adaya?

Aptallaştım birden. Öyle ya İstanbullu değilim. Çok seyrek gelirim buralara. Hakikaten Adaya gider mi bu vapur? Hem ben hiç gitmedim ne büyük adaya, ne ötekilere. Trenle gelirken gösterdiler. Köprüye gider bu vapur, bildiğim bu. Ama oradan Adaya giderse, bilemem. Acaba hangi adaya gidecek gülerek karşımda dikilen kız? Bir şeyler söylemeli:

— Vallâhi iyi bilmiyorum. Bilet kesen adama sorsanız.

— Ya, dedi. Bilirsiniz sandım. Bana gider dediler de.

— Belki gidiyordur. Köprüden sonra. Ben, dedim, yutkundum, kızardım, ben İstanbullu değilim.

Suç işlemiştim sanki. Ne diye İstanbullu değildim. Ne diye üstümde doğru dürüst bir elbise yoktu. Ne diye bu vapurun Adaya gidip gitmediğini bilmiyordum. Ne öğrenmiştim şimdiye kadar. Bir sürü kitapla doldurmuştum sandıkları. Masalar dergilerle doluydu. Kel başa şimşir tarak!

Kız gülüyordu. Gözleri hareli yeşildi. Sırtında beyaz, ketenden elbise, ayağında sandaletler vardı. O saat anladım. Kıpkırmızı olmuşumdur mutlaka. Başımdan aşağı sıcak sular döküldü. Bal gibi İstanbul kızıydı bu. Bu vapur Adaya gidermiymiş! Gözlerim açılmıştı. Ötede bir gurup genç kadın bize bakıyor, gülüyorlardı. Hacı ağa gibi maytaba alınmıştım. İstanbul birden gözümden silinmiş, çirkinleşmişti. Kız bütün sevimliliğini kaybetmişti. Hiç konuşmadım. Konuşamadım daha doğrusu. Yüzüne baktım sadece.

Ah, köşklerde, dadılarla, hizmetçilerde yetişen güzel kız. Koca vapurda beni mi buldun dişine göre, alay edecek!

Doğru. Memur oluyordum. Ama artık gözümde değildi bu.

KAMURAN ŞİPAL

BAHŞİŞ

Daha ilk karşılaşmamızda yıldızımız barışmadı. Ne yalan söyliyeyim, bunda onun bir suçu yok. Benim zaten ötedenberi garson milletiyle başım hoş değildir. Bir gazino, lokanta veya eğlence yerine giderken, yine onlarla karşılaşacağım korkusunu daima içimde taşırım. Sanki gittiğim yerin onlar ev sahipleridir de ben, hoşlanmadık bir misafir; karşılarında konuşurken ezilir büzülürüm.

Ama benim için asıl zorluk böyle bir yerden çıkıp giderken oluyor. Nedense onların akamdan kötü düşünmelerini istemiyorum. Ellerine, öbür müşterilerin veremiyeceği, bol bir bahşiş sıkıştırıyorum.

Her zaman böyle olsa iyi. Bazen de göze görünmeden bir hırsız gibi, bahşişsiz, dışarı kaydığım oluyor. Mesele üç beş kuruşun bana ağır gelmesinde değil. Bahşiş vermeye bir türlü alışamadım da ondan.. Sonra? Sonra: Bahşişsiz, külüstür, kıyıda köşede kalmış lokantalar seçiyorum kendime, karnız açsa. Bir kahve içeceksem, mahalle aralarında, sokak içlerinde üçüncü sınıf kahveler buluyorum. Böyle yerlerde evimdeymişim gibi rahatım. Çıkıp giderken yediğim yemeğin, içtiğim kahvenin parasını verip haydi eyvallah! Yalnız.

Ona işte böyle bahşişsiz bir lokantada rastladım. Sesinden tanımıştım. O da beni tanıdı mı, bilmem, Fakat daha beni karşılayışından, kendisiyle, imkânı yok, yapamıyacağımı anlayıvermiştim. Şüphesiz bunu sezdirmedim ona. Elbet bir kolayı bulunur diye düşündüm. İlk anda, ilerisi için lokantayı değiştirmeyi bile kafama koymadım değil. Ama sonra, onu orada yok sanıp yine eskisi gibi buraya girip çıkabileceğimi düşünerek vazgeçtim. Buna biraz da onun acemiliği sebep oldu diyebilirim. Bir defa, nasılsa binde bir düşüverdiğim o lüks lokantadakilere benzemiyordu, hiç. Ama şüphe yok onlardandı. Acemi, ama yüzde yüz onlardan.

Bir akşam vazifeden dönüyordum. Karnım açtı. Şöyle bir

işkembeciye girip hafif tertip bir şeyler yiyeyim diye düşünmüştüm. Tam bu lokantanın önünden geçerken yine elim kapıya uzanıvermez mi! Alışkanlık.

Onun sesi, daha elim kapının tokmağındayken beni yakaladı. Bu sesin nasıl olup da o kadar çabuk davrandığına bir türlü aklım ermedi, doğrusu. Yanlış bir yere mi geldim diye bir an duraladım.

"Buyrun beyim, buyrun!"

Sesin ince, yontulmuş, ustaca olduğu söylenemez. Kaba, insanın neresine değeceği hesaplanmadan atılan bir taş gibi hoyratçaydı. Ama ilerde erişeceği olgunlaşma durumunun çekirdeği açıkça seziliyordu, bu seste. Birinci sınıf bir lokanta, gazino, eğlence yerinde veya bir otelde müşteriyi okşar gibi, incitmeden alacak, tıpış tıpış arkasından sürükliyecek bir ses. Artık o zaman 'Beyim' olmazdı, tabii 'Beyciğim, beyfendi, beyefendiciğim falan..."

Ben kapıyı açıp içeriye adımımı atmıştım ki, biraz yavaşlamış, ikinci parti devam etti, ses: "Buyursunlar beyim, buyursunlar!" Gözüme kestirdiğim masayı şipşak nasıl da anlayıverdi, şaştım. Bir sandalye gürültüyle çekildi. Sonra sert, ayakları yere vurdu sandalyenin. Başımı kaldırıp şöyle alıcı gözüyle bir baktım. Ondört onbeş yaşlarında, topluca vücutlu, toparlak yüzlüydü. Dolgun yanaklarında kirli, soluk bir kırmızılık vardı. Gözlerim ellerine ilişti. Beyoğlu lokantalarının vitrinlerini süsleyen pişmiş karidesler gibi kırmızıydı, elleri. Tombul, yusyuvarlaktı. Sonra kısa ve etli parmaklar başlıyordu. Ben, çekinmiş sandalyelerden birine otururken, vıcık vıcık bir bezle acele, mermer masayı silmeye başlamıştı, bu eller. Ben ise bu sırada, üzerime bir şey damlamasından korkar gibi, arkama yaslandım.

"Emriniz beyim!"

Başım kendiliğinden servis yerinin bulunduğu bölmeye çevrildi. Oturduğum yerden doğrudan doğruya aşçıya seslenip yemek getirtmeye alışmıştım. İsteksiz, güvensiz, ellere bir iş bırakırmışçasına çekingen 'Fasulyalı pilav' diye neslendim. O, servis yerine doğru seğirtirken, elimde olmadan başımı çevirip arkasından baktım. Gözlerim kalçalarına takıldı. Kendilerine çizilmiş sınırı çok gerilerde bırakmış gibi dışarı dışarı fırlamış, yumuşak, löpür löpür kalçalar. İçimde bu kalçalara ve onların sahibine karşı bir içerleme duydum.

Onun bu okantaya yeni kapılandığını anlamıştım. Dün ve evvelsi gün yoktu. Onu önce bir yabancı, bir misafir gibi görmeye zorladım, kendimi. Birkaç zaman kalacağı bir yerin usûl ve âdetlerini bilmiyebilir, diye düşündüm. Ama sonra onun babasının evindeymiş gibi rahat, serbest ve hâkimce hareketlerini görünce iş değişti. Bir tedirginlik duymaya başladım. Adeta bu lokantaya ilk olarak geliyordum. Derken bu duygu kayboldu. Yerini ona karşı açık, besbelli bir öfke aldı.

Yemeği önüme bırakırken, tabağın bir ucundan içeri doğru kıvrılmış siyah tırnaklı baş parmağı gözüme çarptı. Sonra masanın üzerinde duran boş bardağı alıp su getirmeye gitti. Paravanayla çevrili musluk yönünden doğru gelen keskin gıcırtıdan bardağı yıkadığını anladım. Gözlerimin önünde pişmiş karidesler gibi kırmızı, tombul elleri canlandı. Sonra birden şişman kadınlar geldi, aklıma; tombul vücutlarını sürüyemiyen, şehvet canlısı kadınlar..

Su bardağı, usulca mermerin üzerinden önüme sürüldü: "Buyrun!" Bu kelimeyi işitince bir hoşnutsuzluk duydum. Ne gereği vardı şimdi bu kelimenin, kullanılmasa pekâlâ olabilirdi, gibilerden bir şeyler geçti zihnimden. Biri, bir alacağını hatırlatıyormuş gibi geldi bana.

Lokantada benden başka yemek yiyen birkaç kişi daha vardı. Bir ara onun, sigarasını yakmak için kibrit aranan bir müşterinin yanına koşup, dar pantolonunun cebinden bir kutu kibrit çıkardığını, müşterinin sigarasını yaktığını gördüm. Kendisi ise eminim ki, sigara içmiyordu. Buna rağmen onun hep beni kolladığını hissediyordum. Üstümün başımın o anda orada bulunan müşterilerden daha düzgün olduğunu kabul ediyorum. Ama onun buna bakıp aldanması doğru mu?

Önümdeki pilâvı kaşıklarken onu unutur gibi olmuştum. Yalnız arasıra kalın, yağlı sesi çarpıyordu, kulaklarıma: "Buyrun! - Buyursunlar beyim, buyursunlar!" Bir ara elimi su bardağına uzattım. Su soğuktu. Bir iki yudum alıp bıraktım. Hemen o anda karşımda beliriverdi. Kırmızı, tombul elini uzatıp bardağı kaptı. Yeniden doldurmaya gitti. "Doldurma getir!" gibi bir şey diyecek oldum, "Daha içmedim." veya "İçindeki su yeter." Bardak bir anda doldurulmuş tekrar önüme sürüldü: "Buyrun!" Al işte!.

Son lokmalarımı yiyordum. Bir az pilâv daha istemeye

niyet etmiştim. Onun bir an uzaklaşmasını fırsat bilip, usulca servis yerine doğru seslendim: "Usta az pilâv daha verir misin?" Sesimi nasıl duyduysa duydu, hemen seğirtti. Önümden tabağı aldı. "Başka emriniz?" Ben, âdeta onunla işim yokmuş gibi, biraz ters: "Söyledim." diye cevap verdim. Bunun üzerine o, servis yerine dönüp usta garsonlara yakışır bir deyişle, kelimeleri uzataraktan: "Bir söylenmiş ver!" diye seslendi. İşte o zaman biraz rahatladım, diyebilirim. Bu son seslenişinde bana karşı bir küçümseme sezmiştim.

Yemeği yer yemez servis yerine doğru yürüdüm. "Usta," dedim, "borcumuz ne kadar?"

— Yetmiş kuruş.

Cebimden bir iki buçukluk çıkarıp uzattım. O hemen bize doğru sebirtti. Usta, paranın üstünü bana uzatıyordu ki, hemen oradan bir tabak alıp parayı içine koydurdu. Paranın yanına da bir kaç kürdan atıp tabağı, önüme sürdü. Eskiden burada böyle şey yoktu, diye düşündüm. Yeni bir âdet. Tabaktaki paraları toplarken geride onun için on kuruş bırakmaya niyet ettim. Son bir on kuruş kalana kadar paraları topladım. Ama derken, nasıl oldu bilmem, bu son on kuruşa da uzandı, parmaklarım. "Haydi eyvallah!"

Mesele, üç beş kuruşun bana ağır gelmesinde değil. Bahşiş vermeye alışamadım da, ondan.

TÜRKAN BERKSOY

AKŞAM PENİCİLLİNE'LERİ

Her vakitki gibi bir akşamdı. Koyu, dalgasız, bir grilik sarmıştı koğuşu. Ter, idrar, hastalık kokan bir griydi bu.

Genç hemşire, bıkkın bir tavırla başını kitaptan kaldırdı. Artık okuyamıyordu. Gözleri, loşlaşan koğuşta dolaştı bir müddet. Bakıyor, görmüyordu. Aklı kitaptaydı: "Şu oğlan da bir türlü öpemedi kızı.." diye düşündü, sonra kitabı kapayıp ayağa kalktı, yürüdü. kapının yanındaki düğmeyi çevirdi. Tavan, döşeme, karyolalardaki yüzler, koğuşun en dip köşeleri, sarı, çiğ bir sırıtışla canlanıverdiler.

Akşam penicilline'lerinin vakti gelmişti. Az-buz da değildi hani, tam 17 tane.. "Allah kahretsin şu asistanları" diye söylenmeye başladı. "Gününü, miktarını hesaplamadan boyuna tekrarlarlar. Bir kere yazılmaya görsün, on gün, yirmi gün, bir ay -çocuk ağzına dayanan emzik gibi- yerli yersiz, lüzumlu lüzumsuz penicilline..."

Söylene söylene servis odasına gitti. Radyoyu açtı. -Tam da müzik saatiydi aksi gibi- çılgın bir mambonun insanın içini yerinden oynatan davulu, piyanosu, temposu odayı doldurıverdi. Biraz mırıldandı radyoyla birlikte, biraz fıkırdadı, döndü, sallanı, sonra aklı başına geliverdi birden: "Aman" dedi, kendi kendine.. "Aman penicilline'lerin vakti geçmesin.. Nereyse gelirler akşam vizitine."

Tepsiyi hazırladı: Üzerlerinde yatak numaraları yazılı penicilline'ler, içi kurumuş bir tentürdiyot şişesi, birkaç alkollü pamuk, çatlak bir ikilik enjektör ve yirmiye yakın iğri, büğrü iğne bozuntusu... Koğuşa girerken gözü iğnelere takıldı. "Şunları da bir türlü değiştiremedim" diye düşündü. "Bir haftadır peşindeyim, hâlâ verecekler... Mübarekler bana kâşane bağlıyacakcasına nazda... Amaaan, bana ne be.. Verirlerse yaparım, vermezlerse yapmam. Onu da ben mi düşüneceğim."

Farkında olmadan iğnelere başlamıştı.

— Öf be Hemşire.. Ne biçim iğne yapıyorsun? Bacağım koptu... Bunu söyleyen 19. yataktı. Kuru, kuru derisi kemiğine yapışmış bir ihtiyardı bu yatağın sahibi. Geleli bir hafta olmuştu, daha, hastalığı bile belli değildi. "Yüzde yüz kanser" diye düşündü hemşire. "Şu surata bak.. Surat değil çamur tepsisi..." Sonra:

— Ne de kıymetli canın varmış ayol dedi. Bir dirhem etin yok iğne batıracak, bir de avaz avaz bağırıyorsun.. İğne bu, tabii acır.. Daha nasıl yapayım?.. Öteki yatağa yürüdü.

Penicilline'lere, kırık iğnelere, oğlanın kızı hâlâ öpememiş olmasına, kıza küfrede ede iğneleri bitirdi. Tepsiyi servis odasına bırakıp koğuşa döndü. Eski yerine oturdu. Kitapta bıraktığı yeri bulup birkaç satıra göz gezdirdi. Daha ilerdeki sayfalara baktı, öpüşmeye dair bir pasaj bulamayınca kapadı kitabı. Siyah bir zemin üstünde sarı harflerle kitabın ismi yazılıydı: Son Gece. "Belki son gece öper oğlan kızı" diye düşündü. Ama öpse de, öpmese de okumak istemiyordu canı artık. Can sıkıntısıyla yüzünü buruşturup arkasına yaslandı.

Aklı, nöbetinin bitmesine kaç dakika kaldığını hesaplamakta, gözleri mihaniki bir dolaşışla koğuştaydı. Bir sürü karyola vardı.. Bir sürü insan.. Bir sürü genç, ihtiyar, azap çeken, erimiş, surat, karşısında... İlk defa görerek baktı karşısındaki yüzlere, şaşırdı. 2 senelik hemşireydi. 2 uzun sene hep bu çeşit yüzler içinde geçmişti günleri. Bunlara bakmış, derecelerini almış, ilâçlarını vermiş, yedirmiş, soymuş, giydirmişti. Ama o kadar... Onları düşünen, hisseden, duyan, yaşıyan canlı birer varlık olarak kabul etmemişti, bugüne kadar. Bir masa örtüsü, bir derece kâğıdı, bir kalem kadar eşyalaşmış şeylerdi bu yataktakiler onun için..

Şaşırdı, bir tuhaf oldu. "İnsan oluşun bir kıymeti yok" diye düşündü. "Biraz önce bir otopsi seyrediyor, sonra, yemekhanede, ağzımızı şapırdata şapırdata pirzola yiyoruz... Gündüz ölen hastanın çenesini bağlıyan parmaklarımızla gece dudaklarımızı boyayıp sevgilimize koşuyoruz... Merhametin en az bulunduğu yer, hastaneler olsa gerek... Ölüm, beşinciden altıncıdan sonra tesirsiz kalıyor artık.. Ve initiye, ıstıraptan katılaşmış suratlar görmeye öylesine alışılıyor ki, üzülmek, acımak duygusu kalmıyor insanda..."

Silkindi. Düşünmeye alışmamış insanların huzursuzluğuyla kıpırdadı yerinde, dayanamadı, kalktı. Servis odasına gitti gene. Radyodaki mambolar bitmiş bilmem kimin, opus bilmem kaç, bilmem nesini çalmaya başlamıştı. Bu kadar sıkıntının üstüne bir de bu gıy-gıyı mı dinleyecekti, istasyonu çevirdi.

— Çabuk bir Coramine, Hemşiranım.. Sedyedeki hasta gidiyor...

Doktor, kapıdan bunları söyleyip, uzaklaşmıştı.

Rahat yoktu şu dünyada.. Biraz radyo dinlemeye bile vakti olmuyordu insanın... Hırsla radyoyu kapatıp, enjektörü hazırlamaya başladı. Bir yandan da söyleniyordu:

— Bitmez... Mendebur hastanenin ölüsü de, dirisi de bitmez.. Sabahtan beri didindiğin yetmiyormuş gibi, bir de gece yarıları uğraş..

Sonra birden tedavi defterine ilişiverdi gözü, yumuşadı. Neyse, yarına bir penicilline eksilecekti...

KEMAL HASEKİOĞLU

ANNE KALBİ

"Oğlum, paşa oğlum, Ahmedim;

"Tam on iki yıldır senden haber alameyordum. Ah, ne kadar özledim seni.. Geceleri hep düşüme giriyorsun... Ağlayıp duruyorum akşam, sabah, garip garip, Ahmedim, yavrum, diye diye. Dün senin bulunduğun memleketten bizim gomşu Hasan efendi geldi. Alım-satım için gitmişmişte oraya, çarşıda dolaşırken seni görmüş; görüşmüşsünüz bir mikdar, memlekete gidiyom demiş sana, anana mektup falan bir şey gönderecen mi demiş; acele bi şey yazamamışın, selâm göndermişin. Amanın dünyalar benim oldu. İki yıldır beni yatakta yatıran hastalığım sanki eyileşiverdi. Ah benim yiğit oğlum, kim bilir ne kadar işlerin vardır da bana mektup yazamazsın. Yahut yazarsın da gönderdiğin adamlar bana ulaştırmeyorlardır kör olasılar. Ah benim oğlum beni düşünmez mi hiç! Bilmez miyim ben! Hastayım deyince ne kadar üzülüp ağlarsın biyol kim bilir. Keşki yazmasaydım. Ama hiç kederlenme oğlum. İşte senin haberin beni eyi etti. Yatağımda oturabiliyom şimdi. Senin sayende değil mi ki beni tohtura götürdüler, hastaneye yatırdılar; ayda altı gayma para veriyorlar; gışın odun kömür veriyorlar, un veriyorlar. Bunların parasını elbet sen veriyondur. Emme, o kör olası tohtura bi gızdım, bi gızdım; beni mayene etti etti de, sen tomatiz olmuşun dedi, onun için sancır her yerin, onun için şişmişin, kötürüm olmuşun, sen hiç nemli yerde, çimentolu yerde durdun, yattın mı dedi. Düşündüm, he dedim, evvelden daş metdapda hademelik etdiydim dedim, çimentoydu orası, yalın-ayak siler, süpürür, yıkardım orayı; -emme, evde bi tek yatağımız olupta, onda senin rahatça yatıp uyuman için çok geceler metdapda galıp o çimentonun üstünde yattığımı söylemedim ha!.. Ama dedim, tohtura, olsun, oğlum için yaptım ben bu işleri. Onu okuttum ya! Böyük adamlar ettim ya! Senin dedi, oğlun da mı var? Pöh! Bu da laf! El-

bet ya dedim, ne sandın! Hem de paşa dedim benim oğlum paşa! Sonra, orda biri vardı, bizleri bilirmiş, tohtura seni annadıverdi; bi yüzüme baktı tohtur benim, bi çok kötü kötü lâf etti, senin hakkında gahrolası. Yediyüz gayma mayış alıyormuşun da sen, beni bakmazmışın, belediye bakarmış beni, gomşular bakarmış, senin boyuna, bosuna insanlığına, bilmem neler, neler söylemesin mi! Ona bi çıkış çıktım da, ordakilerin hep ağlayası geldi. Lâfını ağzında godum herifin. Senin böyük adam olduğunu duyunca kıskandılar zaar. Hep kıskanıyorlar oğlum; herkes kıskanıyor zaten. Zenginler bile okutamadı da bu fukara gadın herkeslere hizmetçilik ede ede; kendini öldürünceyedek, biçok böyük metdaplarda okuda okuda oğlunu böyük adam etti iye hep üstüme söyleyorlar. Nazar değdirdilerde geçen gün evimin bi yanı yıkılıvermesin mi! Ama sakın merak etme oğlum, bana bişeycik olmadı. Sonra hökümet geldi de göp gözel bi oda yapıverdi bana. Sen göndermedin mi sanki onları! Bide gomşular gelip, benim oğlum beni bakmeyormuş da, sürüngürüyormuş diye iftira atıyorlar, dilleri gurusun.

Bi de geçen gün yangın oluyordu Allah esirgesin. Aha o kem gözler, kem sözler hep bunları başıma getiren benim. Arazozlar geldi oğlum, senin adamların geldi biçok, evceğizimi de, beni de yanmaktan gurtardılar senin sayende. Gene de o kötü sözlü gomşular biçok sövüp saydılar sana hasetler! Ben zer-zebil olmuşum, yatalak olmuşum, bunak olmuşum, bi gün muhakkak evim de, kendim de yanacakmışım, gorkarlarmış. Acıyorlarmış bana. Sen şöyleymişin, sen böyleymişin. Hep çekememezlik bunlar! Hasetlik bunlar!

Benim paşa oğlum, sen bunlara gulak asma. Sen berhudar ol! Sen daha daha böyük adamlar ol! Benim senden gördüğüm bunca mürüvet yeter. Ha ne var, onbeş yıldır görmeyorum seni. Yalnız, bi resmin var, çocukluğundan, onu hiç goynumdan çıkarmeyom.

Dört tane torunum varmış, öyle diyor Hasan efendi. İkisi gız, ikisi oğlanmış. Böyük gızı gelin ediyormuşun biyol. Aman ne sevindim, ne sevindim. Ben ise birini bilmezdim. Evlendiğini de bilmeyordum. Garın pek böyük, pek zengin bi adamın gızıymış. Her şeyin tammış dünyada. Zenginmişin.. Çok mayışlıymışın... Mesutmuşun.. Bahtiyarmışın.. Pek sevindim bunlara ben. Gayri gözüm açık gitmeyecek. Seni dünya

gözüyle bi daha göremem ya, gayri bi daha haber de alamazsın benden. Ecelim yakın oğlum benim. Hakkını helâl et. Sana çok yük oluyon. Hakkın pek çok bende. Allah tuttuğunu altın etsin senin; çoluk çocuğunla birlikte ömrünü uzun etsin.

Hepinizin gözlerinden öperim. Sağlıcakla kalın evlâdım."

TURAN BAKIR

ALİŞİMİN KAŞLARI

Matbaanın kapısındaki gürültü biraz hafifledi. Küçük insanlar, birer ikişer sokak aralarına dağıldı. Çoğunun yaşı, dokuzla on iki arasında idi.

Güneş ilk defa, köşedeki yayınevinin kepengini aydınlattı, altın sarısı bir mevsimin ilk ışıkları asfaltın üzerinde biraz dinlendiler, gökyüzü açık mavi renkteydi. Denizden gelen rüzgâr, koltuğunun altındaki gazeteleri buruşturdu. Haliç vapurları bir taraftan, Boğaz vapurları diğer yandan köprüye yaslanmışlar, tatlı bir sabah uykusuna dalmışlardı. Bir zaman, denizi seyretti. Motörler, köprünün altından geçerken başlarını eğiyorlardı, Kâğıthane tarafı siyah yağmur bulutları ile örtülmüştü. Raylar, geceden artakalan ıslaklık içinde parıldadı, farları hâlâ yanan bir taksi süratle geçti.

Yüksekkaldırımda hayat başlamıştı. Dükkânın camlarını temizleyen bir radyocu, gazetesini aldı, çayını söyledi, simitçiyi beklemeğe başladı. Tünelden, sıcak sıcak bir makine kokusu yayıldı.

Kurtuluş tramvayına atladı. Boş kanapelere oturmamış, kapının kenarına dayanarak, öylece ayaküstü kalmıştı. Biletçinin yüzüne, bilet istemese, der gibilerden baktı. Beriki, çocuğun elindeki gazetelerden birini çekerek şöyle bir göz attı: "Hımm... Deniz işçilerine zam... Yeni otobüslerden bir parti daha geldi... Tramvay idaresi bu yıl da zarar etti."

Gazeteyi uzattı:

"Haydi bakalım, bilet.. Bak, görüyorsun ya, idare zarar etmiş."

"Vah vah..."

"Yaa... Sonra bizim maaşımızı kim verir, değil mi?"

Bir ara, iniversem diye düşündü. Yolu da yarılamıştı. Fakat, gururuna yediremedi. Elini, cebine sokarken düşünüyordu: On beş kuruşla neler olmazdı ki. Üç simit, altı halka, yarım kilo ekmek almak mümkündü.

Bir avuç bozuk para çıkardı, biraz hafiflerim diye, kuruşları ayırıp uzattı. Pos bıyıklı biletçi: "Maşallah'" dedi, "biletçiliği bırakıp gazeteciliğe başlamalı... Tanesinde beş kuruş kazansan, dünyanın parası eder be. İyi kazanç doğrusu."

Beriki, hiç cevap vermedi. Halbuki neler tasarlamıştı. Biletçi ona, annen var mı, okula gidiyor musun, diye sorabilirdi. Sabahın erken saatlerinde insanı tâ içinden yakalıyan yalnızlığı, çaresizliği, iki lâfla paylaşabilirlerdi. Elinin tersyle buğulu camları sildi, dışarı baktı: Taksim bahçesinin önünden geçiyorlardı, tahta sıralarda uyuyan insanlar vardı. Kendi kendine, okumak lâzım, diye söylendi.

Sol tarafta, yüksek, iri binalar vardı. Kapalı tül perdelerin altında kırmızı gece lâmbaları, için için yandı. Gözleri uykusuzluktan kapanıyordu. Annesini, böyle büyük evlerde oturtabilmek için okuması mı lâzımdı?

"Pangaltı! İnecek var mı?" Gazetelerini koluna iyice sıkıştırdı, kendini kaldırımın kenarına bırakıverdi. Biraz uzakça okula giden talebeler yollara dökülmüştü. Çöpçüler, kapı önlerindeki tenekeleri arabalarına boşalttılar, delikanlılar, ellerinde, sefertasları ile işlerine koşuştu. Herkesin yüzü asık gibiydi. Kahvelerin önünden geçerken, "içerisi ne kadar sıcak olmalı" diye düşündü. Bir sandalyenin üzerinde, simiti çaya batırıp yemek ne kadar zevkli bir şey olmalıydı...

Pastacı dükkânları da açılmıştı, camların ardında sıcak sütler vardı. Ilık bir krema kokusu peşisıra geliyordu. Simitçiler de yollara dökülmüştü: 'Sabah simiti bir çeyreğe, hadi bakalım gevrek gevreğe.." Elini cebine attı, sonra vazgeçti, yürüdü. Tekrar geriye döndü, simitçiye yaklaştı. Isınmış susam kokusunu iyice duydu. Yine vazgeçti, koşa koşa sokak aralarına daldı. Simitin o sımsıcak hamur kokusu ârkasını bırakmıyordu. Koştu, sağa saptı, sola döndü, mahalle aralarına doğru yürüdü. İnsanın üzerine yıkılacakmış gibi duran ahşap evin kapısını hem çaldı, hem bağırdı: "Anneee." Yaşlıca bir kadın kapıyı açtı. Nefes nefeseydi: "Çabuk" dedi, "kitaplarımı ver, geç kaldım zaten.." Ceketinin kolu ile terini sildi. "Babam nerede?" Yaşlı kadın, ağlamaklı bir sesle: "Nerede olacak, kahvededir... Usandım artık Alim. Eve yardım edeceği yerde, büsbütün yük oluyor." İçini çekti. "Sen terlemişsin Alim, üşütme sakın kendini. Bak, kaşların yapışmış alnına, keman gibi olmuş."

Kitaplarını aldı. Satamadığı birkaç gazete ile bir avuç bozuk para uzattı: "Üzülme, sen, bak, yüz kırk kuruş kazandım, napacan babamı.. On kuruşunu ben alıyorum, simit alıcam.

"Halbuki çok zaman simit filân almazdım. Spor parası, fakir çocuklara yardım parası diye okuldan isterlerdi, bazen de defter kalem alırdım. Altıncı sınıfın masrafı ağır oluyor abi.."

Heybeliada Sanatoryumunda, küçük Ali ile yataklarımız yanyanaydı. İkimiz de taburcu olacağımız günleri ümitsizcesine bekliyorduk.

Okulun önüne bir gün, büyük bir otomobil gelmiş, öğrencileri sıra ile içeri sokmuşlar, karanlık bir odası varmış bu otomobilin... Doktor, hemşire çocukları ışığa tutmuşlar, içleri görünmüş hep.. Küçük Aliyle beraber birkaç çocuğu, şişmanlasınlar diye, buraya yollamışlar...

Hastabakıcı, derecelerimizi aldı, nabzımızı saydı, başucumuzdaki kâğıda bir şeyler yazdı: "Nasılsın bakalım küçük?" Küçük Alinin yanakları al aldı. "İyiyim ablacım" dedi. Hastabakıcı uzaklaştıktan sonra gözlerini yüzüme dikti: "Dün akşam hiç uyumadım, abi" dedi, "hep anamı düşündüm... Ona kim bakacak şimdi. Çok ta terledim, arkalarım ağrıyor hep. Hemşire ablaya söylemedim, üzülür sonra.."

Karşıki yatakta biri inliyordu. Ananın, çocuğun artık düşünülemiyeceği devreye girmişti. İpincecik dudaklarını aralıyor, gençlikten, yaşamaktan bahsediyordu. Kaardenizliydi. Güzel gözleri vardı. Memleketini, mısır ekmeğini özlemişti. Gençti. Hayatı en güzel yerinden, bir elmayı ısırırcasına, dişleyivermişti. Her gördüğü şeye uzun uzun bakar, içine sindirmek isterdi. Belki, güneşi böyle doyasıya hiç farketmemişti. Havanın mavi olduğunu yeni anlıyordu. Yaşamak güzel şeydi, ne pahasına olursa olsun.

Koğuşta bir inliyen oldu mu, küçük Ali beni lâfa tutar. Istırap çeken insan sesinin beni nasıl tâ içimden yaralayıp isyan ettirdiğini anlamış gibi... "Buradan çıkınca ne yapacağım biliyor musun, abi? Okulu bırakacağım. Hiç olmazsa kardeşim rahat okusun. Benim gibi gazete satmasın, iki iş birden olmuyor."

Küçük Ali biraz fazla konuşunca yorulur, etrafına bakı-

mıyormuş gibi yapar, dinlenir, sonra devam eder: "Hem, babam da iş bulur belki, o zaman daha iyi geçiniriz, Sonra, ben diyorum ki, evimizi de satıp o büyük evlere kiraya çıkalım, bir gün başımıza çökecek zati... O kadar harap ki. Hem de rutubetli, duvarlarından sular sızıyor hep. Annem, rutubetten çürüdüm, derdi."

Nöbetçi doktor, akşam vizitesine çıkmıştı, Alinin başucundaki kâğıda baktı: "Hımm" dedi, çenesini kaşıdı. Hemşire ile bakıştılar. Biraz sonra Aliyi başka koğuşa taşıdılar, arkasından, Karadenizliyi de götürdüler, boşalan yataklara hemen başkaları geldi.

Küçük Ali, giderken "yarın görüşürüz, abi" diyordu, "içerisi daha rahatmış.." İnsanlar bazan ne kadar iyimser oluyorlar. Halbuki biz, içeriki koğuştan sonra nereye gidileceğini biliyorduk. Küçük Ali gibi, Karadenizli gibi nicelerini içeriki koğuşa yolcu ettikten sonra, bir daha yüzlerini göremiştik. Hepimiz üzgündük. Yalnız, Üsküdarlı, istifini bozmamıştı: "Boşverin çocuklar" dedi, "bu canları ne biz veriyoruz, ne de biz alıyoruz, alıp satan düşünsün." Bir başkası, "Bize kim acısın" dedi, "bizim de sonumuz bu.." Üsküdarlı, "Ee, kesin be" diye bağırdı, "sizi mi dinliyeceğiz." Bir sigara yaktı, birer tane de bize attı. "Şimdi" dedi, "pasajda oturmuşsun, iki tane de bira atmışsın, oradan Taksime doğru şöyle bir uzanmışsın, bir de sigara yakmışsın. Vitrinlere baka baka... Yanından güzel kadınlar gelip geçmiş. Ne zevk."

Hademeler, akşam yemeğini getiriyorlardı. Güneş batmıştı. Çamlar, o yemyeşil çamlar, gittikçe koyulaşıyor, neftileşiyordu. Belki de, biraz sonra basacak olan karanlığın içinde kaybolmağa hazırlanıyorlardı.

CEMALETTİN AKIN

EKMEK

Artık soğuklar geçmişti. Osman Tırıloğlu çıplak ayaklarında yumuşak toprakların serinliğini duydukça keyifleniyordu. Topraklar tavında ve tohumların günüydü. Belini doğrultum ağaçların arasından komşu bahçeleri süzdü. Millet, karıncalar gibi çalışıyordu. Havada şeftali ve ayva çiçeklerinin kokusu vardı.

Avucunda mısır taneleriyle puştanın başında durup ceviz ağaçlarına doğru ters ters baktı. Dallarda kargalar, gözlerini dikmiş, sessizce kendisini seyrediyorlardı. Ekilen tohumların yerlerini öğrenecekler, sonra kendileri koymuş gibi çıkarıp yiyeceklerdi. Bir sürü haşerat onun sırtından geçinmeye artık iyice alışmıştı. Kargalara arkasını döndü, sezdirmeden mısır taneleriyi gömmeye başladı. Namussuzlardan birini tepeleyip bahçenin göbeğine, bacağından asmalıydı ibret için. Ama yapamıyordu. Artık ihtiyardı ve kuşlar işi anlamış gibiydiler. Kovalasa bile kaçmıyorlardı.

Bir sigara molası verdi. Karşıdaki yıkık duvara doğru yürüdü. Gazelleri hışırdatarak çöktü. Sırtı serin taşlara değdikçe yorgunluğu hafifliyordu. O karakış günlerinde caminin önündeki musalla taşı pek de boş kalmadığı halde, işte yine bahçesindeydi. Böyle mezarlıkta yatan arkadaşlarından uzakta, bir okul kaçağının sevincini duyuyordu.

Sigara bu keyfin üstüne iyi gidecekti. Eğilip doğruldukça kuşağının arasında hışırdayan kâğıdını çıkardı. Kaçak kâğıtlar ortalıktan çekilelî gazete kullanıyordu. Çıplak bir karıyı göbeğinden iki parça ederek bir içimlik ayırdı. Arka sayfada bir siyaset adamının kellesi gülmüşti. Tırıloğlu'nun siyasetle de, karılarla da bir alış-verişi yoktu. Kendi kör karısı ve geçim derdi ona yetiyor da artıyordu bile.

Paslı tabaka, kav ve çakmaktaşı yanındaydı. Gelini, sakalını yakar diye kibrit taşımasına razı olmadığı için çakmak kullanıyordu. Titreyen parmaklarının arasındaki kalın sigarasını çekerken güldü. Gelini yaman karıydı. Daha çocuk doğmamıştı. Ama oğlunu hükmü altına alarak evin kumandanı olmuştu. Oğluna evlilik yaramamıştı. Kulağından ışık görünüyordu. Gelin boğazlıydı. Bulduğu zaman bir somunu suya basarak fosur fosur yiyip kalkıyordu. Ama bütün işler, altına işeyen kör karıya varıncaya kadar her şey, onun

üstündeydi. Eşeği ahırda ölü buldukları günden beri bahçenin bütün meyvasını, sebzesini sırtında taşıyan oydu.

Serinlemek için işliğinin düğmelerini çözdü. İman tahtasının üstündeki ak tüyler hafif bir esintiyle kımıldadı. Uzaklardan bir leylek sesi geliyordu. Bir kuş inceden "çüş dede... çüş dede.." diyordu. Tırıloğlu gözlerini kısarak havalara baktı. Üstünden kargalar geçiyordu. Dünyanın kurdu kuşu ekmek peşindeydi. Yenecek ne varsa bitmişti kış aylarında. Kendi evlerinde de turşudan başka bir şey kalmamıştı artık. Onu da gelin bir yandan, kör karı bir yandan iki günlük edeceklerdi. Yılan bile toprağı idareyle yer demiyorlardı.

Elini kaşımak için yavaşça döndü. Baktı: kaşınan yerdeki kılların arasında bir karınca. Ağzında ufacık bir böcek ölüsiyle, yolunu şaşırmış, uğraşıp duruyor. Elini ters çevirip hayvanı kurtardı çıkmazdan.

Sigarası iyice küçüldükten sonra parmaklarının arasında sönüp kalmıştı. Taşların içine atıp doğruldu. Soğanlığın kıyısından karşı cevize doğru yürüdü. Yarım somunu, cevizin kovuğundaydı. Yorgunluğun üstüne yeşil soğanla iyi gidecekti. Başını kaldırıp kovuğa doğru iştahla baktı. Birden olduğu yerde şaşırıp kaldı. Bir karga, kovuğun içinde ekmeğini gagalıyordu. Burnunun ucuna kadar gelip ekmeğini yesinler ha! Yerden çapayı kaptı. Ana-avrat söğerek ileri atıldı. Ama yetişemedi. Karga havalanmıştı. Ekmek ağzındaydı ve güçlükle uçuyordu. Karşı cevize kadar giderek yüksekçe bir dala kondu. Tırıloğlu elinde çapayla koşuyordu. Artık ihtiyarsa bir kötü kargaya yarım somunu yutturacak kadar da değildi.

Tam cevizin altına yaklaşınca karga oradan da kalktı. Belki otuz metre yüksekliğindeki ağaçların birinden kalkıp diğerine konarak uzaklaşıyordu. Tırıloğlu ağaçtan ağaça, bir zaman, iyice bir şey göremeden koştu. Sonra kovaladığını öteki kargalarla karıştırınca durdu. Soluk soluğaydı. Ayağının baş parmağı kanıyordu. Söğe söğe geri döndü.

Dinlendiği yere gelince çapayı elinden bıraktı, oturdu. Nefes darlığından boğazı düdük gibi ötüyordu. Aç karınla koşmaktan başı dönüyor, hiçbir şey düşünemiyordu. Bir sigara sardı. Titreyen elleriyle kavı bir türlü yakamadı. "Çocuk yerine koyuyorlar beni" diye söylenmeye başladı. "Kibrit kullanırsam sakalımı yakarmışım, eşşoğlu eşek!.."

Çakmağı çakmaya devam etti.

RECEP BULUT

GÜNE BAŞLAYIŞ

Günlerimiz birbirinin aynı olur mu hiç? Bazı sabahlar yorgunluklardan ne kadar uzak buluruz kendimizi. Bilmediğimiz bir elle yunmuş yıkanmıştır içimiz. Kuşlar gibi uçarız dışarı. Bir sabah kokusuyla sarhoş oluruz. Her şeyi aydınlık, güzel görür gözlerimiz. İçimizde sanki yaşama gücü ile dolup taşan bir kap var. Severiz. Mutlaka bir iş tutmak, bir yerlere gitmek, bir şeyler yapmak isteriz. Güven içinde, kuvvetli buluruz kendimizi. Güneş altında, tohumları, toprağının yüzünde fırçalaşan tarlalar gibidir kafamızın içi...

İşte böyle sabahlarda kuvvetli bir yazmak isteği gelir benim de içimden. Bir dala konmuş kuşlar gibi, birçok konular birden gelir aklıma. İlk önce şunu şöyle, bunu böyle yazayım diye düşünürüm. Düşünürüm amma, kalemi elime alıp bir paragraf kadar bir şey yazınca, o da istediğim gibi olsa, nefesim tükeniverir. Bakarım dal bomboş kalmış, sallanır durur maviliklerde. Kırılırım... Yalancı gebelik olmuş kadınlara benzetirim bu halimi. Çok eskidir bu hastalığım benim. Dün de aynı şekilde tazelendi. Sabah saat altıdan önce kalktım. Gene birçok şeyler düşündüm. Düşündüm amma hiç birini yazamadım. Saatime baktım, daha yedi buçuk. Daire dokuzda. Öyle ise kahveye gideyim dedim. Çıktım.

Her zaman başkadır sabahları sahil şehirlerinin. Deniz kokan yıkanmış bir rüzgâr doldurmuş caddeleri. Dükkânlar, mağazalar, birer ikişer günü işine açılmakta. Parke taşları üzerinde gecenin ıslaklığı. Yürüdüğüm caddenin önü meydan, Meydanın bitişiğinde deniz. Deniz masmavi, pırıl pırıl, dümdüz... Balıkçılar balıktan dönmüş; gene kalabalık balıkçının önü. Bir açıklıktan karşı kıyılara baktım. Sararmaya başlamış yamaçlarda fındık bahçeleri. Daha arkadaki tepelerin başı dumanlı. Zaten her şeyi başkadır bu sonbaharın. Günü güneşi, yeşili, mavisi... Sonbaharı düşüne düşüne indim sahil

kahvesine. Sahil kahvesinin, önü cadde, arkası deniz. Yazabilirsen burasını, başka zaman anlatırım size.

Deniz tarafındaki köşeye yakın pencerenin önüne oturdum. Severim böyle yerlere oturmayı. Masamın üstü yalancı mermer; tertemiz. Elimle dokunuyorum, buz gibi. Kahveci, tanıdık. İşaret ettim; anladı.., Benden önce gelenlere bir göz attım. Her zaman değişiktir buranın müşterisi. İki masa ötede benim gibi deniz tarafına yalnız oturmuş, düşünen bir adam var. Pantolonu lâcivert, ceketi kahverengi. Kıravatsız; gömleğinin baş düğmesi açık. Saçları kısa, şakak üstleri kırarmış. Orta yaşta, uzunca boylu, kibar yapılı; bütün haliyle pak, temiz, bir adam bu. Şöyle orta halli bir manifatura dükkânının sahibi olduğunu tahmin ettim kendimce. Yüzüne bakıyorum. Uykusunu almış, dinlenmiş, fakat traş olmamış. Amma gene de güzel bir adam bu.

Kahvem geldi, şekerli. Kokusundan çok hoşlanırım. Köpüğüne baktım, oldukça iyi. Zaten iyi kahve yapar burası. Bir yudum çektim. Çok iyi geldi. İyi başlanan sabahlarda her şey bize iyi gelir. Sonra fincanın, tabağın nakışlarına takıldı gözlerim. O yanına bu yanına baktım. Bu nakışları yapanın kız mı, erkek mi olduğunu düşündüm. Bir yudum daha aldım. Gene biraz önce seyrettiğim adama kaydı gözlerim. Ellerini gördüm. Güzel elleri vardı adamın; parmakları ince uzun... Adamın kendisi gibi güzel, yakışıklı, aşk için yaratılmış delikanlı bir oğlu yahut bir genç kızının olup olmadığını düşünmeye başlamıştım ki, kahve kapısı birden hızlıca açılıverdi. İçeriye başı açık, sekiz on yaşlarında bir eli boş diğer elinde boya sandığı ve koltuğunun altında küçük tahta kutudan iskemlesile bir boyacı çocuk girdi. Kapıyı çabucak kapatarak, hemen oraya, kapıya yakın kenara, tahta kutu iskemlesinin üzerine oturdu. Silinmiş, temizlenmiş, parlatılmış, mavi boncuklu boya sandığını da önüne koydu. Küçük boya şişelerinin kapakları pırıl pırıl, fırçaları da sandığın iki başına düzenle asılmıştı.

Çocuk önce içerdekileri şöyle bir gözden geçirdi. Bilhassa ayaklarımıza bakıyordu. Işık içinde pırıl pırıldı gözleri. Sevgi dolu günahsız bakışları vardı. Sonra elini ceketinin cebine sokup bir simit çıkardı. O sırada garson önünden geçiyordu. Garsona, elini ağzına götürerek şöyle bir işaret verdi; anlaştılar.

Kahvemi bitirdim; o adamı bırakıp çocuğu seyre koyuldum. Biraz esmer, güzel bir çocuktu bu. Zayıfça idi amma gene de hayat dolu bir varlıktı. Çayı geldi; sol eline aldı. Kuş pençeleri gibi sevimliydi elleri. Boyalı, cilâlı idi parmakları. Cevizî parlak bir renk almıştı. Kaşları, gözleri, saçları da simsiyahtı çocuğun. Sabahleyin yüzünü yıkarken ıslanan saçlarından bir kısmı yapışmış kalmıştı alnında. Ne güzel duruyordu. Çocuğa ne yakışmaz ki? Belli ki erken kalkmıştı sabahleyin. Rüzgârla dolaşmıştı meydanları. Nemli nemliydi güzel burnu. Gülen çocuk çizgilerile, sâf, temiz yüzünde dalga dalga bir pembelik vardı. Şimdi simidini ısırıp çayını yudumluyordu. Böyle bir hareketi sırasında göz göze geliverdik çocukla. Ağzı dolu olduğu halde, gülen gözleri ile ayakkabılarıma bakıp başını sallıyarak bir işaret yaptı. Bozularak bir anlık bir şaşkınlık geçirdim. Sonra bir gülümseme ile ben de bir evet işareti verdim. Halbuki hiç ihtiyacım yoktu; ayakkabılarımı dün öğle üzeri boyatmıştım.

Çocuk orada çabucak işini bitirdi. Garsona çay parasını verdi. Sonra sandığı ve küçük tahta kutu iskemlesile yanıma geldi. Yüzü, gözleri her şeyi gülüyordu çocuğun. Çabucak iş durumuna geçti. Ayağımı, sandığın üzerinde boyanacak yere yerleştirdi. Yalnız elleri çalışıyordu; ellerine baktım çocuğun. Kuş kanatları, çiçekler arasında dolaşan küçük rüzgârlar gibiydi... Tüyleri cinsabî renkte iki fırça, gözle takip edilmeyecek şekilde işliyordu ayağımın üzerinde. Ben, iyice dalmıştım çocuğun ellerine. Cesareti, güveni, hayatı düşünüyordum. Halbuki, o bütünü ile karşımda idi. "Buyurun, tamamdır beyim" dedikten sonra ayıldım, farkına vardım...

Çocuk, yine küçük iskemlesini koltuğu altına alıp elinde taşıdığı sandığına fırçasının ucuyla hafifçe dokunarak, kapıya doğru dolaşarak, yürüdü. İş çıkmadı. Kapının önünde durup içerdeklere bir kere daha baktı. Yine göz göze geldik; birbirimize gülümsedik, çocukla. Sonra o, kapıdan çıkarak alıp başım, rüzgâr gibi gitti caddelerden yukarı.

Biraz önce seyrettiğim adama baktım. Dirseğini masaya dayamış, eli yüzünde, hâlen düşünüyordu. Öbür masalardakiler de bizden pek farklı değildiler. Çoğu trajsız, düşüncesiz, isteksiz isteksiz konuşuyorlardı. Buradakileri, kahvenin tütün, mazot kokulu havasını birden yadırgadım. Herşey eski ve ağırdı... Halbuki böyle güzel bir güne, böyle mi baş-

lanmalıydı? Ne düşünüyorduk böyle, bir şairimizin şu mısraları geldi aklıma:

"……
Her sabah sokakta başlamalı
Ağaçlar ve kuşlarla yaşamağa."

Giden boyacı çocuğu düşündüm. Kuş oydu... Sevmek, güven, cesaret, ümit, istek, her şey ondaydı. Denize dalar gibi dalıp gitmişti yaşamağa...

SON

100 Kuruş